ਦੇਖਨਾਪੜ੍ਹਤਾਰਿਤੁਭੀਨਹੀਦੇਖਨੀਪੜਤੀਫਸਦ
ਖੁਲਾਨੇਕੀਬਹੁਤਜਰੂਰਤਪੜ੍ਹਨੇਸੇਕੁਛੁਨਹੀਦੇਖ
ਨੀ। ੴਇਤੀਜਰਰਾਹੀ
ਸੰਪੂਰਣੰ ਸਮਾਪਃ

ਦਸਖਤਬਾਵਾਕ੍ਰਿਸਨਦਾਸਰਮਛੀਕੀਨਾਮਰਾਮਰਾਮ
ਅਸਲਮੁਤਾਬਕਨਕਲਕਰੀਹੈ। ਸਿਃ ਨਾਃ ੪੨੩
ਸੰਮਤ੧੯੪੯ ਸਨ ੧੮੯੨

ਸੂਚੀ ਪਤ੍ਰਕਾਂਹੈ।

ਵਿਗ੍ਯਾਪਨ

ਇਸਦੂਕਾਨਸੇ ਹਰਕਿਸਮਕੀ ਕਿਤਾਬੇ ਉਰਦੂ ਫ
ਰਸੀ ਅਰਬੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਸਾਸਤ੍ਰੀ ਨਾਗ੍ਰੀ ਨਾਟਕ ਸੂਕ
ਰੀ ਵਗੈਰਾ ਮਿਲ ਸਕਤੀ ਹੈਂ ਜਿਨ ਸਾਹਿਬੋ ਕੋ ਖਰੀਦ
ਨੀ ਮਨਜੂਰ ਹੋ ਆਕਰ ਲਾਹੌਰ ਸਹਰ ਬਾਜਾਰ ਕਸ
ਮੀਰੀ ਬੱਰ ਦੂਕਾਨ ਹਾਫਜ ਮਹੀਅਦਦੀਨ ਤਾਜਰ ਕੁ
ਤਬ ਮਾਲਕ ਮਤਬਾ ਮੁਸਤਫਾਈ ਸੇ ਖਰੀਦੇ
ਬਹੁਤ ਰਿਆਇਤਸੇ ਮਿਲੇਗੀ ਔਰ ਛਪਾਈ
ਬਹੁਤ ਉਮਦਾ ਮਾਲਕ ਮਤਬਾ ਕੇ ਮਿਲਕਰ ਰਿ
ਆਇਤਸੇ ਹੋਸਕਤੀ ਹੈ।

ਅਸਲਾ ਮੁਤਾਬਕ ਨਕਲ ਕਰੀ ਹੈ ਬਨਾਇ।
ਭੂਲ ਚੂਕ ਜੋ ਬੀਚ ਹੋਇ ਦੋਸ ਲਿਖਾਰੀ ਨਾਹਿ।

ਦਸਖਤ ਬਾਵਾ ਕ੍ਰਿਸਨਦਾਸ ਰਮਲੀ ਕੀ ਰਾਮਰਾਮ
ਸੰਮਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ੪੨੩ ਮਿਥਨ ੨੫
ਸੰਮਤ ਬਿਕਰਮਾਜੀ ਕਾ ੧੯੪੯ ਸਨ ੧੮੯੨

ਜਰਾਹੀਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਤੀਸਰਾਭਾਗ

ਮੁਜਤਬਾਈ ਪ੍ਰੇਸ ਲਾਹੌਰ ਮੇਂ ਛ

ਆਗਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮਲਕ
ਹੀਰਾ ਤਾਜਰ ਕੁਤਬ ਕਸ਼ਮੀਰੀ
ਬਾਜ਼ਾਰ ਲਾਹੌਰ

جراہی پرکاش حصہ سیوم

مطبع مجتبائی

ਜਰਾਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਤੀਸਰਾ ਭਾਗ

حسب فرمائش محمد عبداللہ المعروف ... تاجر کتب کشمیری بازار

ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੀਰਾ-
ਤਾਜਰ ਕੁਤਬ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਬਾਜ਼ਾਰ-
ਮਤਬਾ ਮੁਜਤਬਾਈ ਲਾਹੌਰ ਮੇਂ ਛਪਾ

੧ੴਸਤਿਗੁਰਪ੍ਸਾਦਿ॥

ਅਥ ਜਰਾਹੀ ਪ੍ਕਾਰ ਤੀਸਰਾ ਭਾਗੁ -
ਲਿਖ੍ਯਤੇ

ਜਾਨਨਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਸਾਤ ਪਰਦੇ ਔਰ ਤੀਨ ਰਤੂਬਤ਼
ਹੋਤੀ ਹੈਂ ਔਰ ਏਕ ਅਜ਼ਵਾ ਹੈ ਇਸੀ ਅਜਵਾ ਕੋ ਮਨੁਖ੍ਯ ਪੁ-
ਤਲੀ ਔਰ ਤਿਲ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਔਰ ਯਹ ਰਗ ਕੇ ਸਨੂਸ ਬੀਚ ਮੇਂ
ਸੇ ਖਾਲੀ ਹੈ ਔਰ ਇਸੀ ਮੇਂ ਸੇ ਸਬ ਕੋ ਦਿਖਾਈ ਦੇਤਾ ਹੈ ਔਰ ਬੀ-
ਚੋ ਬੀਚ ਮੇਂ ਆਕਰ ਰਤੂਬਤ ਜਲਾਦੀਆ ਤਕ ਪਹੁੰਚਤੀ ਹੈ
ਇਸ ਰਤੂਬਤ ਜਲਾਦੀਆ ਮੇਂ ਸਬ ਦਿਖਾਈ ਦੇਤਾ ਹੈ ਔਰ ਅ
ਸਵੇ ਸੇਂ ਨਿਕਲ ਕਰ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕੀ ਇੰਦ੍ਰੀ ਤਕ ਪਹੁੰਚਤੀ ਹੈ ਵਹੁ
ਇਨ ਕੇ ਪਹਚਾਨ ਸਕਤੀ ਹੈ ਔਰ ਇਸੀ ਰਤੂਬਤ ਔਰ ਅਜ
ਵੇ ਸੇ ਬਚਾਵ ਕੇ ਲੀਏ ਔਰ ਸਬ ਪਰਦੇ ਔਰ ਰਤੂਬਤੇਂ ਆਸ ਪਾਸ
ਹੈਂ॥

ਨੇਤ੍ਰ ਕੇ ਸਾਤੋਂ ਪਰਦੋਂ ਕੇ ਨਾਮ

ਮੁਲਤਹਿਆ ੧ ਕਰਨਿਯਾ ੨ ਇਨਬੀਯਾ ੩ ਅਨਕਬੂਤਿਆ
੪ ਸ਼ਬਕਵਕਿਆ ੫ ਮਸਾਮੀਆ ੬ ਸਲਬੀਆ ੭ -

ਤੀਨੋਂ ਰਤੂਬਤੋਂ ਕੇ ਨਾਮ

ਬੈਜ਼ਿਆ ੧ ਜਲਾਦੀਯਾ ੨ ਜਜਾਜਿਆ ੩

ਅਬ ਜਿਸ ਤਰਹ ਸੇ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਯਹ ਸਾਤ ਪਰਦੇ ਔਰ ਤੀਨ ਰ-
ਤੂਬਤ ਲਗੀ ਹੈ ਉਨ ਕਾ ਬਿਆਨ ਵਿਸਤਾਰ ਸੇ ਕੀਆ ਜਾਤਾ
ਹੈ ਨੇਤ੍ਰ ਕਾ ਪਰਦਾ ਜੋ ਬਾਹਰ ਕੀ ਓਰ ਹਵਾ ਸੇ ਮਿਲਾ ਹੂਆ ਹੈ
ਅਰਥਾਤ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਜੋ ਸੁਫੈਦੀ ਦਿਖਲਾਈ ਦੇਤੀ ਹੈ ਵਹ ਮੁਲ

ਤਹਿਮਾ ਨਾਮ ਪਹਿਲਾ ਪਰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਜੋ ਗੋਲ ਸਿ-
ਆਹੀ ਕੀ ਚਿਨ੍ਹ ਦਿਖਾਈ ਦੇਤਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਕੋ ਪੁਤਲੀ
ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਵਹੁ ਕਰਨਿਆ ਨਾਮ ਦੂਸਰਾ ਪਰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਯਹ
ਦੋਨੋਂ ਪਰਦੇ ਆਪਸ ਮੇਂ ਮਿਲੇ ਹੂਏ ਹੈਂ ਔਰ ਇਨ ਕੇ ਪੀਛੇ ਤ੍ਰ-
ਤੀਸਰਾ ਪਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਕਾ ਨਾਮ ਇਨਬੀਆ ਹੈ ਯਹ ਪਰ
ਦਾ ਰੰਗਦਾਰ ਹੈ ਔਰ ਕਰਨਿਆ ਨਾਮ ਜੋ ਪਰਦਾ ਹੈ ਊਪਰ
ਕਹ ਆਏ ਹੈਂ ਉਸ ਮੇਂ ਜੋ ਰੰਗ ਹੈ ਸੋ ਇਸੀ ਕਾ ਹੈ ਇਸ ਪਰਦੇ
ਕੇ ਬੀਚ ਮੇਂ ਏਕ ਛਿਦ੍ਰ ਹੈ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕੇ ਔਰ ਚਿਨ੍ਹੋਂ ਕੇ ਨਿਕਲਨੇ
ਕੇ ਲੀਏ ਔਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਪਾਨੀ ਉਤਰਨੇ ਕੀ ਜਗਾਹ ਭੀ ਯਹੀ ਹੈ।
ਇਸ ਪਰਦੇ ਕੇ ਪੀਛੇ ਰਤੂਬਤ ਬੈਜ਼ਿਆ ਹੈ ਇਸ ਕਾ ਰੰ-
ਗ ਅੰਡੇ ਕੀ ਸੁਫੈਦੀ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੈ ਇਸ ਰਤੂਬਤ ਕੇ ਪੀਛੇ ਪ
ਰਦਾ ਅਨਕਬੂਤਿਆ ਪਾਂਚਵਾਂ ਮਕੜੀ ਕੇ ਜਾਲੇ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੈ।
ਇਸ ਕੇ ਪੀਛੇ ਰਤੂਬਤ ਜਲਾਦੀਆ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਕੇ ਪੀਛੇ ਰ-
ਤੂਬਤ ਜ਼ਜਾਜਿਆ ਹੈ ਜੋ ਪਿਘਲੀ ਹੂਈ ਕਾਚ ਕੇ ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੈ।
ਔਰ ਇਸ ਕੇ ਪੀਛੇ ਪਰਦਾ ਸ਼ਬਕੀਆ ਹੈ ਜੋ ਜਾਲ ਕੇ ਅ-
ਨੁਸਾਰ ਹੈ ਔਰ ਇਨ ਦੋਨੋਂ ਰਤੂਬਤੋਂ ਕੋ ਘੇਰੇ ਹੂਏ ਹੈ।
ਔਰ ਇਸ ਕੇ ਪੀਛੇ ਪਰਦਾ ਮਸੀਮਿਆ ਹੈ।
ਔਰ ਇਸ ਕੇ ਪੀਛੇ ਪਰਦਾ ਸ਼ਲਬੀਆ ਹੈ ਜੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਢੇਲੇ
ਸੇ ਲਗਾ ਹੂਆ ਹੈ ਯਹ ਸਾਤ ਪਰਦੇ ਔਰ ਤੀਨ ਰਤੂਬਤੋਂ ਸੇ ਨੇ-
ਤ੍ਰੋਂ ਕਾ ਸਮਸਤ ਬਨਾਵ ਬਨਾ ਹੈ ਸੋ ਇਨ ਪਰਦੋਂ ਕੋ ਏਕ ਕੇ ਪੀ
ਛੇ ਏਕ ਕ੍ਰਮ ਸੇ ਜਾਨਨਾ ਚਾਹੀਏ ਔਰ ਹਰ ਪਰਦੇ ਔਰ ਹਰ ਰ-
ਤੂਬਤੋਂ ਮੇਂ ਅਲਗ ਰੋਗ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਉਨ ਕਾ ਵਰਨਨ ਆਗੇ ਕਹੂੰਗਾ.
ਅਥ ਪ੍ਰਾਮਦ ਅਰਥਾਤ ਆਂਖ ਦੂਖਨੇ ਕੀ ਚਿਕਿਤਸਾ ॥
ਮੁਲਤਹਿਮਾ ਜੋ ਪਹਿਲਾ ਪਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਪਰ ਜੋ ਸੂਜਨ ਆ-

ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸਕੋ ਰਮਦ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਔਰ ਯਹ ਰੋਗ ਪਾਂਚ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਹੋਤਾ ਹੈ- ਵਾਇਕਾ ੧ ਪਿਤਕਾ ੨ ਕਫਕਾ ੩ ਰੁਧਿਰ ਕਾ ੪ ਰੀਹਕਾ ੫-

ਜੋ ਯਹ ਰੋਗ ਰੁਧਿਰ ਸੇ ਹੋ ਤੋ ਉਸਕੇ ਲਖ੍ਯਣ ਯਹ ਹੈਂ ਕਿ ਨੇਤ੍ਰ ਲਾਲ ਔਰ ਭਾਰੀ ਹੋ ਜਾਇੰਗੇ ਔਰ ਦਰਦ ਹੋਗਾ ਔਰ ਕੀਚੜ ਅਰਥਾਤ ਗੀਡ ਇਨਸੇ ਬਹੁਤ ਨਿਕਲੇਗੀ।

ਔਰ ਜੋ ਬਲਗਮ ਅਰਥਾਤ ਕਫ ਸੇ ਹੋ ਤੋ ਰੰਗ ਇਸਕਾ ਸੁਫੇਦ ਹੋਗਾ ਆਖੇਂ ਫੂਲ ਜਾਏਂਗੀ ਔਰ ਕੀਚੜ ਆਂਸੂ ਇਨਸੇ ਬਹੁਤ ਨਿਕਲੇਂਗੇ।

ਔਰ ਜੋ ਯਹ ਰੋਗ ਸੌਦਾ ਅਰਥਾਤ ਵਾਤ ਸੇ ਹੋ ਤੋ ਸੂਜਨ ਬਹੁਤ ਹੋਗੀ ਪਰੰਤੂ ਕੀਚੜ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇਗੀ ਔਰ ਪਲਕ ਨਹੀਂ ਚਿਪਕੇਂਗੇ ਔਰ ਨੇਤ੍ਰ ਬੋਝਲ ਹੋਂਗੇ ਔਰ ਸਿਰ ਮੇਂ ਦਰਦ ਭੀ ਹੋਗਾ-

ਔਰ ਜੋ ਯਹ ਰੋਗ ਰੀਹਕੇ ਕਾਰਣ ਸੇ ਹੋਗਾ ਤੋ ਨ ਕੀਚੜ ਨਿਕਲੇਗੀ ਔਰ ਨ ਬੋਝਲ ਹੋਂਗੀ।

ਉਪਾਇ ਇਸ ਰੋਗ ਕਾ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਮਵਾਦ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸੇ ਸਰ ਕਰਕੇ ਔਰ ਫਸਤ ਔਰ ਜੁਲਾਬ ਸੇ ਪਹਿਲੇ ਕੋਈ ਔਖਧਿ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਨ ਡਾਲੇ ਪਰੰਤੂ ਜਬ ਯਹ ਰੋਗ ਹਲਕਾ ਹੋ ਤੋ ਦੋ ਤੀਨ ਦਿਨ ਪੀਛੇ ਬਿਨਾ ਫਸਤ ਔਰ ਜੁਲਾਬ ਕੇ ਦਵਾ ਡਾਲਨੀ ਫਾਇਦਾ ਕਰਤੀ ਹੈ।

ਔਰ ਦੂਸਰੇ ਹਕੀਮੋਂ ਕਾ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰੋਗ ਮੇ ਸਰੇ ਰੂ ਨਸ ਕੀ ਫਸਤ ਖੋਲੇ ਕਿ ਸਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਰਮਦ ਕੋ ਮਾਫਕਤ ਆਤੀ ਹੈ ਔਰ ਜੋਂਕ ਲਗਾਨਾ ਭੀ ਗੁਣ ਕਰਤਾ ਹੈ ਇਸ ਰੋਗ ਮੇਂ ਮਾਂਸ ਔਰ ਖਟਾ ਮਿਠਾ ਖਾਰਾ ਨ ਖਾਇ ਰਮਦ ਰੋਗ ਕੀ ਆਦਿ ਮੇਂ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੋ ਸੀਤਲ ਜਲ ਲਗਾਨਾ ਨਹੀ ਚਾਹੀਏ ਔਰ ਹਰਦੀ-

ਕਪੜਾ ਰੰਗ ਕਰਕੇ ਅਥਵਾ ਨੀਲਾ ਕਪੜਾ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਸਨਮੁ
ਖ ਲਟਕਾਨਾ ਬਹੁਤ ਫਾਇਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ।
ਅਬ ਇਸ ਰਮਦ ਰੋਗ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਅੰਜ
ਨ-ਗੋਲੀ ਵਾ ਲੇਪ ਆਦਿਕ ਲਿਖਤਾ ਹੂੰ।
॥ਇਲਾਜ॥ ।ਜੋ ਯੇ ਰੋਗ ਗਰਮੀ ਸੇ ਹੋ ਤੋ ਰਸੋ
ਤ ਕੋ ਲੜਕੀ ਮਾਂ ਕੇ ਦੂਧ ਮੇਂ ਘੋਲ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਊਪਰ ਔਰ ਭੀਤ
ਰ ਲਗਾਨਾ ਅਤਿ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ ਔਰ ਜੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਪੀੜਾ ਜ਼ਿਆ
ਦਾ ਹੋ ਤੋ ਥੋੜੀ ਸੀ ਅਫੀਮ ਭੀ ਇਸ ਮੇਂ ਮਿਲਾਨੀ ਅਛੀ ਹੈ।
ਗੋਲੀ ॥ਹਕੀਮ ਜਾਲੀਨੂਸ ਨੇ ਲਿਖਾ ਹੈ ਕਿ
ਆਂਖ ਦੂਖਨੇ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਯਹ ਗੋਲੀ ਬਹੁਤ ਫਾਇਦਾ ਕਰਤੀ ਹੈ
ਫਟਕਰੀ ਭੁਨੀ ਹੂਈ ੩॥ ਤੋਲੇ ਹਲਦੀ ੧ ਮਾਸ਼ੇ ਹਫੀਮ ਪਾਮ
ਸੇ ਇਨ ਸਭ ਕੋ ਪਕੇ ਕਾਗਜ਼ੀ ਨੀਬੂ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਮਿਲਾ ਕਰ ਲੋਹੇ
ਕੀ ਕੜਾਹੀ ਮੇਂ ਮੰਦੀ ਆਂਚ ਸੇ ਸੁਕਾਵੇ ਜਬ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਏ ਤਬ
ਗੋਲੀਆਂ ਬਨਾਲੇ ਫਿਰ ਇਸ ਗੋਲੀ ਕੋ ਪਾਨੀ ਰਗੜ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ
ਕੇ ਊਪਰ ਪਤਲਾ ਲੇਪ ਕਰੇ ਔਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਕਿਨਾਰੋਂ ਪਰ ਮਲੇ।

ਸੁਫੈਦਾ ਕਾ ਫਾਇਆ

ਧੋਯਾ ਹੂਆ ਸੁਫੈਦਾ ੧॥। ਤੋਲੇ ਨਿਸ਼ਾਸਤਾ ਕਤੀਰਾ ਵਬੂਲ
ਕਾ ਗੋਂਦ ਅਫੀਮ ਯਹ ਚਾਰੋਂ ਦਵਾ ਦੋ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ ਲੇ ਇਨ ਸਬ
ਕੋ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਕਰ ਇਨ ਕਾ ਫਾਯਾ ਬਨਾ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਬਾਂਧੇ

ਅਥਵਾ

ਲੇਪ-ਗੇਹੂੰ ਕਾ ਮੈਦਾ ਯੇ ਸਬ ਚੌਦਹ ੨ ਮਾਸ਼ੇ ਲੇ ਸਬ ਕੋ ਮਿ
ਯਾ ਬਨਾ ਕਰ ਚਾਰ ਗੋਲੀ ਬਨਾਵੇ ਔਰ ਏਕ ਠੀਕਰਾ ਆਂਚ
ਪਰ ਰਖ ਕਰ ਉਸ ਮੇਂ ਏਕ ਗੋਲੀ ਰਖ ਦੇ ਜਬ ਥੋੜੀ ਗਰ
ਮ ਹੋ ਜਾਏ ਤਬ ਠੰਡੀ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਬਾਂਧੇ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ-

ਚਾਰੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਾਂਧੇ ਤੋ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਫਾਇਦਾ ਹੋਇ।

ਲੇਪ

ਹਰੜ ਕੀ ਛਾਲ ਸੇਂਧਾ ਲੋਨ ਗੇਰੂ ਰਸੌਂਤ ਯੇ ਸਬ ਬਰਾਬ
ਰ ਲੇ ਇਨ੍ਹੇ ਜਲ ਮੇਂ ਪੀਸ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਊਪਰ ਲੇਪ ਕਰੈ
ਤੋ ਸਰਬ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਰੋਗ ਜਾਂਇ। ਅਥਵਾ
॥ਲੋਹੇ ਕੇ ਪਾਤ੍ਰ ਮੇਂ ਨੀਬੂ ਕਾ ਰਸ ਡਾਲੇ ਪੀਛੇ ਉਸ ਰਸ ਕੋ
ਖੂਬ ਰਗੜ ਕਰੇ ਪੀਛੇ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੋ ਊਪਰ ਲਗਾਵੇ ਤੋ ਸਰਬ
ਨੇਤ੍ਰ ਪੀੜਾ ਜਾਏ। ਅਥਵਾ ॥ਅਫੀਮ
੧ ਮਾਸ਼ਾ ਫੂਲੀ ਫਿਟਕਰੀ ੧ ਮਾਸ਼ਾ ਲੋਧ ੧ ਮਾਸ਼ਾ ਇਨ ਸਬ
ਕੋ ਨੀਮ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਪੀਸ ਲੋਹੇ ਕੀ ਕੜਾਹੀ ਮੇਂ ਥੋੜਾ ਸਾ ਗਰ
ਮ ਕਰ ਕੇ ਪੀਛੇ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਲੇਪ ਕਰੈ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕਾ ਦੂਖਨਾ ਅਛ
ਹੋਇ। ਅਥਵਾ ॥ਮੁਲੇਠੀ ਗੇ
ਰੂ ਸੇਂਧਾ ਲੂਨ ਦਾਰੂ ਹਲਦੀ ਰਸੌਂਤ ਯਹ ਸਬ ਬਰਾਬਰ ਲੇ ਇ
ਨਹੇ ਜਲ ਮੇਂ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਲੇਪ ਕਰੈ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰ ਪੀੜ
ਜਾਇ। ਪੋਟਲੀ ॥ਪਠਾਨੀ ਲੋਧ ੧ ਮਾਸ਼ਾ
ਫੂਲੀ ਫਿਟਕਰੀ ੧ ਮਾ. ਰਸੌਂਤ ੧ ਮਾ. ਮੁਲੈਠੀ ੧ ਮਾ. ਇਨ ਸਬ ਕੋ
ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਗਾੜ੍ਹਾ ਪਾਟ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਅਥਵਾ ਪੋਸਤ ਕੇ ਡੋਡੇ
ਕੇ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਵਾ ਜਲ ਮੇਂ ੧ ਮਾਸ਼ੇ ਕੀ ਪੋਟਲੀ ਕਰ ਕੇ ਪੀਛੇ ਨੇ
ਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਫੇਰੇ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰ ਪੀੜਾ ਜਾਇ॥

ਅਥਵਾ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਹਵਾ ਲਗਾਨੇ ਸੇ ਸੂਲ ਚਲੇ ਉਸ ਕਾ ਜਤਨ॥

ਪਠਾਨੀ ਲੋਧ ਕੋ ਸੇਕ ਕਰ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਕਰ ਕਪੜੇ ਮੇਂ ਛਾਨ ਕਰ
ਘ੍ਰਿਤ ਮੇਂ ਭੂਨ ਕੇ ਪੀਸੇ ਉਸੇ ਗਰਮ ਪਾਨੀ ਸੇ ਸੇਕ ਕਰੈ ਤੋ ਨੇ
ਤ੍ਰਨ ਕਾ ਸੂਲ ਦੂਰ ਹੋ।

ਅਥਵਾ

ਗਵਾਰਪਾਠੇ ਕਾ ਗੂਦਾ ੧ ਮਾ. ਅਫੀਮ ੧ ਰਤੀ ਭਰ ਪੀਸਕਰ
ਗਵਾਰਪਾਠੇ ਕੇ ਗੂਦੇ ਮੇਂ ਮਿਲਾਕਰ ਪੋਟਲੀ ਬਾਂਧਕਰ ਪਾਨੀ
ਮੇਂ ਭਿਗੋਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਫੇਰੇ ਔਰ ਏਕ ਬੂੰਦ ਨੇਤ੍ਰ ਕੇ ਭੀਤਰ
ਟਪਕਾਵੈ ਤੌ ਨੇਤ੍ਰ ਪੀੜਾ ਜਾਏ॥ ਅਥਵਾ
॥ਲੋਧ ੧ ਮਾ. ਭੁਨੀ ਫਿਟਕਰੀ ੧ ਮਾ. ਅਫੀਮ
੪ ਰਤੀ ਇਮਲੀ ਕੀ ਪਤੀ ੧ ਮਾ. ਇਨ ਸਬ ਕੋ ਪੀਸਕਰ
ਪੋਟਲੀ ਬਨਾਕਰ ਬਾਰਬਾਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਫੇਰੇ॥
ਅਥਵਾ ॥ਇਮਲੀ ਕੀ ਪਤੀ ਸਿਰਸ ਕੀ
ਪਤੀ· ਹਲਦੀ· ਫਿਟਕਰੀ· ਯਹ ਸਬ ਦਵਾ ਪੌਨੇ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ
ਮਹੀਨ ਪੀਸਕਰ ਪੋਟਲੀ ਬਨਾਕਰ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਭਿਗੋਕਰ ਬਾ
ਰਬਾਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਫੇਰੇ ਔਰ ਥੋੜਾ ਸਾ ਪਾਨੀ ਇਸ ਕਾ ਨੇਤ੍ਰੋਂ
ਕੇ ਭੀਤਰ ਜਾਨੇ ਦੇ ਤੌ ਨੇਤ੍ਰ ਪੀੜਾ ਜਾਏ॥
ਅਥਵਾ ॥ਪੋਸਤ ਕਾ ਡੋਡਾ ੧ ਨਗ ਅਫੀ
ਮ ੧ ਰਤੀ ਲੌਂਗ ੨ ਨਗ· ਭੁਨੀ ਵੇਲਗਿਰੀ ੪ ਮਾਸ਼ੇ· ਚਨੇ
ਕੇ ਬਰਾਬਰ ਹਲਦੀ ਥੋੜੀ ਸੀ ਇਮਲੀ ਕੀ ਪਤੀ ਇਨ ਸ
ਬ ਕੀ ਪੋਟਲੀ ਬਾਂਧਕਰ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਭਿਗੋਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਫੇਰੇ॥

ਅਥਵਾ

ਕਪੂਰ ੩ ਭਾਗ· ਪਠਾਨੀ ਲੋਧ ੧ ਭਾਗ· ਪੀਸਕਰ ਪੋਟਲੀ ਬਾਂ
ਧੇ ਔਰ ਦੋ ਘੜੀ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਭਿਗੋਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਔਰ ਔਰ ਟ-
ਪਕਾਵੇ॥ ਅਥਵਾ ॥ਲੋਧ ਫਿਟ
ਕਰੀ· ਮੁਰਦਾਸੰਗ· ਹਲਦੀ· ਸੁਫੈਦ ਜੀਰਾ ਯਹ ਸਬ
ਚਾਰ ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ ਅਫੀਮ ਚਨੇ ਬਰਾਬਰ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ
੪ ਨਗ· ਨੀਲਾ ਥੋਥਾ ਉੜਦ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਨ ਸਬ ਕੋ ਕੂਟ

ਛਾਨਕਰ ਪੋਟਲੀ ਬਾਂਧਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਫੇਰੇਂ।

ਅਥਵਾ

।।ਬੜੀ ਹਰੜ ਕਾ ਬਕਲ ਛੋੜਕੇ ਵਕਲ - ਆਮਲਾ - ਰਸੌਤ - ਗੇਰੂ - ਇਮਲੀ ਕੀ ਪਤੀ - ਅਫੀਮ ਭੁਨੀ ਫਿਟਕਰੀ ਸੁਫੈਦ ਜੀਰਾ ਯੇ ਸਬ ਬਰਾਬਰ ਲੇ ਕਪੜੇ ਮੇਂ ਪੋਟਲੀ ਬਾਂਧ ਕਰ ਗੁਲਾਬ ਜਲ ਮੇਂ ਅਥਵਾ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਭਿਗੋਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਫੇਰੇ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰ ਪੀੜਾ ਜਾਏ।

ਅਥਵਾ

ਸੁਫੈਦ ਜੀਰਾ - ਲੋਧ ਪਿਸਾ ਹੂਆ - ਭੁਨੀ ਫਿਟਕਰੀ ਪਿਸੀ ਹੁਈ ਇਨ ਸਬਕੇ ਬਰਾਬਰ ਲੇ ਥੋੜੇ ਗਵਾਰ ਪਾਠੇ ਕੇ ਗੂਦੇ ਮੇਂ ਮਿਲਾਕਰ ਪੋਟਲੀ ਬਾਂਧਕਰ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਭਿਗੋਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਫੇਰੇ।

ਅਥਵਾ

।।ਅਫੀਮ ੧ ਮਾਸਾ - ਫਟਕਰੀ ਭੁਨੀ ੨ ਮਾ. ਇਮਲੀ ਕੀ ਪਤੀ ੧੦ ਮਾ. ਇਨ ਸਬਕੋ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਕਰ ਪੋਟਲੀ ਬਾਂਧਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਟਪਕਾਨਾ ਭੀ ਬਹੁਤ ਗੁਣ ਕਰਤਾ ਹੈ॥

ਅਥਵਾ

ਫਿਟਕਰੀ ੧ ਮਾਸੇ - ਅਲਸੀ ੨ ਮਾਸੇ - ਇਨ ਦੋਨੋਂ ਕੀ ਪੋਟਲੀ ਬਾਂਧਕਰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਫੇਰੇ।

ਅਥਵਾ

ਈਸ਼ਬਗੋਲ ਕਾ ਲੁਆਬ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਲਗਾਨੇ ਸੇ ਗਰਮੀ ਕੀ ਪੀੜਾ ਜਾਏ।

ਜਿਸ ਦਿਨ ਮਨੁਖ ਕੀ ਕੇ ਨੇਤ੍ਰ ਮੇਂ ਪੀੜਾ ਹੋਇ ਉਸੀ ਦਿਨ ਧਤੂਰੇ ਕੇ ਪਤੋਂ ਕਾ ਰਸ ਗੁਣਗੁਣਾ ਕਾਨ ਮੇਂ ਟਪਕਾਵੇ ਪਰੰਤੂ ਜੋ ਦਾਹਨੀ ਆਂਖ ਮੇਂ ਪੀੜਾ ਹੋਇ ਤੋ ਬਾਂਏ ਕਾਨ ਮੇਂ ਰਸ ਟਪਕਾਨਾ ਫਾਇਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ।

ਔਰ ਜੋ ਬੱਚੋਂ ਕੀ ਆਂਖ ਦੁਖਨੀ ਆਵੇ ਤੋ ਨੀਮ ਕੀ ਪਤੀਓਂ ਕਾ ਰ-
ਸ ਊਪਰ ਲਿਖੀ ਰੀਤ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਨ ਮੇਂ ਟਪਕਾਵੇਂ॥
ਔਰ ਜੋ ਦੋਨੋਂ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਪੀੜਾ ਹੋ ਤੋ ਦੋਨੋਂ ਕਾਨੋਂ ਮੇਂ ਟਪਕਾਵੇ॥

ਅਥਵਾ ॥ਨਿਰਾਗਵਾਰ ਪਾਠੇ ਕਾ
ਗੂਦਾ ਪੀਸ ਕਰ ਸੋਤੇ ਸਮਯ ਕਾਨ ਮੇਂ ਟਪਕਾਵੇਂ॥ ਯੇ ਦਵਾ
ਗਰਮੀ ਕੀ ਨੇਤ੍ਰ ਪੀੜਾ ਕੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਰਤੀ ਹੈ ਗੋਂਦਨੀ ਕੀ ਪ-
ਤੀ ਮਲ ਕਰ ਉਸ ਕਾ ਰਸ ਨਿਚੋੜ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਟਪਕਾਵੇ॥

ਅਥਵਾ ॥ਹਲਦੀ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਪੀਸ ਕਰ ਉਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾਨ
ਮੇਂ ਟਪਕਾਵੇ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰ ਪੀੜਾ ਜਾਏ॥

ਦਵਾ ਜੋ ਗਰਮੀ ਕੀ ਨੇਤ੍ਰ ਪੀੜਾ ਕੋ ਫਾਇਦਾ ਕਰੇ- ਬੀਹਦਾਨੇ
ਕਾ ਲੁਆਬ ਔਰ ਧਨੀਏ ਕੇ ਪਤੋਂ ਕਾ ਰਸ ਲੜਕੀ ਕੀ ਮਾਂ ਕੇ
ਦੂਧ ਮੇਂ ਮਿਲਾ ਕਰ ਛਾਨ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਟਪਕਾਵੇਂ॥

ਅਥਵਾ ਨੀਮ ਕੇ ਰਸ ਲੋਹੇ ਕੇ ਖਰਲ ਮੇਂ ਲੋਹੇ ਕੇ ਦਸਤੇ ਸੇ ਘੋ-
ਟੇ ਜਬ ਉਸ ਕਾ ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਹੋ ਜਾਏ ਤਬ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਆਸ ਪਾਸ
ਪਤਲਾ ੨ ਲੇਪ ਕਰੇ॥

ਅਥਵਾ ਲੋਧ ਆਮਲੇ ਗਾਏ ਕੇ ਘੀ ਮੇਂ ਭੂਨ ਕਰ ਠੰਡੇ ਪਾਨੀ ਮੇਂ
ਪੀਸ ਪਤਲਾ ੨ ਲੇਪ ਕਰੇ ਪਰੰਤੂ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਭੀਤਰ ਨ ਜਾਨੇ ਪਾਵੇ॥

ਅਥਵਾ ਬੜੀ ਹਰੜ ਕਾ ਬਕਲਾ ਗੇਰੂ ਰਸੌਂਤ ਛੋਟੀ ਹਰੜ
ਘਿਸ ਕਰ ਲੇਪ ਕਰੇ॥ ਅਥਵਾ ॥ਸੂ-
ਖੀ ਇਮਲੀ ਕੇ ਦਾਣਾਂ ਨਿਕਾਸ ਕਰ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਭਿਜੋ ਕਰ ਮਸਲ
ਛਾਨ ਕਰ ਤੀਨ ਰਤੀ ਅਫੀਮ ਪਾਂਚ ਰਤੀ ਫਿਟਕਰੀ ਇਨ ਦੋਨੋਂ
ਕੋ ਉਸੀ ਇਮਲੀ ਕੇ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਡਾਲ ਕਰ ਲੋਹੇ ਕੇ ਵਾਸਨ ਮੇਂ ਪਕ-
ਵੈ ਜਬ ਰਸ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਇ ਤਬ ਸੀਪ ਮੇਂ ਧਰ ਕਰ ਪਤਲਾ
ਲੇਪ ਕਰੈ ਔਰ ਜੋ ਕਿਸੀ ਸਮਯ ਮੇਂ ਇਮਲੀ ਨ ਮਿਲੇ ਤੋ ਉਸ-

ਕੇਪਤੋਂਕਾਰਸਲੇਕਰਪਤਲਾਲੇਪਕਰੇ।
ਅਥਵਾ-ਸੋਂਠ੩॥ਮਾਸੇ·ਬਬੂਰਕਾਗੋਂਦ੩॥ਮਾਸੇਇਨਦੋਨੋਂ
ਕੋਕੂਟਛਾਨਕਰਪਾਨੀਮੇਂਪੀਸਕਰਲੇਪਕਰੇ।
ਅਥਵਾਆਮਚੂਰਲੋਹੇਕੇਤਵੇਪਰਲੋਹੇਕੇਦਸਤੇਸੇਥੋੜਾਰ
ਪਾਨੀਕੇਸੰਗਪੀਸਕਰਪਤਲਾਲੇਪਕਰੇਔਰਨੇਤ੍ਰਮੇਂਟਪਕਾਵੇ-
ਅਥਵਾਬੋਹੜਕੇਦੂਧਕੋਨੇਤ੍ਰੋਂਮੇਂਆਂਜੇ।
ਅਥਵਾਨੀਮਕੇਪਤਾਔਰਸੋਂਠਬਰਾਬਰਲੇਕੇਅਲਗਾਰਪੀ
ਸਕਰਛਾਨਕਰਚਨੇਪ੍ਰਮਾਨਗੋਲੀਆਂਬਾਂਧੇਪੀੜਾਕੇਸਮੇਂ
ਪਾਨੀਮੇਂਲਗਾਵੇਂਦਵਾਜੋਨੇਤ੍ਰੋਂਕੀਸੁਰਖੀਔਰਥਗਲਗੀਧ
ਕੋਭੁਣਕਰੈਕਾਲੀਮਿਰਚ੨॥ਨਗਥੋੜੀਸੀਚੂਹਲੇਕੀਮਿ-
ਟੀਜਲੀਹੁਈਲਾਲਵਾਂਸਕੇਚੌਂਗੇਅਥਵਾਰੀਠੀਕੇਪਆਲੇਮੇਂ
ਘੁਥਪੀਸੇਜਬਕਾਲੀਹੋਜਾਏਤਬਨੇਤ੍ਰੋਂਮੇਂਆਂਜੇ॥
ਅਥਵਾਅਰੂਸੇਕੇਪਤੇਪੀਸਕਰਟਿਕੀਆਬਨਾਬਰਤੀਨ
ਦਿਨਨੇਤ੍ਰੋਂਪਰਬਾਂਧੇ।
ਅਥਵਾਕਪਾਸਕੀਪਤੀਦੇਹੀਮੇਂਪੀਸਕੇਨੇਤ੍ਰੋਂਪਰਲਗਾਵੇ

ਅਥਵਾ

ਅਨਾਰਕੀਪਤੀਓਂਕੋਪੀਸਕਰਉਸਕੀਟਿਕੀਆਬਨਾਕਰ
ਸੋਨੇਕੇਸਮੇਂਨੇਤ੍ਰੋਂਪਰਬਾਂਧੇ।   ਅਥਵਾ   ॥
ਗੋਭੀਕੋਪੀਸਕਰਉਸਕੀਟਿਕੀਆਬਨਾਕਰਨੇਤ੍ਰੋਂਪਰਬਾਂਧੇ
ਔਰਜੋਇਸਰੋਗਮੇਂਨੇਤ੍ਰਛਾਤੀਔਰਪੇਟਮੇਂਜਲਨਹੋਤੋ-
ਯੇਦਵਾਕਰੇ·ਮਕੋਇਆਮਲੇਮੁਲੇਠੀਨਾਗਰਮੋਥਾਖਸ
ਨੀਲੋਫਰਕੇਬੀਜ੍ਯੇਸਬਸਾਢੇਤੀਨ੨ਮਾਸੇਮਿਸਰੀ੨ਤੋਲੇ
ਦਸਮਾਸੇਇਨਸਬਕੋਕੂਟਛਾਨਕਰਸਾਤਮਾਸੇਨਿਤਖਾਏਤੋ
ਜਲਨਮਿਟੇ।   ਦਵਾ-ਜੋਕਫਕੇਨੇਤ੍ਰਪੀੜਾਕੋਫਾਇਦਾ

ਕਰੇ ਸੁਹਾਜਨੇ ਕੇ ਪਤੋਂ ਕਾ ਥੋੜਾ ਸਾ ਰਸ ਸਹਤ ਮੇਂ ਮਿਲਾ ਕਰ ਨੇ-
ਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਲਗਾਵੇ ਤੀਨ ਦਿਨ ਮੇਂ ਆਰਾਮ ਹੋਇ।
ਦਵਾ-ਜੋ ਬਚੋਂ ਕੀ ਨੇਤ੍ਰ ਪੀੜਾ ਕੋ ਗੁਣ ਕਰੇ-ਚਾਕਸੂ ਸੁਧ ੧ ਮਾ. ਲਾ-
ਈ ਤ੍ਰ॥ ਮਾ. ਮਿਸ਼ਰੀ ਤ੍ਰ॥ ਮਾ. ਇਨ ਤੀਨੋ ਕੋ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਛਾ-
ਨ ਕਰ ਛਿੜਕੇ ਔਰ ਲਾਈ ਨ ਮਿਲੇ ਤੋ ਮਮੀਰਾ ਡਾਲ ਲੇਨਾ ਉਚਿਤ ਹੈ-
ਦਵਾ-ਧੋਈ ਮੇਥੀ ਕਾ ਲੁਆਬ ਥੋੜੇ ਸੇ ਕਤੀਰਾ ਕੇ ਸੰਗ ਟਪਕਾਨਾ
ਵਿਸ਼ੇਖ ਪੀੜਾਂ ਕੋ ਆਰਾਮ ਕਰਤਾ ਹੈ।
ਦਵਾ-ਕਟੇਰੀ ਕੇ ਪਤੇ ਪੀਸ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਬਾਂਧੇ ਔਰ ਪਤੋਂ ਕਾ ਰ-
ਸ ਨੇਤ੍ਰ ਮੇਂ ਨਿਚੋੜਨੇ ਤੋਂ ਭੀ ਗੁਣ ਕਰਤਾ ਹੈ।
ਅਥਵਾ-ਕਚੇ ਆਮ ਕੋ ਪੀਸ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਬਾਂਧੇ॥
ਅਥਵਾ-ਛਿਲੀ ਹੂਈ ਮੁਲਠੀ ਕੋ ਕੂਟ ਕੇ ਥੋੜੇ ਪਾਨੀ ਮੇ ਪੀਸ ਕਰ
ਉਸ ਮੇਂ ਰੂਈ ਭਿਗੋ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਰਖੇ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੀ ਸੁਰਖੀ ਜਾਏ।
ਅਥਵਾ-ਸ਼ੰਧ ੧॥ ਤੋਲਾ ਬਡੀ ਹਰੜ ਕਾ ਬਕਲਾ ੧ ਮਾ. ਇਨ ਦੋ-
ਨੋਂ ਕੋ ਅਨਾਰ ਕੇ ਪਤੋਂ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਪੀਸ ਕਰ ਇਸ ਮੇਂ ਰੂਈ ਭਿਗੋ ਕ-
ਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਰਖੇ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੀਨ ਰਾਤ੍ਰਿ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨੇ ਸੇ ਸਬ
ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਨੇਤ੍ਰ ਪੀੜਾ ਕੋ ਫਾਇਦਾ ਕਰੇ।
ਅਥਵਾ ਜੋ ਦਵਾ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੀ ਗਰਮੀ ਔਰ ਖੁਜਲੀ
ਕੋ ਮਿਟਾਵੇ ਔਰ ਜਾਮਦ ਕੇ ਰੋਗ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰੇ ਤ੍ਰਿਫਲਾ ਕਾ ਵਕ-
ਲਾ ਜੋ ਕੂਟ ਬਰਾਬਰ ਕਰ ਕੇ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਭਿਗੋਵੇ ਫਿਰ ਪ੍ਰਾਤਕਾਲ
ਉਸ ਪਾਨੀ ਸੇ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੋ ਧੋਵੇ ਜੋ ਯਹ ਔਖਧਿ ਏਕ ਦਿਨ ਕਰੇ ਤੋ
ਏਕ ਵਰਖ ਪ੍ਰਯੰਤ ਪੀੜਾ ਨ ਹੋਗੀ ਪਰੰਤੂ ਇਤਨਾ ਖਿਆਲ
ਰਖਨਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਆਂਖ ਦੂਖਤੇ ਨਹੀਂ।
ਅਥਵਾ- ਜੋ ਮਨੁਖ ਜਨ ਬੀਸ ਮੁੰਡੀ ਨਿਗਲ ਜਾਏ
ਤੋ ਏਕ ਬਰਖ ਤਕ ਨਾ ਰੋਗ ਨ ਹੋਗਾ ਔਰ ਜੋ ਮਨੁਖ ਜਰ

ਲੀਸ ਮੁੰਡੀ ਨਿਕਲੇ ਉਸਕੋ ਦੋ ਵਰਖ ਨ ਹੋਗਾ ਔਰ ਬਹੁਤ
ਸੇ ਹਕੀਮ ਯਹ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਜੋ ਬੁਧਿ ਕੇ ਦਿਨ ਸੂਰਯ ਉਦਯ
ਕੇ ਸਮਯ ਏਕ ਅਨਾਰ ਕੀ ਕਲੀ ਜੋ ਫੂਲੀ ਹੋ ਉਸੇ ਪੇੜ ਪ-
ਰ ਸੇ ਮੁੰਹ ਸੇ ਤੋੜ ਕਰ ਨਿਗਲ ਜਾਏ ਤੌ ਏਕ ਵਰਖ ਪ੍ਰਯੰਤ
ਆਂਖ ਨ ਦੂਖੇ ਔਰ ਜੋ ਦੋ ਕਲੀ ਨਿਗਲੇ ਦੋ ਦੋ ਵਰਖ ਤਕ ਨ
ਹੋਗੀ। ਰਤੌਂਧ ਕਾ ਯਤਨ ॥

ਜਿਸ ਮਨੁਖ੍ਯ ਕੇ ਰਤੌਂਧ ਕਾ ਰੋਗ ਹੋਵੈ ਯਹ ਦਵਾ ਕਰੇ ਕਾ-
ਲੀ ਮਿਰਚ ਕਵੇਲਾ ਪੀਪਲ ਇਨ ਸਬ ਕੋ ਬਰਾਬਰ ਮਹੀਨ
ਪੀਸ ਨੈਨੋਂ ਮੇਂ ਆਂਜੇ। ਅਥਵਾ ।ਛੋ-
ਟੀ ਹੜ ਰਸੌਂਠ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਇਨ ਸਬ ਕੋ ਬਰਾਬਰ ਲੇਕ-
ਰ ਪੀਸ ਛਾਨ ਕਰ ਗੋਲੀ ਬਨਾਏ ਰ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਘਿਸ ਕਰ ਨੈ-
ਨੋਂ ਮੇਂ ਆਂਜੇ। ਅਥਵਾ ।ਯਹ ਦਵਾ ਹਕੀ-
ਮ ਬੂਅਲੀ ਸੀਨਾ ਕੀ ਅਜ਼ਮਾਈ ਹੂਈ ਹੈ ਜੋ ਲਿਖਤੇ ਹੈਂ।
ਬਕਰੀ ਕੇ ਕਲੇਜੇ ਕਾ ਕਬਾਬ ਬਨਾਵੈ ਉਸਕਾ ਜੋ ਪਾਨੀ ਟਪਕੇ
ਉਸਕੋ ਨੈਨੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੇ ਤੌ ਭਾਰੀ ਭੀ ਰਤੌਂਧ ਜਾਇ।

ਅਥਵਾ

ਪਯਾਜ਼ ਕਾ ਰਸ ਨੈਨੋਂ ਮੇਂ ਆਂਜੇ।
ਸਿਰਸ ਕੇ ਪਤੋਂ ਕਾ ਰਸ ਨੈਨੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੇ।

ਅਥਵਾ

ਸਮੁਦ੍ਰ ਫਲ ਕੀ ਗੁਠਲੀ ਬਕਰੀ ਕੇ ਮੂਤ੍ਰ ਮੇਂ ਘਿਸ ਕਰ ਲਗਾ-
ਵੇ। ਅਥਵਾ-ਸੈਂਧਾ ਨੋਨ ਕੀ ਸਲਾਈ ਨੈਨੋਂ ਮੇਂ ਫੇਰੇ।
ਅਥਵਾ-ਦੇਹੀ ਕੇ ਤੇਲ ਮੇਂ ਮੈ ਬੂਕਾ ਮਿਲਾ ਕਰ ਨੈਨੋਂ ਮੇਂ ਆਂਜੇ।
ਅਥਵਾ ਅਦਰਕ ਕੋ ਪੀਸ ਕਰ ਉਸਕਾ ਰਸ ਨਿਕਾਲ ਕਰ
ਨੈਨੋਂ ਮੇਂ ਟਪਕਾਵੈ।

ਅਥਵਾ - ਸੋਂਠ ਕੋ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਘਿਸ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਆਂਜੇ।
ਅਥਵਾ - ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਥੁਕ ਮੇਂ ਘਿਸ ਕਰ ਲਗਾਵੈਂ।
ਅਥਵਾ - ਰਹੂ ਮਛਲੀ ਕਾ ਪਿਤਾ ਨੇਤ੍ਰ ਮੇਂ ਲਗਾਵੇਂ।
ਅਥਵਾ - ਕਸੌਂਦੀ ਕੇ ਫੂਲੋਂ ਕਾ ਰਸ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੇਂ।
ਅਥਵਾ - ਸੁਹਾਜਨੇ ਕੀ ਨਰਮ ਨਰਮ ਡਾਲੀ ਏਕ ੭ ਮਾ: ਸ੍ਰ-
ਹਤ ਮੇਂ ਮਿਲਾ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਟਪਕਾਵੈਂ।
ਅਥਵਾ ਸਿਰਸ ਕੇ ਬੀਜ ਚਾਰ ਤੋਲੇ ਆਠ ਮਾਸ਼ੇ ਪੀਸ ਕਰ
ਚੂਨ ਮੇਂ ਮਿਲਾ ਕਰ ਰੋਟੀ ਪਕਾਵੈ ਇਸੀ ਤਰਹ ਤੀਨ ਦਿਨ
ਰੋਟੀ ਪਕਾ ਕਰ ਖਾਏ।
ਅਥਵਾ ਹਰੜ ਔਰ ਲਾਲ ਮਿਰਚ ਸਹਿਤ ਮੇਂ ਘਿਸ ਕਰ ਆਂਜੇ
ਅਥਵਾ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਰੋਹੂ ਮਛਲੀ ਕੇ ਪਿਤੇ ਮੇਂ ਭਿਗੋ ਕਰ
ਸੁਖਾਲੇ ਜਬ ਸਬ ਪਿਤੇ ਕੋ ਮਿਰਚ ਸੋਖ ਲੇਂ ਤਬ ਉਨ ਮਿਰ-
ਚੋਂ ਕੋ ਘਿਸ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੇ।
ਅਥਵਾ - ਗਾਏ ਕਾ ਭੂਮਿ ਪਰ ਤੁਰੰਤ ਕਾ ਨਿਕਲਾ ਹੂਆ ਨੇਤ੍ਰੋਂ
ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ। ਅਥਵਾ ਮਨੁਖ੍ਯ ਕੇ ਕਾਨ ਕਾ ਮੈਲ ਔਰ ਵਡੀ
ਹਰੜ ਕਾ ਬਕਲਾ ਬਰਾਬਰ ਪੀਸ ਕਰ ਗੋਲੀ ਬਨਾਵੇ ਪਾ-
ਨੀ ਮੇਂ ਘਿਸ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ।
ਅਥਵਾ - ਸਰਕੰਡੇ ਕੋ ਗਾਂਠ ਪਰ ਸੇ ਤੋੜ ਕਰ ਉਸ ਕਾ ਖੋਖਲ
ਜਲਾਵੈ ਜਬ ਚਾਰ ਅੰਗੁਲ ਜਲਨੇ ਰਹੇ ਉਸ ਕੇ ਦੋ ਟੁਕ ਕਰੈ
ਵਹ ਲਾਲ ਲਾਲ ਤਰ ਜੋ ਉਸ ਮੇਂ ਇਕਠੀ ਹੋ ਗਈ ਹੋ ਉਸ ਕੋ
ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਬਹੁਧਾ ਤੇਜ਼ੀ ਕੇ ਕਾਰਣ ਕਰ ਕੇ ਪੀੜ ਔ
ਰ ਜਲਨ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗੀ ਪਰੰਤੂ ਦੇਖ ਕੇ ਆਂਸੂਓਂ ਕੇ ਸੰਗ ਵਹ
ਕਰ ਰੋਗ ਕੋ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਰਤੀ ਹੈ। ਅਥਵਾ
ਹੁਕੇ ਕੇ ਨੇਚੇ ਕੀ ਕੀਟ ਅਰਥਾਤ ਨੇਚੇ ਕੇ ਭੀਤਰ ਜੋ ਕਾਲੀ ਕੀ

ਰਤੂ ਨਿਕਲਤੀ ਹੈ ਉਸਕੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਅੰਜੇ।

੧੮

ਫਸਲ ਜਹੂਰ ਅਰਥਾਤ ਦਿਨੌਧੀ ਕੀ ਚਿਕਿਤਸਾ ॥

ਦਿਨੌਧੀ ਉਸ ਰੋਗ ਕਾ ਨਾਮ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁਖ ਕੋ ਦਿਨ ਮੇਂ ਤੋ ਕੁਛ ਦੀਖੇ ਨਹੀਂ ਔਰ ਰਾਤ੍ਰੀ ਮੇਂ ਦੀਖੇ ਇਸ ਰੋਗ ਕਾ ਉਪਾਇ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਲੜਕੀ ਕੀ ਮਾਂ ਕਾ ਦੂਧ ਸਿਰ ਪਰ ਮਲੇ ਔਰ ਨਾਕ ਮੇਂ ਭੀ ਟਪਕਾਵੇ ਔਰ ਠੰਡੇ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਗੋਤਾ ਲਗਾ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੋ ਖੋਲੇ।

ਅਥਵਾ-ਉਨਾਬ ਕਾ ਸ਼ਰਬਤ ਪੀਵੇ ਉਨਾਬ ਕੇ ਸ਼ਰਬਤ ਬਨਨੇ ਕੀ ਯਹ ਰੀਤਿ ਹੈ ਕਿ ਉਨਾਬ ਏਕ ਹਿੱਸਾ ਚਾਰ ਹਿਸੇ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਭਿਗੋਕੇ ਔਟਾਵੇ ਜਬ ਚੌਥਾਈ ਜਲ ਜਾਵੇ ਤਬ ਛਾਨ ਲੇ ਫਿਰ ਉਸ ਮੇਂ ਦੁਗਨੀ ਬੂਰਾ ਡਾਲ ਕਰ ਚਾਸਨੀ ਬਨਾਲੇ।

ਅਥਵਾ ਉੜਦ ਕੀ ਦਾਲ ਖਾਇਆ ਕਰੇ ਕਿ ਇਸ ਕੇ ਖਾਨੇ ਸੇ ਰੁਧਿਰ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਤਾ ਹੈ।

ਪਲਕੋਂ ਕੇ ਰੋਗੋਂ ਕਾ ਬਿਆਨ ॥

ਇਸ ਰੋਗ ਮੇਂ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਪਲਕ ਮੋਟੇ ਹੋ ਜਾਤੇ ਹੈਂ ਔਰ ਉਨ ਮੇਂ ਖੁਜਲੀ ਔਰ ਖੁਸਕੀ ਭੀ ਹੋਤੀ ਹੈ ਔਰ ਪਲਕੋਂ ਕੇ ਵਾਲ ਗਿਰ ਜਾਤੇ ਹੈਂ ਇਸ ਕੀ ਚਿਕਿਤਸਾ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰੇਰੂ ਨਸ ਕੀ ਫਸਤ ਖੋਲੇ ਔਰ ਮਸਤਕ ਕੇ ਪਛਾੜੀ ਪਛਨੇ ਲਗਾਨਾ ਉਸ ਕੇ ਪੀਛੇ ਔਖਧ ਕਾਮ ਮੇਂ ਲਾਨਾ। ਦਵਾ

ਜੋ ਆਕ ਕੇ ਦੂਧ ਮੇਂ ਰੂਈ ਭਿਗੋ ਕਰ ਸੁਖਾਲੇ ਔਰ ਦੀਏ ਮੇਂ ਮੀਠਾ ਤੇਲ ਭਰ ਕਰ ਉਸ ਰੂਈ ਕੀ ਬਤੀ ਬਨਾ ਕਰ ਉਸ ਤੇਲ ਮੇਂ ਦੀਪਕ ਜੋੜ ਕਰ ਕਾਜਲ ਪਾੜੇ ਫਿਰ ਉਸ ਕਾਜਲ ਕੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੇ ਔਰ ਬਾਜ਼ੀ ਕਿਤਾਬੋਂ ਮੇਂ ਤੇਲ ਕੇ ਬਦਲੇ ਘੀ ਲਿਖਾ ਹੈ

ਅਥਵਾ-ਧਤੂਰੇ ਔਰ ਭੰਗਰੇ ਕੀ ਪਤੀਓਂ ਕੋ ਰਸ ਲੇਕਰ ਉਸ ਮੇਂ ਰੂਈ ਭਿਗੋ ਕਰ ਛਾਯਾ ਮੇਂ ਸੁਖਾ ਕਰ ਉਸ ਕੀ ਬਤੀ

ਬਨਾਕਰ ਮੀਠੇ ਤੇਲ ਮੇਂ ਜਲਾਕਰ ਕਾਜਲ ਪਾੜੈ ਫੇਰ ਇਸੇ
ਪਾਨੀ ਸੇ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈਂ। ਅਥਵਾ ॥ ੧੦
ਪੁਰਾਨੇ ਢੋਲ ਕੀ ਖਾਲ ਕੋ ਕੋਇਲੋਂ ਕੀ ਆਂਚ ਪਰ ਜਲਾਕਰ ਪੀ
ਸੇ ਫਿਰ ਗਾਲ੍ਹੇ ਕੀ ਰੂਈ ਮੇਂ ਰਖਕਰ ਬਤੀ ਬਨਾਵੇ ਔਰ ਸਰ
ਸੋਂ ਕੇ ਤੇਲ ਮੇਂ ਜਲਾਕਰ ਕਾਜਲ ਪਾੜੇ ਔਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ।
ਅਥਵਾ ਆਕ ਕੀ ਜੜ੍ਹ ਜਲਾਕਰ ਉਸਕੀ ਰਾਖ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਮਿ
ਲਾਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਆਸ ਪਾਸ ਪਤਲਾ ੨ ਲੇਪ ਕਰੇ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੀ ਖੁ-
ਜਲੀ ਔਰ ਖੁਸ਼ਕੀ ਔਰ ਪਲਕੋਂ ਕੇ ਫੂਲਨੇ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰੇ ਹੈ ਬਾ-
ਜ਼ੀ ਪੁਸਤਕੋਂ ਮੇਂ ਲਿਖਾ ਹੈ ਕਿ ਨੀਮ ਕੇ ਪੱਤੋਂ ਕਾ ਰਸ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾ-
ਵੇ ਤੌ ਭੀ ਯਹੀ ਗੁਣ ਕਰਤੇ ਹੈਂ। ਦਵਾ- ॥
ਜੋ ਪਰਵਾਲੇ ਆਰ ਵਫਨੀ ਗਲ ਜਾਨੇ ਕੋ ਔਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਆਂਸੂ
ਵਹਨੇ ਕੋ ਔਰ ਆਂਖੋਂ ਕੀ ਖੁਜਲੀ ਔਰ ਸੁਰਖੀ ਕੋ ਗੁਣ ਕਰੇ
ਹੈ ਜਿਸਤ ਦੋ ਤੋਲੇ ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ ਲੋਹੇ ਕੇ ਬਾਸਨ ਮੇਂ ਕੋਇਲੋਂ ਕੀ
ਆਂਚ ਪਰ ਪਿਘਲਾਕਰ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਉਸ ਪਰ ਵਬੂਏ ਕੇ
ਸਾਗ ਕਾ ਰਸ ਟਪਕਾਵੇ ਕਿ ਪੀਲੀ ਵਾ ਸੁਫੈਦ ਭਸਮ ਹੋ ਜਾ-
ਵੇ ਉਸੇ ਮਹੀਨ ਪੀਸਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਆਂਜੇ।
ਅਥਵਾ- ਯਹ ਦਵਾ ਪਲਕੋਂ ਕੇ ਗਿਰ ਪੜਨੇ ਕੋ ਔਰ ਵਾਫ
ਨੀ ਗਲ ਜਾਨੇ ਕੋ ਗੁਣ ਕਰੈ ਚਕਚੂੰਦ੍ਰ ਕੀ ਬੀਠ ਆਧੀ ਕੱਚੀ
ਆਧੀ ਪਕੀ ਦੋਨੋਂ ਕੋ ਪੀਸਕਰ ਸਹਤ ਮੇਂ ਮਿਲਾਕਰ ਪਤਲਾ
ਪਤਲਾ ਲੇਪ ਕਰੈ। ਅਥਵਾ ॥
ਸੁਫੈਦ ਬਿਸਖਪੜਾ ਕੀ ਜੜ੍ਹ ਛਾਯਾ ਮੇਂ ਸੁਖਾਕਰ ਪਾਨੀ ਮੇਂ
ਘਿਸਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ। ਅਥਵਾ ॥
ਮਾਖੀ ਕਾ ਸਿਰ ਜੁਦਾ ਕਰਕੇ ਸੁਖਾਕਰ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਪੀਸਕਰ
ਪਤਲਾ ਲੇਪ ਕਰੈ। ਅਥਵਾ ॥

ਸੀਪ ਜਲਾਕਰ ਉਸੇ ਪੀਸਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇ ਲਗਾਵੈ॥
੧੫ ਅਥਵਾ-ਕਟੇਰੀ ਕੇ ਫਲ ਕੋ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਔਟਾਕਰ ਵਫਾਰਾ ਦੇ॥
ਅਥਵਾ-ਕਬੂਤਰ ਕੀ ਬੀਠ ਕੋ ਸਹਿਤ ਮੇਂ ਮਿਲਾਕਰ ਪ-
ਲਕ ਪਰ ਲੇਪ ਲਗਾਵੈ। ਅਥਵਾ ॥
ਸਾਂਪ ਕੀ ਕਾਂਚਲੀ ਜਲਾਕਰ ਤ੍ਰਿਲ ਕੇ ਤੇਲ ਮੇਂ ਮਿਲਾਕਰ
ਪਲਪ ਪਰ ਪਤਲਾ ਲੇਪ ਕਰੈ। ॥ਜਿਸ ਮਨੁਖ੍ਯ
ਕੀ ਵਾਫਨੀ ਗਲੈਂ ਔਰ ਪਲਕਾ ਗਿਰ ਪੜੇ ਔਰ ਕਿਨਾਰੇ ਲਾਲ
ਪੜ ਜਾਏਂ ਉਸ ਮਨੁਖ੍ਯ ਕੋ ਯਹ ਦਵਾ ਲਗਾਨ ਉਚਿਤ ਹੈ।
ਬਬੂਲ ਕੀ ਪਤੀ ਏਕ ਸੇਰ ਲੇਕਰ ਪਾਂਚ ਸੇਰ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਔਟਾ-
ਵੇ ਜਬ ਚੌਥਾਈ ਪਾਨੀ ਰਹ ਜਾਵੇ ਤਬ ਛਾਨਕਰ ਦੋਨੋ ਵਕਤ
ਨਿਤ੍ਯ ਪਲਕੋਂ ਪਰ ਪਤਲਾ ਲੇਪ ਕਰੈ ਥੋੜੇ ਦਿਨੋ ਮੇਂ ਬਿਲ-
ਕੁਲ ਆਰਾਮ ਹੋ ਜਾਇਗਾ। ਅਥਵਾ ॥
ਗਧੇ ਕੀ ਲੀਦ ਕੋ ਸੁਖਾਕਰ ਉਸਕਾ ਪਾਤਾਲ ਯੰਤ੍ਰ ਕੀ ਰਾਹ
ਸੇ ਤੇਲ ਖੈਂਚ ਲੇ ਔਰ ਇਸ ਤੇਲ ਕੋ ਪਲਕੋਂ ਪਰ ਮਲੇ।
ਅਥਵਾ ਕਦੂ ਅਰਥਾਤ ਘੀਆ ਕੋ ਜਲਾਕਰ ਉਸਕੀ ਰਾ-
ਖ ਸੁਰਮੇ ਕੀ ਤਰਹ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੇ।
ਅਥਵਾ ਪੁਰਾਨਾ ਕਪੜਾ ਤਥਾ ਰੂਈ ਤੀਨ ਵੇਰ ਹਲਦੀ ਮੇਂ ਰੰ-
ਗਕਰ ਸੁਖਾਕਰ ਫਿਰ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਨੌਲੇ ਕੇ ਕੂਟੇ ਮੇਂ ਤੀਨ
ਵਾਰ ਭਿਗੋਕਰ ਸੁਖਾਲੇ ਫਿਰ ਇਸਕੀ ਬਤੀ ਬਨਾਕਰ ਸਰ
ਸੋਂ ਕੇ ਤੇਲ ਮੇਂ ਕਾਜਲ ਪਾੜਕਰ ਉਸ ਕਾਜਲ ਕੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ-
ਅਥਵਾ ॥ਖਪਰੀਆ ਲੀਲਾ ਥੋਥਾ ਕਪੂ-
ਰ ਮਿਸ਼ਰੀ ਇਨ ਸਬ ਕੋ ਬਰਾਬਰ ਲੇ ਕੂਟ ਛਾਨਕਰ ਪਾਨੀ
ਮੇਂ ਖਰਲ ਕਰਕੇ ਗੋਲੀਆ ਬਨਾਏ ਫਿਰ ਜਬ ਕਾਮ ਪੜੇ ਤ-
ਬ ਏਕ ਗੋਲੀ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਘਿਸਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ।

ਅਥਵਾ ।ਕੁਦਰੂ ਗੋਂਦ ਕੋ ਕਾਜਲ ਕੇ ਸ-
ਮਾਨ ਪੀਸ ਕਰ ਨੈਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਨੇ ਸੇ ਨੈਤ੍ਰੋਂ ਕੀ ਜੋਤਿ ਕੋ ਬਢਾ-
ਵੈ ਔਰ ਨੇਤ੍ਰ ਕੇ ਘਾਵ ਔਰ ਜਮੇਂ ਹੂਏ ਰੁਧਿਰ ਕੋ ਔਰ ਆਂਸੂ
ਵਹਨੇ ਕੋ ਔਰ ਵਾਫਨੀ ਗਾਲ ਜਾਨੇ ਕੋ ਔਰ ਨੈਤ੍ਰ ਮੇ ਸੁਫੈ-
ਦੀ ਔਰ ਖੁਜਲੀ ਕੋ ਗੁਣ ਕਰੇ ਔਰ ਧੁੰਧ ਕੋ ਭੀ ਦੂਰ ਕਰ-
ਤਾ ਹੈ ਔਰ ਜੋ ਕੁਦਰੂ ਗੋਂਦ ਕਾ ਕਾਜਲ ਬਨਾਕਰ ਲਗਾਵੈ ਤੋ
ਭੀ ਯਹੀ ਗੁਣ ਕਰਤਾ ਹੈ ਇਸ ਕੇ ਕਜਲ ਬਨਾਨੇ ਕੀ ਬਿ-
ਧਿ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰੂ ਗੋਂਦ ਕੋ ਦੀਏ ਮੇਂ ਧਰ ਕੇ ਜਲਾਵੈ ਔਰ
ਵਾ ਕੇ ਊਪਰ ਏਕ ਸਰੈਯਾ ਔਂਸਪੀ ਧਰ ਦੇ ਕਿ ਉਸ ਮੇਂ ਕਾਜਲ
ਪੜ ਜਾਇ ਤਬ ਉਸ ਕੋ ਨੈਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਆਂਜੇ ਯਹ ਦਵਾ ਪਲਕੋਂ ਕੇ
ਝੜ ਜਾਨੇ ਕੋ ਭੀ ਫਾਇਦਾ ਕਰਤੀ। ਅਥਵਾ
।ਛੁਹਾਰੇ ਕੀ ਗੁਠਲੀ ੧੦ ਮਾਸੇ ਬਾਲ ਛੜ ੧ ਮਾਸੇ ਇ-
ਨ ਦੋਨੋਂ ਕੋ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਨੈਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਤੋ ਪਲਕੋਂ
ਕਾ ਝੜਨਾ ਬੰਦ ਹੋਇ।

ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ ਕੀ ਚਿਕਿਤਸਾ-

ਜਿਸ ਮਨੁਖ ਕੇ ਨੈਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਆਗੇ ਮਛਰ ਤਥਾ ਮਖੀ ਕੇ ਸਦ੍ਰਿਸ਼
ਉਡਤੇ ਹੁਏ ਮਾਲੂਮ ਦੇਂ ਔਰ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਵਿਸ਼ੇਖਤਾ ਹੋਤੀ ਜਾ-
ਏ ਤੋ ਜਾਨੀਏ ਕਿ ਇਸ ਸਖਸ਼ ਕੇ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ ਹੋਗਾ ਔਰ ਇ-
ਸ ਸੇ ਪੀਛੇ ਪੁਤਲੀ ਬਦਲ ਜਾਇ ਔਰ ਨੈਤ੍ਰੋਂ ਕੀ ਜੋਤਿ ਜਾਤੀ ਰਹੇ।
ਔਰ ਬਹੁਤ ਸੇ ਹਕੀਮ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਆਨ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਜ-
ਨਜਲਾ ਹੈ ਕਿ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਯਾ ਏਕ ਹੀ ਬਾਰ ਨੈਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਉਤਰ ਆ-
ਤਾ ਹੈ ਔਰ ਅਵਲਿਆ ਨਾਮ ਜੋ ਪਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਕੇ ਛਿਦ੍ਰ ਮੇਂ ਠਹ-
ਰ ਰਹਿਨਾ ਹੈ ਜੋ ਵਹੁ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹੋ ਤੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਿਲਕੁਲ ਜਾਤੀ ਰ-
ਹਤੀ ਹੈ ਔਰ ਜੋ ਪਤਲਾ ਹੋਗਾ ਤੋ ਧੁੰਧਲਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਗਾ-

ਇਸਕੋ ਹਕੀਮ ਲੋਗ ਮੁਨੰਤਸ਼ਿਰ ਰਕੀਕ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਜੋ ਨਜ਼ਲਾ
ਪੂਰਾ ਛਾਗਿਆ ਹੋਗਾ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਸੇ ਕੁਛ ਭੀ ਦਿਖਾਈ ਨ ਦੇਗਾ ਔ-
ਰ ਪੁਤਲੀ ਬਦਲੀ ਹੂਈ ਦਿਖਾਈ ਦੇਗੀ ਪਰੰਤੂ ਮੋਤੀਆਬਿੰ-
ਦ ਸੇ ਪਹਿਲੇ ਖ਼ਿਆਲਾਤ ਕਾ ਰੋਗ ਆਵਸ਼੍ਯ ਹੋਗਾ।

ਖ਼ਿਆਲਾਤ ਕਾ ਵਰਣਨ

ਖ਼ਿਆਲਾਤ ਉਸ ਰੋਗ ਕੋ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਆਗੇ ਭੁਨਗੇ
ਸੇ ਉਡਤੇ ਮਾਲੂਮ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਯਹ ਰੋਗ ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਹੈ ਏਕ
ਤੋ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ ਕੇ ਹੋਨੇ ਸੇ ਪਹਿਲੇ ਹੋਤਾ ਹੈ ਦੂਸਰਾ ਪੇਟ ਕੇ
ਬਿਗੜਨੇ ਸੇ ਤੀਸਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕੇ ਤੀਬ੍ਰ ਹੋਨੇ ਸੇ।

ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ ਕੇ ਹੋਨੇ ਸੇ ਪਹਿਲੇ ਜੋ ਹੋਤਾ ਹੈ ਉਸਕੀ ਪਹਿਚਾ-
ਨ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਭੁੰਗੇ ਸੇ ਹਰਦਮ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਗੇ ਔਰ ਪ੍ਰਤਿਦਿਨ
ਬਢਤੇ ਜਾਏਂਗੇ ਔਰ ਵਹੁਧਾ ਏਕ ਨੇਤ੍ਰ ਮੇਂ ਹੋਂਗੇ ਉਪਾਇ ਇਸ
ਕਾ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ ਕੇ ਇਲਾਜ ਮੇਂ ਲਿਖੇਂਗੇ।

ਔਰ ਜੋ ਯਹ ਰੋਗ ਪੇਟ ਕੇ ਬਿਗੜਨੇ ਸੇ ਹੋ ਤੋ ਪੇਟ ਕੇ ਖਾਲੀ ਹੋ-
ਨੇ ਔਰ ਭਰੇ ਹੋਨੇ ਪਰ ਅਧਿਕ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਗੇ ਔਰ ਜੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ
ਪਰਦੋਂ ਔਰ ਰਤੂਬਤੋਂ ਕੇ ਬਿਗੜਨੇ ਸੇ ਹੋ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰ ਰੰਗੀਨ ਹੋਂਗੇ
ਔਰ ਉਸ ਮੇਂ ਪਹਿਲੇ ਕੋਈ ਰੋਗ ਹੁਆ ਹੋਗਾ ਉਪਾਇ ਇਨ ਦੋ-
ਨੋਂ ਰੋਗੋਂ ਕਾ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਭੇਜੇ ਔਰ ਪੇਟ ਕੋ ਮੁਆਦ ਸੇ ਸਾਫ਼ ਕਰੇ ਔ-
ਰ ਇਸਕੇ ਪੀਛੇ ਨੇਤ੍ਰ ਕੇ ਪਰਦੋਂ ਵ ਰਤੂਬਤੋਂ ਕਾ ਮੁਆਦ ਕਾਰਣ
ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਕਾਲੇ ਔਰ ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕੇ ਤੀਬ੍ਰ ਹੋਨੇ ਸੇ ਹੋ ਤੋ ਉਸ
ਕਾ ਚਿਨ੍ਹ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਠੀਕ ਹੋਗੀ ਔਰ ਭੇਜੇ ਕੀ ਇੰਦ੍ਰੀ ਸ-
ਬ ਤੀਬ੍ਰ ਹੋਂਗੀ ਯਹ ਕੋਈ ਰੋਗ ਨਹੀ ਹੈ ਬਦਨ ਸੇ ਜੋ ਧੂਆਂ ਔਰ
ਹਵਾ ਮੇਂ ਛੋਟੀ ਰ ਵਸਤੂ ਉਡਤੀ ਹੂਈ ਦਿਖਾਈ ਦੇਤੀ ਹੈਂ।

ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ ਕਾ ਯਤਨ

ਹਕੀਮੋਂ ਕੋ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਇਸ ਰੋਗ ਮੇਂ ਪ੍ਰਥਮ ਕਨਪਟੀ ਪਰ ਭ-
ਲ ਲਗਾਵੇਂ ਜਿਸ ਸੇ ਵਹੁ ਰੋਗ ਜਲ ਜਾਏ ਔਰ ਭੁਲ ਲਗਾਨੇ ਕੇ ਪੀ
ਛੇ ਤੀਨ ਦਿਨ ਤਕ ਉਸ ਪਰ ਹਰਾ ਅਮਗਜ ਮਲੇਂ ਫਿਰ ਰੋਟੀ ਕੋ
ਤਿਲੀ ਕੇ ਤੇਲ ਮੇਂ ਭਿਗੋ ਕਰ ਉਸ ਪਰ ਰਖੇਂ ਔਰ ਭੁਲ ਲਗਾਨੇ ਸੇ
ਜਿਤਨਾ ਪਾਨੀ ਵਹੇ ਉਤਨਾ ਹੀ ਅਛਾ ਹੈ ਔਰ ਭਾਰੀ ਵਸਤੂ ਕੇ ਖਾ
ਨੇ ਸੇ ਔਰ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨੇ ਸੇ ਬਚੇਂ ਔਰ ਪਾਨੀ ਉਤਰ ਆਨੇ ਕੇ ਪੀਛੇ
ਜਬ ਏਕ ਬਰਸ ਵਿਤੀਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਬ ਦੇਖੇ ਕਿ ਆਂਖ ਮਲਨੇ ਸੇ ਪਾ
ਨੀ ਫੈਲ ਕਰ ਫਟ ਜਾਤਾ ਹੈ ਯਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਫਟ ਜਾਏ ਤੋ ਫਸਦ ਖੋਲੇ
ਔਰ ਜੁਲਾਬ ਦੇ ਪੀਛੇ ਦਸਤਕਾਰੀ ਕਰੈ।

ਦਸਤਕਾਰੀ ਉਸ ਕੋ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਜੋ ਸਲਾਈ ਆਦਿਕ ਆਖੋਂ
ਫੇਰ ਕਰ ਜਾਲਾ ਨਿਕਾਲੇ ਔਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਚੀਰਾ ਆਦਿਕ ਲਗਾਨਾ ਦ-
ਸਤਕਾਰੀ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਜੋ ਯੇ ਦਸਤਕਾਰੀ ਕਾ ਅਮਲ ਔਰ ਇਸਕੀ ਤਰ-
ਹ ਹਮਨੇ ਇਸ ਅਪਨੀ ਕਿਤਾਬ ਮੇਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਹੈ ਇਸ ਕਾ ਸਬਬ
ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਆਜ ਕੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਮੇਂ ਦੇਖਾ ਜਾਤਾ ਹੈ ਤੋ ਇਸ ਵੈਦ੍ਯਕ ਵਿ-
ਦ੍ਯਾ ਕਾ ਐਸਾ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਜ਼ੇ ਮਨੁਖ ਤੋ ਐਸੇ ਮੂਰ-
ਖ ਹੈਂ ਕਿ ਪੜ੍ਹਨੇ ਲਿਖਨੇ ਕੇ ਨਾਮ ਤੇ ਬੇਰ ਕੀ ਗੀਦੜੀ ਨਹੀਂ ਜਾਨਤੇ
ਪਰੰਤੂ ਚਾਰ ਪੈਸੇ ਕੀ ਕਿਤਾਬ ਹਿਕਮਤ ਕੀ ਖਰੀਦ ਕਰ ਦੋ ਚਾਰ ਨੁ-
ਸਖੇ ਨਾਈ ਦਵਾਈਆਂ ਬਨਾ ਕਰ ਬਟੂਆ ਮੇਂ ਰਖ ਕਰ ਵੈਦ ਤਥਾ
ਹਕੀਮ ਬਨ ਕਰ ਇਲਾਜ ਕਰਨੇ ਲਗਤੇ ਹੈਂ ਵਸ ਐਸੇ ਹੀ ਮਨੁ-
ਖ੍ਯੋਂ ਕੇ ਮਾਰੇ ਮੈਨੇ ਦਸਤਕਾਰੀ ਇਲਮ ਇਸ ਮੇਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖਾ ਕਿਉਂ-
ਕਿ ਇਸ ਸਰੀਰ ਮੇਂ ਨੇਤ੍ਰ ਬੜੀ ਨਾਜ਼ਕ ਠੌਰ ਹੈ ਇਸ ਕੋ ਕੋਈ ਮੂਰਖ
ਮੇਰੇ ਲਿਖੇ ਕੋ ਦੇਖ ਬਿਨ ਵਿਚਾਰੇ ਚੀਰ ਫਾੜ ਕਰੇ ਔਰ ਰੋਗੀ ਕੀ ਆਂ-
ਖ ਕੋ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚੇ ਤੋ ਉਸ ਪਾਪ ਮੇਂ ਹਮ ਕੋ ਭੀ ਸਾਮਲ ਹੋਨਾ ਪੜੇ
ਬਸ ਇਸੀ ਸਬਬ ਸੇ ਦਸਤਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ।

ਔਰ ਦੂਸਰੇ ਹਕੀਮੋਂ ਨੇ ਲਿਖਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰੋਗ ਮੇਂ ਕਨਪਟਿਓਂ ਪਰ
ਜੋਕੇਂ ਲਗਾਨਾ ਭੀ ਗੁਣ ਕਰਤਾ ਹੈ ਔਰ ਜਬ ਪਾਨੀ ਉਤਰ ਆਵੇ
ਉਸ ਕੇ ਪੀਛੇ ਦੇਖ ਕੇ ਪਕਾ ਕਰ ਵਸਤੁ ਕੀ ਸਫਾਈ ਕਰੇ ਔਰ ਮੋਤੀ
ਆਬਿੰਦ ਕੇ ਆਦਿ ਮੇਂ ਵਰ ਪਾਕ ਖਾਨਾ ਅਧਿਕ ਗੁਣ ਕਰਤਾ ਹੈ।

ਵਰਪਾਕ ਕੀ ਵਿਧਿ

ਵਰ-ਸੋਠ ਹੀਂਗ ਸੌਂਫ ਯਹ ਸਬ ਬਰਾਬਰ ਲੇ ਕੇ ਕੂਟ ਪੀਸ ਕਰ
ਸਹਿਤ ਮੇਂ ਮਿਲਾ ਕਰ ਪਾਕ ਬਨਾ ਕਰ ੩॥ ਮਾਸ਼ੇ ਨਿਤ੍ਯ ਖਾਏ।
ਅਥਵਾ - ਨਿਰਮਲੀ ਸਹਿਤ ਮੇਂ ਪੀਸ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੇ।
ਅਥਵਾ - ।ਹੀਗੋਟਾ ਕੀ ਮੀਂਗੀ ਦੋ ਭਾਗ ਅਫੀਮ
ਇਕ ਭਾਗ ਕੂਟ ਛਾਨ ਕਰ ਸਿਆਫਾ ਬਨਾਵੇ ਅਰਥਾਤ ਲੰਬੀ ਗੋ
ਲੀ ਬਨਾਵੇ ਔਰ ਘਿਸ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਆਂਜੇ। ਅਥਵਾ-
।ਨੌਸਾਦਰ ਕੋ ਸੁਰਮੇ ਕੇ ਸਮਾਨ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ
ਮੇਂ ਲਗਾਨਾ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ ਕੋ ਫਾਇਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ।
ਅਥਵਾ - ।ਸੁਫੈਦ ਚਿਰਮਿਠੀ ਕੋ ਰਸ ਨੀਬੂ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਮਿ
ਲਾ ਕਰ ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ ਕੇ ਸਮਯ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੇ।
ਅਥਵਾ - ।ਇਮਲੀ ਕੇ ਪਤੇ ੧੦ ਤੋਲੇ ਲੇ ਕਰ ਫੂਲ ਕਾਂਸੀ ਕੇ
ਕਟੋਰੇ ਮੇਂ ਨੀਮ ਕੇ ਸੋਟੇ ਸੇ ਜਿਸ ਮੇਂ ਵੈਸ਼ਾਗਾਫ਼ਾ ਹੋ ਯਹਾਂ ਤਕ ਘੋ
ਟੇ ਕਿ ਵਹ ਗਾੜਾ ਹੋ ਜਾਏ ਪੀਛੇ ਬੇਟੇ ਕੀ ਮਾ ਕੇ ਦੂਧ ਮੇਂ ੪੦ ਪਹ
ਰ ਖਰਲ ਕਰੈ ਫਿਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੇ। ਅਥਵਾ
ਸੌਂਫ ਕਾ ਕਾਜਲ ਬਨਾ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਇਆ ਕਰੇ।

ਸੌਂਫ ਕੇ ਕਾਜਲ ਕੀ ਬਿਧਿ॥

ਹਰੀ ਸੌਂਫ ਕਾ ਪੇੜ ਲੇ ਕਰ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਤਥਾ ਚੀਨੀ ਕੇ ਵਾਸਨ ਮੇਂ ਧਰੇ
ਜਬ ਸੂਖ ਜਾਏ ਤਬ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਕਰ ਸੁਰਮੇ ਕੀ ਤਰਹ ਨੇਤ੍ਰੋਂ
ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ। ਅਥਵਾ ।ਸੇਵਤੀ ਕੇ ਫੂਲ ਔਰ ਕੂ-

ਦਰੂ ਗੋਂਦ ਬਰਾਬਰ ਲੇਕੇ ਪੀਸ ਕੇਰ ਭੂਈ ਮੇਂ ਲਪੇਟ ਕਰ ਬਤੀ ੨੧
ਬਨਾਕਰ ਮੀਠੇ ਤੇਲ ਮੇਂ ਜਲਾਕਰ ਕਾਜਲ ਪਾੜ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ੮।
ਲਗਾਵੈ॥ ਅਥਵਾ ॥ਬਹੁਤ ਅਛਾ ਭੀਮ
ਸੈਨੀ ਕਪੂਰ ਲੜਕੇ ਕੀ ਮਾਂ ਕੇ ਦੂਧ ਮੇਂ ਪੀਸ ਕਰ ਲਗਾਵੈ॥
ਅਥਵਾ ॥ਕੌਆ ਕਾ ਪਿਤਾ ਆਦਹ ਸਹਦ ਮੇਂ ਮਿਲਾ-
ਕਰ ਖੂਬ ਰਗੜੇ ਫਿਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ॥
ਅਥਵਾ ॥ਨਿਰਮਲੀ ਹੀਂਗ ਫਿਟਕਰੀ ਸੁਫੈਦਾ ਖਪ-
ਰ੍ਹਿਆ ਨੀਲਾ ਥੋਥਾ ਚੌਦਹ ੨ ਮਾਸੇ ਇਨ ਸਬਕੋ ਮਹੀਨ ਪੀਸ
ਕਰ ਦੇਹੀ ਮੇਂ ਘੋਟੇ ਕਿ ਆਠ ਸੇਰ ਦੇਹੀ ਉਸ ਮੇਂ ਸਮਾਇ ਜਾਏ
ਪੀਛੇ ਉਸ ਕੀ ਗੋਲੀ ਬਨਾਵੈ ਔਰ ਸਾਯਾ ਕੇ ਊਪਰ ਗੋਲੀ
ਕੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੇ ਦੂਧ ਮੇਂ ਘਿਸ ਕਰ ਲਗਾਵੈ॥
ਔਰ ਜਬ ਜਾਨੇ ਇਸ ਮਨੁਖ੍ਯ ਕੇ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ ਹੋਨੇ ਵਾ-
ਲੀ ਹੈ ਤਬ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਸੇ ਯਹ ਦਵਾ ਕਰੈ ਤੋ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ ਕੋਨ
ਹੀਂ ਹੋਨੇ ਦੇਤਾ ਹਰੜ ਕੀ ਮੀਂਗੀ ਕੋ ਨਿਰਮਲ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਪੀਸ
ਤੀਸ ਪਹਰ ਘੋਟੇ ਔਰ ਗੋਲੀਆਂ ਬਨਾਕਰ ਨਿਤ੍ਯ ਪ੍ਰਤਿ
ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਅੰਜਨ ਕਰੈ॥ ਅਥਵਾ ॥ਦੋ ਨਗ
ਕਾਗਜ਼ੀ ਨੀਬੂ ਕਾ ਰਸ ਲੇਕਰ ਚਾਰ ਤੋਲੇ ਗਊ ਕੇ ਮਖਨ ਮੇਂ ਖੂ-
ਬ ਮਸਲ ੨ ਕੇ ਮਾਖਨ ਮੇਂ ਥੋੜਾ ਪਾਨੀ ਡਾਲ ਕਰ ਦੋ ਦਿਨ ਰਾ-
ਤਿ ਧਰ ਦੇਂ ਫਿਰ ਮਾਖਨ ਕੋ ਪਾਨੀ ਸੇ ਧੋਕਰ ਵਾਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੋ ਨੀ-
ਬੂ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਘੋਟ ਕਰ ਪਾਨੀ ਡਾਲ ਕਰ ਕੇ ਚੀਨੀ ਤਥਾ ਸੀਸੀ
ਮੇਂ ਰਖੇ ਔਰ ਖਸ ੨ ਕੇ ਦੋ ਦਾਨੇ ਕੇ ਬਰਾਬਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਯਾ
ਕਰੈ ਤੋ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ ਜਾਇ ॥ਊਪਰ ਲਿਖੀ ਰੀਤਿ ਸੇ ਮਾਖ-
ਨ ਕੋ ਪਚੀਸ ਦਿਨ ਕਰੈ॥ ॥ਅਥਵਾ - ਕਾਲੇ ਸਾਂਪ
ਕੇ ਮਾਂਸ ਕਾ ਘ੍ਰਿਤ ਔਰ ਸੀਖ ਕੀ ਨਾਭਿ ਨਿਰਮਲੀ ਇਨਕੋ ਮਹੀਨ

ਸਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਅੰਜਨ ਕਰੈ ਤੋ ਮੋਤੀਆ ਬਿੰਦ ਕਾ ਰੋਗ ਜਾਇ॥
ਅਥਵਾ-ਮੁਰਗੀ ਕੇ ਅੰਡੇ ਕਾ ਛਿਲਕਾ ਮੈਨਸ਼ਿਲ ਕਾਂਚ ਸੰਖ ਕੀ
ਨਾਭਿ ਚੰਦਨ ਸੇਂਧਾ ਲੋਨ ਯਹ ਸਬ ਬਰਾਬਰ ਲੇ ਇਨੇ ਮਹੀਨ ਪੀ
ਸ ਅੰਜਨ ਕਰੈ ਤੋ ਮੋਤੀਆ ਬਿੰਦ ਫੂਲਾ ਆਦਿ ਸਬ ਰੋਗ ਜਾਏਂ॥
॥ਅਥਵਾ॥ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚੋਂ ੨ ਮਾਸ਼ੇ ਪੀਪਲ ਦੋ ਮਾ-
ਸ਼ੇ ਸਮੁਦ੍ਰ ਫੇਨ ੨ ਮਾਸੇ · ਸੇਂਧਾ ਲੋਨ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ ਸੁਰਮਾ ੩ਫ਼ ਮਾਸ਼ੇ
ਇਨ ਕੋ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਚਿਤ੍ਰਾ ਨਛੱਤ੍ਰ ਕੇ ਦਿਨ ਇਸ ਕਾ ਸੇਵਨ ਕ
ਅਰਥਾਤ ਅੰਜਨ ਕਰੈ ਤੋ ਫੂਲਾ ਖਾਜ ਕਾਚ ਸੇ ਆਦਿ ਲੇ ਸਬ
ਨੇਤ੍ਰ ਰੋਗ ਜਾਂਏ॥ ਅਥਵਾ ॥ਖਾਪਰੇ ਕੋ ਮਹੀ-
ਨ ਪੀਸ ਉਸ ਕੋ ਜਲ ਮੇਂ ਡਬੋਯ ਦੇ ਪੀਛੇ ਉਸ ਕਾ ਪਾਨੀ ਲੇਤਾ
ਜਾਇ ਉਸੇ ਜੁਦਾ ਰਾਖੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਾ ਪਾਨੀ ਲੇ ਔਰ ਨੀਚੇ ਰਹਾ
ਜੋ ਖਾਪਰੇ ਕਾ ਚੂਰਣ ਉਸੇ ਲੇ ਨਹੀਂ ਔਰ ਉਸ ਖਾਪਰੇ ਕੇ ਪਾਨੀ
ਕੋ ਜੁਦੇ ਪਾਤ੍ਰ ਮੇਂ ਸੁਖਾਇ ਦੇ ਜਬ ਉਸ ਕੀ ਪਾਪੜੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਪੀਛੇ
ਉਸ ਪਾਪੜੀ ਮੇਂ ਤ੍ਰਿਫਲੇ ਕੇ ਰਸ ਕੀ ਤੀਨ ਪੁਟ ਦੇ ਪੀਛੇ ਇਸ ਪਾ-
ਪੜੀ ਕਾ ਦਸਮਾਂ ਭਾਗ ਕਪੂਰ ਮਿਲਾਵੇ ਫਿਰ ਇਸ ਕੋ ਮਹੀਨ ਪੀ-
ਸ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਅੰਜਨ ਕਰੇ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਸਮਸਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਰੋਗ ਜਾਏਂ॥
ਅਥਵਾ ਸੁਰਮੇਂ ਕੋ ਅਗਨਿ ਮੇਂ ਗਰਮ ਕਰ ਤ੍ਰਿਫਲੇ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ
ਸਾਤ ਬਾਰ ਬੁਝਾਵੇ ਪੀਛੇ ਇਸ ਤ੍ਰਿ ਕੇ ਦੂਧ ਮੇ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾ-
ਤ ਵਾਰ ਬੁਝਾਵੇ ਪੀਛੇ ਗੌ ਕੇ ਮੂਤ੍ਰ ਮੇ ਸਾਤ ਬਾਰ ਬੁਝਾਵੇ ਇਸੀ ਪ੍ਰ-
ਕਾਰ ਸੁਰਮੇ ਕੋ ਤਪਾਇ ਤਪਾਇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੇ ਦੂਧ ਮੇਂ ਪਾਂਚ ਵਾਰ
ਬੁਝਾਵੈ ਫਿਰ ਇਸ ਕੋ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਅੰਜਨ ਕਰੈ
ਤੋ ਸਰਬ ਰੋਗ ਜਾਂਏ॥ ਅਥਵਾ ॥ਸੀਸੇ ਕੋ
ਅਗਨਿ ਗਲਾਯ ਗਲਾਯ ਤ੍ਰਿਫਲੇ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ੧੦ ਵਾਰ ਬੁ-
ਝਾਵੈ ਪੀਛੇ ਇਸੀ ਤਰਹ ਜਲ ਭਾਂਗਰੇ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ੫੦ ਵਾਰ ਬੁ-

ਝਾਵੈ ਪੀਛੇ ਇਸੀ ਤਰਹ ਸੌਠ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ੫੦ ਵਾਰ ਬੁਝਾਵੈ ਪੀਛੇ
ਇਸੀ ਤਰਹ ਘ੍ਰਿਤ ਮੇਂ ੫੦ ਵਾਰ ਬੁਝਾਵੈ ਪੀਛੇ ਗਮੂਤ੍ਰ ਮੇਂ ੨੫ ਵਾ
ਰ ਬੁਝਾਵੇ ਫਿਰ ਸਹਿਤ ਮੇਂ ੨੫ ਵਾਰ ਬੁਝਾਵੈ ਫਿਰ ਬਕਰੀ ਕੇ ਦੂ
ਧ ਮੇਂ ੨੫ ਵਾਰ ਬੁਝਾਵੇ ਫਿਰ ਇਸ ਸੀਸੇ ਕੀ ਸਲਾਈ ਬਨਾਵੈ
ਫਿਰ ਇਸ ਸਿਲਾਈ ਕੋ ਜੋ ਮਨੁਖ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਫੇਰੇ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਸਬ
ਰੋਗ ਜਾਏ।

ਅਬ ਥੋੜਾ ਸਾ ਬ੍ਯਾਨ ਇਸ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ ਕਾ ਔਰ ਭੀ ਕਰਤੇ
ਹੈਂ ਨੇਤ੍ਰ ਕੇ ਤਿਲ ਕੇ ਊਪਰ ਦਹੀ ਯਾ ਮਠੇ ਕੇ ਸਮਾਨ ਬੂੰਦ ਆਜ
ਾਏ ਔਰ ਵਹ ਬੂੰਦ ਨੇਤ੍ਰ ਕੇ ਤਿਲ ਕੋ ਢਕ ਲੇ ਫਿਰ ਉਸ ਮਨੁਖ
ਕੋ ਕੁਛ ਭੀ ਦੀਖੇ ਨਹੀ ਔਰ ਉਨ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਪੀੜਾਦਿਕ ਕੁਛ ਭੀ
ਨਹੀ ਹੋਇ ਤਬ ਉਸ ਨੇਤ੍ਰ ਕਾ ਸਲਾਈ ਆਦਿ ਸੇ ਜਾਲਾ ਕੋ ਉਤਾ
ਰੇ ਪਰੰਤੂ ਜੋ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ ਕਾ ਜਾਲਾ ਕਚਾ ਹੋਇ ਤੋ ਸਲਾਈ ਸੇ
ਨ ਉਤਾਰੇ ਜਬ ਜਾਲਾ ਪਕ ਜਾਏ ਤਬ ਸਲਾਈ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਗੇਰਨੀ
ਉਚਿਤ ਹੈ ਔਰ ਹਕੀਮ ਕੇ ਤਥਾ ਸਤੀ ਕੋ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਇਤਨੇ
ਮਨੁਖੋਂ ਕਾ ਜਾਲਾ ਨ ਉਤਾਰੇ ਜੋ ਛਿਖਤੇ ਹੈਂ ਪੀਨਸ ਕੇ ਰੋਗ ਵਾਲੇ
ਕਾ ਔਰ ਜਿਸਕੇ ਕਾਨ ਔਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਸੂਲ ਚਲਤਾ ਹੋ ਔਰ ਸ੍ਰਾਵ
ਣ ਕਾਰਤਕ ਔਰ ਚੇਤ੍ਰ ਇਨ ਤੀਨ ਮਹੀਨੋਂ ਮੇਂ ਜਾਲਾ ਉਤਾਰੀਏ
ਨਹੀਂ ਔਰ ਸਾਧਾਰਣ ਕਾਲ ਹੋਇ ਤਬ ਜੁਲਾਬ ਦੇਂ ਸਰੀਰ ਕੋ ਸੁ
ਧ ਕਰੈਂ ਭੋਜਨ ਕਰੇ ਅਛੇ ਨਿਰਮਲ ਅਸਥਾਨ ਮੇਂ ਰੋਗੀ ਕੋ ਬੈਠ
ਾਵੈ ਜਹਾਂ ਪਵਨਾਦਿਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇ ਮਧ੍ਯਾਨ੍ਹ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਨੇਤ੍ਰ ਕੇ
ਰੋਗ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵੀਨ ਵੈਦ ਤਥਾ ਹਕੀਮ ਕੇ ਨਿਕਟ ਨੇ
ਤ੍ਰ ਕਾ ਜਾਲਾ ਸਿਲਾਈ ਸੇ ਛਿਦਵਾਵੈ ਵੈਦ ਹੈ ਸੋ ਰੋਗੀ ਕੋ ਪਾਲਥੀ
ਮਾਰ ਕਰ ਬੈਠਾਵੈ ਔਰ ਰੋਗੀ ਕੇ ਪੀਛੇ ਚਤਰ ਮਨੁਖ ਕੋ ਬੈਠਾ-
ਵੈ ਵਹ ਮਨੁਖ ਜੋਰ ਸੇਂ ਹਾਥੋਂ ਸੇ ਰੋਗੀ ਕੋ ਪਕੜੇ ਔਰ ਹਲਨੇ ਨ

ਹੀਂ ਇਸ ਤਰਹ ਉਸਕੋ ਬੈਠਾਵੈ ਪੀਛੇ ਉਸ ਰੋਗੀ ਕੇ ਨੇਤ੍ਰ ਮੇਂ ਹ-
ਕੀਮ ਸਲਾਈ ਡਾਲੇ ਚਤੁਰਤਾ ਸੇ ਅਤਯੰਤ ਉਸਕੀ ਆਂਖ ਸੇ
ਸਲਾਈ ਕੋ ਫੇਰੇ ਸਲਾਈ ਸੇ ਨੇਤ੍ਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਂਤ ਭਾਗ ਮੇਂ ਜਾਲੇ ਕੋ ਫੇਰ
ਸਬ ਨੇਤ੍ਰ ਕੇ ਜਾਲੇ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰ ਉਸ ਜਾਲੇ ਮੇ ਸੇ ਨੇਤ੍ਰ ਕੋ ਤਿਲਕੇ
ਊਪਰ ਕੋ ਵਹ ਵਿਕਾਰ ਕੀ ਬੂੰਦ ਢਲ ਪੜੇ ਤਬ ਉਸ ਰੋਗੀ ਕੋ ਸ-
ਬ ਵਸਤੁ ਠੀਕ ਠੀਕ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂ ਸਲਾਈ ਕੇ ਫੇਰਨੇ ਸੇ ਪ੍ਰਥਮੇ
ਨੇਤ੍ਰ ਕੋ ਮੁਖ ਕੀ ਭਾਪ ਸੇ ਫੂੰਕ ਦੇਂ ਪਰ ਰੇਦ ਸ਼ੁਕਤ ਕਰਲੇਂ ਔਰ
ਹਕੀਮ ਅਪਨੇ ਅੰਗੂਠੇ ਸੇ ਉਸ ਰੋਗੀ ਕੇ ਨੇਤ੍ਰ ਕੋ ਮਲਲ ਕਰ ਕੇ
ਮਲ ਕਰਲੇ ਪੀਛੇ ਸਲਾਈ ਸੇ ਜਾਲੇ ਕੋ ਔਰ ਹਕੀਮ ਕੋ ਭੀ ਚਾ-
ਹੀਏ ਕਿ ਜਾਲਾ ਉਤਾਰਤੇ ਵਕਤ ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਕੋ ਹਲਨੇ ਨ ਦੇਂ
ਇਸ ਵਿਧਿ ਸੇ ਨੇਤ੍ਰ ਕਾ ਜਾਲਾ ਉਤਾਰ ਪੀਛੇ ਰੋਗੀ ਕੋ ਅਛੀ ਬ
ਤੋਂ ਸੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਸੁਲਾਏ ਦੇ ਪੀਛੇ ਉਸ ਰੋਗੀ ਕੀ ਆਂਖ ਕੇ ਊ-
ਪਰ ਘ੍ਰਿਤ ਕਾ ਫੋਹਾ ਬਾਂਧੇ ਔਰ ਉਸ ਰੋਗੀ ਕੋ ਸੂਧਾ ਸੁਲਾਵੇ -
ਐਸੇ ਅਸਥਾਨ ਮੇਂ ਜਹਾਂ ਪਵਨ ਚੱਕਾਚੋਂਧ ਆਵੇ ਨਹੀਂ ਔਰ ਰੋ-
ਗੀ ਕਾ ਮਾਥਾ ਆਦਿ ਸਰੀਰ ਹਿਲਨੇ ਨ ਦੇ ਔਰ ਰੋਗੀ ਕੋ ਛੀਂਕ
ਖਾਂਸੀ ਡਕਾਰ ਥੁਕਨਾ ਬਹੁਤ ਪਾਨੀ ਦਾਤਨ ਕਰਨਾ ਸਨਾਨ ਕਰ-
ਨਾ ਖੇਦ ਆਦਿ ਇਤਨੇ ਕਰਮ ਨ ਕਰਨੇ ਦੇ ਔਰ ਉਸ ਰੋਗੀ ਕੋ
ਔਂਧੇ ਮੁਖ ਸੋਨੇ ਨਹੀਂ ਦੇ ਅਤਯੰਤ ਹਲਕਾ ਭੋਜਨ ਕਰਾਵੇ ॥
ਔਰ ਘ੍ਰਿਤਾਦਿਕ ਗਰਿਸ਼ਟ ਵਸਤੁ ਨ ਖਾਨੇ ਦੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੇ ਸ
ਤ ਦਿਨ ਕਰੈ ਪੀਛੇ ਥੋੜਾ ਸਾ ਘ੍ਰਿਤ ਡਾਲ ਪਤਲਾ ਹਲਕਾ ਅੰਨ
ਕਾ ਹਰੀਰਾ ਖਵਾਵੈ ਇਸੀ ਤਰਹ ੧ ਮੰਡਲ ਤਕ ਰਖੇ ਕੁਛ ਕੁਪ
ਥ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਦੇ ਪਵਨ ਤੇਜ਼ ਔਰ ਮਹੀਨ ਵਸਤੁ ਆਦਿ ਕੋ
ਦੇਖੇ ਨਹੀਂ ਔਰ ਜਿਸ ਸੇ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਸੀਤਲਤਾ ਹੋ ਐਸੀ ਦੂਬ ਆ-
ਦਿ ਵਸਤੁ ਦੇਖਨੇ ਦੇ ਤੋ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ ਆਦਿ ਲੇ ਨੇਤ੍ਰ ਕੇ ਸਬ ਰੋਗ

ਜਾਏ ਪੀਛੇ ਇਸ ਕੇ ਸੀਤਲ ਚਰ ਜਮਾ ਲਗਾਵੈ ਤੋ ਯਹ ਰੋਗ
ਫਿਰ ਕਭੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਗਾ।
ਯਹ ਮੈਂਨੇ ਥੋੜਾ ਸਾ ਜਿਲਾਈ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖਾ ਹੈ।

ਅਬ ਨੇਤ੍ਰ ਔਰ ਪਲਕੋਂ ਕੀ ਖੁਜਲੀ ਕਾ ਯਤਨ

ਜਬ ਮਨੁਖ੍ਯ ਕੀ ਆਖੋਂ ਮੇਂ ਯਾ ਪਲਕੋਂ ਮੇਂ ਖੁਜਲੀ ਅਤ੍ਯੰ-
ਤ ਰਹੈ ਤੋ ਉਸ ਮਨੁਖ੍ਯ ਕੇ ਰੋਗ ਕੇ ਸਾਥ ਮੇਂ ਸੁਰੇਤ੍ਰੂ ਨਸ
ਕੀ ਫਸਤ ਖੋਲੇ ਬਾਦ ਉਸ ਕੇ ਖੁਜਲੀ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਔ-
ਖਧਿ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ।
ਮਾਜੂਫਲ - ਜਵਾਹਰਦ੍ਰ - ਇਨ ਦੋਨੋਂ ਕੋ ਪੀਸ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰ ਪਰ
ਲੇਪ ਕਰੇ ਤੋ ਖੁਜਲੀ ਜਾਏ। ਅਥਵਾ ਮਨੁਖ੍ਯ ਕੇ ਮ-
ਸੁਕ ਕੇ ਵਾਲ ਜਲਾ ਕਰ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ।
ਅਥਵਾ - ਅੰਡੇ ਕਾ ਛਿਲਕਾ ਜਲਾ ਕਰ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਕਰ ਲਗਾਵੈ।

ਨੀਮ ਕਾ ਤੇਲ

ਬਹੁਧਾ ਕਰਕੇ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਖਾਜ ਆਦਿ ਰੋਗੋਂ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰਤਾ ਹੈ
ਨੀਮ ਕੇ ਪਤੋਂ ਕੋ ਮਾਟੀ ਕੇ ਬਰਤਨ ਮੇਂ ਧਰ ਕਰ ਕਪਰੌਟੀ ਕ-
ਰ ਇਤਨੀ ਦੇਰ ਆਂਚ ਪਰ ਰਖੇ ਕਿ ਜਲ ਕਰ ਭਸਮ ਹੋ ਜਾ-
ਏ ਫਿਰ ਉਸ ਭਸਮ ਕੋ ਨੀਬੂ ਕੇ ਅਰਕ ਮੇਂ ਖਰਲ ਕਰਕੇ
ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਤੋ ਖੁਜਲੀ ਰੋਗ ਜਾਏ। ਅਥਵਾ
ਸੀਸੇ ਕਾ ਮੈਲ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਔਰ ਸੀਸੇ ਕਾ ਮੈਲ ਉਸ
ਕਲਾਸ ਸੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ ਕਿ ਸੀਸੇ ਕੇ ਟੁਕੜੇ ਕੋ ਜੁਤੀ ਕੀ ਤਥਾ ਵੰ-
ਸ ਕੀ ਰੈਂਗਲੀ ਪਰ ਰਗੜਨੇ ਸੇ ਜੋ ਹਾਥ ਮੇਂ ਆਵੈ ਉਸ ਕਲੋਸ
ਕੋ ਉਂਗਲੀ ਸੇ ਲੇ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ।

ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੀ ਜੋਤਿ ਘਟ ਜਾਨੇ ਕੀ ਚਿਕਿਤਸਾ -

ਪੂਰਬ ਰੂਪ ਇਸ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਬਹੁਧਾ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੀ ਮੈਲ ਕੀ ਹੈ

ਅਵਸ੍ਥਾ ਮੇਂ ਘਟ ਜਾਤੀ ਹੈ ਮਸਤਕ ਕੇ ਖੀਣ ਔਰ ਨਿਰ
ਬਲ ਪੜ੍ਹ ਜਾਨੇ ਕੇ ਕਾਰਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਮੇਂ ਆਰਾਮ ਨਹੀਂ ਹੋਤ
ਪਰੰਤੁ ਚਿਕਿਤਸਾ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੜ੍ਹ ਨ ਜਾਏ ਇ
ਸਕੀ ਚਿਕਿਤ੍ਸਾ ਮਸ੍ਤਕ ਕੀ ਸਫਾਈ ਔਰ ਬਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰਨ
ਔਰ ਜੋ ਕਾਰਣ ਇਸਕਾ ਰੁਧਿਰ ਕੀ ਅਧਿਕਤਾ ਸੇ ਹੋਤੋ
ਫਸਤ ਖੋਲਨੀ ਚਾਹੀਏ ਔਰ ਤੂਤੀਏ ਕੋ ਕਚੇ ਔਰ ਖਟੇ ਅ
ਙੂਰ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਭਿਗੋ ਕਰ ਆਂਖ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ॥
ਔਰ ਜੋ ਬਲਗਾਮ ਕੇ ਕਾਰਣ ਸੇ ਹੋਤੋ ਉਸਕੇ ਪਕਾਨੇ ਕੇ ਪੀਛੇ
ਬਲਗਾਮ ਕਾ ਜੁਲਾਬ ਦੇਂ ਔਰ ਵਾਸਲੀਕੂਨ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ

ਵਾਸਲੀਕੂਨ ਬਨਾਨੇ ਕੀ ਵਿਧਿ॥

ਚਾਂਦੀ ਕਾ ਮੈਲ ੨੨॥ ਮਾਸ਼ੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਫੇਨ ੨੨॥ ਮਾਸ਼ੇ - ਸੁਫੈਦਾ
ਕਾਲੀ ਨਮਕ ਤੁਰਕੀ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਨੌਸਾਦਰ ਪੀਪਲ ਪ੍ਰਤਿ
ਏਕ ੪॥ ਮਾਸ਼ੇ ਜਲਾ ਹੂਆ ਤਾਂਬਾ ੩੧॥ ਮਾਸ਼ੇ ਲੌਂਗ ਛਰੀਲਾ
ਅਰਬਾਤ ਫਾੜ੍ਹ ਛਰੀਲਾ ਪ੍ਰਤਿਏਕ ੧॥॥ ਮਾਸ਼ੇ ਕਪੂਰ ਨਰਤ
ਤੇਜਪਾਤ ਜੁੰਦ ਵਿਦਸਤੁਰ ਵਾਲਛੜ ਸੁਰਮਾ ਪ੍ਰਤਿਏਕ ੩॥
ਮਾਸ਼ੇ ਇਨ ਸਬ ਕੋ ਪੀਸ ਕਰ ਸੁਰਮਾ ਬਨਾ ਲੇ॥
ਔਰ ਇਸਕਾ ਕੋਈ ਔਰ ਕਾਰਣ ਹੋਤੋ ਉਪਾਇ ਉਸਕਾ ਕਰੈ
ਅਥਵਾ ਕਚੀ ਪਕੀ ਸਲਗਾਮ ਖਾਨਾ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੀ ਜੋਤਿ ਬਢਾਤੀ
ਔਰ ਵਾਲੋਂ ਮੇਂ ਕੈ ਘੀ ਕਰਨਾ ਬਿਧੋ ਕੇ ਨੇਤ੍ਰ ਕੀ ਜੋਤਿ ਬਢ ਜਾਨੇ
ਕੋ ਗੁਣ ਕਰਤਾ ਹੈ ਨਿਤ੍ਯ ਕਾਂਘੀ ਕੋ ਦਿਨ ਮੇਂ ਪਾਂਚ ਵਾਰ ਦਫੇ
ਮਸ੍ਤਕ ਮੇਂ ਫੇਰਨਾ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੀ ਗਾੜ ਮੀਰੇ ਹਰਤੀ ਹੈ॥
ਔਰ ਸ਼ੇਖ ਰਈਸ ਅਪਨੀ ਕਿਤਾਬ ਮੇਂ ਸਾਹ ਵਜਣ ਨ ਕਰਚੂ
ਕਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਮੇਂ ਫੇਰਨਾ ਔਰ ਉਸ ਮੇਂ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੋ ਖੋ
ਲੇ ਰ ਰਨਾ ਭੀ ਗੁਣ ਕਰਤਾ ਹੈ ਔਰ ਥੋੜੀ ਸੀ ਉਲਟੀ ਕਰ

ਔਰ ਪਾਂਵ ਦੂਖਾਨਾ ਔਰ ਮਸਲਬਵਨਾ ਭੀ ਕਮਜੋਤ ਕੋ ਗੁਣ ਕਰਤਾ ਹੈ ਔਰ ਵਿਸ਼ੇਖ ਭੁਦਨ ਕਰਨਾ ਔਰ ਗਲੇ ਕੇ ਪਛਾਰੀ ਪਛਨੇ ਲਗਾਨਾ ਔਰ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭੂਖਾ ਰਹਨਾ ਔਰ ਅਤਿ ਮੈ ਥੁਨਕ੍ਰਰਨਾ ਔਰ ਸਫਾ ਮਸੂਰ ਔਰ ਜੋ ਜੋ ਅੰਜੀਰਣ ਕ- ਰਨੇਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਹੈਂ ਵਹੁ ਸਬ ਔਗੁਣ ਕਰਤੀ ਹੈਂ।

ਅਥਵਾ ਗੁਲਮੁੰਡੀ ਕਾ ਸ਼ਰਬਤ ਪੀਵੇ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੀ ਜੋਤਿ ਘ- ਟਜਾਨੇ ਕੋ ਔਰ ਮਸਤਕ ਕੀ ਤਰੀ ਕੋ ਗੁਣ ਕਰਤਾ ਹੈ ਔਰ ਊ- ਪਰ ਕੋ ਗਰਮੀ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਨੇ ਦੇਤਾ ਹੈ।

ਗੁਲਮੁੰਡੀ ਕੇ ਸ਼ਰਬਤ ਕੀ ਬਿਧਿ:

ਮੁੰਡੀ ਕੇ ਫੂਲ ਪਾਵ ਭਰ ਸਤੀਨ ਪਾਵ ਬੂਰਾ ਸੁਫੈਦ ਗੁਲਮੁੰਡੀ ਕੋ ਗਾੜ੍ਹ ਕੇ ਡੇਢ ਸੇਰ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਭਿਗੋ ਕਰ ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ ਔਟਾ- ਵੈ ਜਬ ਤੀਸਰਾ ਭਾਗ ਰਹੇ ਤਬ ਛਾਨ ਕਰ ਬੂਰਾ ਮਿਲਾ ਕਰ ਚਾਸਨੀ ਕਰੈ ਫਿਰ ਇਸਮੇ ਸੇ ਚਾਰ ਤੋਲੇ ਨਿਤ੍ਯ ਪੀਵੈ ਔਰ ਮੁੰਡੀ ਕਾ ਅਰਕ ਭੀ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੋ ਬਲ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰੇ ਹੈ।

ਅਥਵਾ - ਸਾਤ ਮਾਸੇ ਸੌਂਫ ਕੋ ਕੂਟ ਛਾਨ ਕਰ ਉਸ ਮੇ ੭ ਮਾਸ਼ੇ ਸੁਫੈਦ ਬੂਰਾ ਮਿਲਾ ਕਰ ਨਿਤ੍ਯ ਰਾਤ੍ਰੀ ਕੋ ਖਾ ਕਰ ਸੋਵੇ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਤ੍ਯ ਖਾ ਕਰ ਸੋਰਹੇ ਔਰ ਸੌਂਫ ਕਾ ਅਤਰ ਸੌਂਫ ਕੇ ਅਰਕ ਮੇਂ ਸੇ ਨਿਕਾਲ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੇ ਤੌ ਨੇਤ੍ਰ ਕੀ ਕਮਜੋਤਿ ਕੋ ਗੁਣ ਕਰਤਾ ਹੈ।

ਚਮੇਲੀ ਕੀ ਗੋਲੀ — ਚੰਬੇਲੀ ਕੇ ਫੂਲੋਂ ਕੀ ਡੰ- ਡੀ ਤੋੜ ਕਰ ਬਰਾਬਰ ਕੀ ਮਿਸਰੀ ਮਿਲਾ ਕਰ ਖਰਲ ਕਰ ਕੇ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੇ ਨੇਤ੍ਰ ਕੀ ਕਮਜੋਤਿ ਕੋ ਗੁਣ ਕਰਤੀ ਹੈ।

ਅਥਵਾ — ਪਖਪਰਿਆ ਛੇ ਮਾਸੇ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਕੇ ਦੋ ਤੀਨ ਨੀਬੂ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਭਿਗੋਵੇ ਔਰ ਮਾਟੀ ਕੇ ਬਾਸ਼ਨ ਮੇਂ ਧਰ

ਫਰਕਪਰੋਟੀਕਰਕੇ ਆਰਨੇਅੰਡੋਂ ਮੇਂ ਧਰਕਰ ਆਂਚ ਲਗਾ
ਦੇ ਫਿਰ ਨਿਕਾਲਕਰ ਸੀਤਲ ਕਰ ਮਹੀਨ ਪੀਸਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ
ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਤੌ ਕਮਜੋਰੀ ਜਾਏ॥ ਅਥਵਾ ॥ਰੀਠ
ਕੀ ਗੁਠਲੀ ਕੀ ਮੀਂਗੀ ਨੀਬੂ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਘੋਟੇ ਔਰ ਗੋਲੀ ਬਨਾ
ਲੇ ਫਿਰ ਨਿਤ ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ ਥੂਕ ਮੇਂ ਘਿਸਕੇ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਆਂਜੈ॥
ਅਥਵਾ- ਜਵਾਹਰਖ਼ੂ ਔਰ ਮਿਸਰੀ ਦੋਨੋਂ ਕੋ ਬਰਾਬਰ ਲੇਕਰ
ਪੀਸਕਰ ਗੋਲੀ ਬਨਾਵੈ ਫਿਰ ਇਸ ਗੋਲੀ ਕੋ ਘਿਸਕਰ ਨੇਤ੍ਰ
ਮੇਂ ਆਂਜੇ ਤੌ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੀ ਜੋਤਿ ਕੋ ਔਰ ਲਾਲੀ ਕੋ ਗੁਣ ਕਰੈ॥

ਸਲਾਈ ॥ਜੀਮੇ ਕੋ ਆਂਚ ਮੇਂ ਗਲਾਕਰ
ਤ੍ਰਿਫਲਾ ਕੇ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਬੁਝਾਵੈ ਫਿਰ ਮੋਹ ਕੇ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਬੁਝਾਵੈ ਫਿ
ਰ ਸਹਿਤ ਮੇਂ ਬੁਝਾਕਰ ਸਲਾਈ ਬਨਾਕਰ ਨਿਤ ਪ੍ਰਾਤਹਕਾ
ਲ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਫੇਰੇ ਤੌ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਸਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਨੇਤ੍ਰ ਰੋਗ ਜਾਂਏ-
ਔਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੀ ਜੋਤਿ ਕੋ ਬਢਾਵੈ ਯਹ ਦਵਾ ਬਹੁਧਾ ਕਰਕੇ ਨੇਤ੍ਰ
ਕੇ ਰੋਗ ਮਾਤ੍ਰ ਕੋ ਗੁਣ ਕਰਤੀ ਹੈ ਔਰ ਜੋ ਇਸੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਰ
ਤਾ ਰਹੇ ਤੌ ਅਤ੍ਯੰਤ ਚੈਨ ਰਹੇ ਜਿਸ ਸਮਯ ਜੋ ਤੇ ਸੋ ਉਠੇ ਉਸ
ਸਮਯ ਅਪਨੇ ਥੂਕ ਕੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਆਂਜੈ ਤੌ ਉਸ ਮਨੁਖ੍ਯ ਕੇ ਨੇ
ਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਕਭੀ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਇ॥ ਅਥਵਾ ਹੀਰੋਂਟਾ ਕੀ
ਮੀਂਗੀ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਪੀਸਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਤੌ ਜੋਤਿ ਬਢੈ॥
ਅਥਵਾ ਨਿਰਮਲੀ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਘਿਸਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਤੌ
ਜੋਤਿ ਬਢੈ॥ ਅਥਵਾ- ਜਿਰਜਕੇ ਪਤੋਂ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਗ-
ਜੀ ਭਿਗੋਕਰ ਸੁਖਾਵੈ ਯਾਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੀਨ ਵਾਰ ਕਰਕੇ ਫਿਰ
ਉਸ ਕਪੜੇ ਕੀ ਬਤੀ ਬਨਾਕਰ ਚਮੇਲੀ ਕੇ ਤੇਲ ਮੇਂ ਕਾਜਲ ਪ
ੜਾ ਰਖੇ ਇਸ ਕਾਜਲ ਕੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਯਾ ਕਰੈ ਤੌ ਜੋਤਿ ਬਢੈ॥
ਅਥਵਾ ਪ੍ਯਾਜ਼ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਸਹਿਦ ਮਿਲਾਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲ

ਗਾਵੈ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੀ ਜੋਤਿ ਘਟ ਜਾਨੇ ਕੋ ਔਰ ਨਜ਼ਲੇ ਆਦਿ ਨੇਤ੍ਰ ਰੋਗੋਂ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰੈ ॥

ਸੁਰਮਾ ॥

ਜੋ ਨੇਤ੍ਰ ਕੀ ਜੋਤਿ ਕੀ ਕਮੀ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰੈ ਮਿਰਚ ੧੬ ਨਗ ਔਰ ਪੀਪਲ ੬੦ ਨਗ ਔਰ ਚੰਬੇਲੀ ਕੀ ਕਲੀ ੫੦ ਨਗ ਤਿਲ ਕੇ ਫੂਲ ੮੦ ਨਗ ਇਨ ਸਬ ਕੋ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਖਰਲ ਕਰਕੇ ਸੁਰਮਾ ਬਨਾ ਕਰ ਲਗਾਵੈ ॥

ਅਥਵਾ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ੧ ਮਾਸੇ - ਬਡੀ ਹਰੜ ਕਾ ਵਕਲਾ ਦੋ ਮਾਸੇ ਹਲਦੀ ਛਿਲੀ ਹੂਈ ਤੀਨ ਮਾਸ਼ੇ ਇਨ ਸਬ ਕੋ ਗੁਲਾਬ ਜਲ ਮੇਂ ਤਥਾ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਘੋਟ ਕਰ ਸੁਰਮਾ ਬਨਾ ਕਰ ਆਂਖੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਤੋ ਜੋਤਿ ਬਢੇ ॥

ਅਥਵਾ - ਅਖਰੋਟ ਦੋ ਨਗ ਹੜ ਕੀ ਗੁਠਲੀ ਤੀਨ ਨਗ ਇਨ ਦੋਨੋਂ ਕੋ ਜਲਾ ਕਰ ਖਰਲ ਕਰਕੇ ਸੁਰਮਾ ਬਨਾ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੀ ਜੋਤਿ ਕੋ ਬਢਾਵੈ ॥

ਕਾਜਲ ਜੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੀ ਜੋਤਿ ਕੋ ਬਲਵਾਨ ਕਰੈ ਨੀਮ ਕੇ ਫੂਲ ਕੀ ਛਾਯਾ ਮੇਂ ਸੁਖਾ ਕਰ ਉਨ ਕੀ ਬਰਾਬਰ ਕਲਮੀ ਸੋਰਾ ਲੇ ਕਰ ਸੁਰਮਾ ਸਾ ਕਰਕੇ ਆਂਖੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੇ ਤੋ ਫੂਲੀ ਔਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੀ ਸੁਰਖੀ ਕੋ ਭੀ ਦੂਰ ਕਰੈ ॥

ਅਥਵਾ ਧੁਈ ਹੂਈ ਰੂਈ ਆਕ ਕੇ ਦੂਧ ਮੇਂ ਭਿਗੋ ਕਰ ਛਾਯਾ ਮੇਂ ਸੁਖਾਵੈ ਫਿਰ ਇਸ ਕੀ ਬਤੀ ਬਨਾ ਕਰ ਸਰਸੋਂ ਕੇ ਤੇਲ ਮੇਂ ਜਲਾ ਕਰ ਪੀਰਜਤਾਈ ਸੇ ਕਾਜਲ ਪਾੜ ਕਰ ਨੀਮ ਕੇ ਸੋਟੇ ਸੇ ਜਿਸ ਮੇਂ ਤਾਂਬੇ ਕਾ ਪੈਸਾ ਜੜਾ ਹੋ ਫੂਲ ਕਾਂਸੀ ਕੇ ਬਰਤਨ ਮੇਂ ਗੁਲਾਬ ਜਲ ਕੇ ਸਾਥ ਘੋਟੇ ਫਿਰ ਜਲਾਈ ਸੇ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੀ ਜੋਤਿ ਬਢੈ ॥

ਮਾਂਡਾ-ਫੂਲੀ-ਨਾਖੂਨਾ-ਜਾਲਾ-ਇਨਕਾ-ਜਤਨ

ਜਾਨਨਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਜਾਲਾ ਔਰ ਫੂਲੀ ਯਹ ਦੋਨੋਂ ਏਕ ਪਰ
ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਮੁਆਦ ਭਰ ਜਾਨੇ ਸੇ ਉਤਪੰਨ ਹੋਤੇ ਹੈਂ
ਔਰ ਨਾਖੂਨਾ ਨੇਤ੍ਰ ਕੇ ਪੜ੍ਹੇ ਕਿਏ ਕੀ ਤਰਫ ਉਤਪੰਨ ਹੋਤੇ ਹੈਂ
ਔਰ ਜਾਲਾ ਸੁਫੈਦੀ ਹੈ ਜੋ ਨੇਤ੍ਰ ਕੀ ਸਿਆਹੀ ਪਰ ਉਤਪੰਨ
ਹੋਤੀ ਹੈ ਔਰ ਬਾਜ਼ੇ ਹਕੀਮੋਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰਹ ਸੇ ਬਿਆਨ ਕੀ
ਆ ਹੈ ਕਿ ਕਰਨਿਆ ਨਾਮ ਜੋ ਪਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਪਰ ਕੋਈ ਵ-
ਸਤੂ ਉਤਪੰਨ ਹੁਈ ਹੋਗੀ ਔਰ ਯਹ ਨੇਤ੍ਰ ਕੇ ਤਿਲ ਪਰ ਹੋਕ
ਰ ਫਿਰ ਨੇਤ੍ਰ ਕੀ ਸਵਗੀ ਸਿਆਹੀ ਪਰ ਫੈਲ ਜਾਤਾ ਹੈ ਇਸ
ਕਾ ਉਪਾਇ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਫੇਨ ਕੋ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਘਿਸ ਕਰ
ਆਂਖ ਮੇਂ ਲਗਾਵੇ ਤੋ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨੋਂ ਕੇ ਬਾਦ ਅੱਛਾ ਹੋ ਜਾਇਗਾ
ਔਰ ਜੋ ਮੁਵਾਦ ਪੁਸ਼ਟ ਹੋਤੇ ਭੇਜੇ ਕੇ ਮੁਆਦ ਸੇ ਸਾਫ ਕਰੇ ਔ
ਰ ਉਸ ਜਾਲੇ ਕੋ ਨਾਹਰ ਕੀ ਤਰਹ ਜੀਭ ਸੇ ਚਾਟਨਾ ਅਤਿ ਗੁ
ਣ ਦਾਇਕ ਹੋਤਾ ਹੈ।

ਔਰ ਬਾਜ਼ੇ ਹਕੀਮ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਇਸ ਰੋਗ ਮੇਂ ਸਰੇ ਭੂਨਸ
ਕੀ ਤਰ੍ਹਾ ਲਲਾਟ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਨਸ ਕੀ ਫਸਤ ਖੋਲੇ ਪੀਛੇ ਨੇਤ੍ਰੋਂ
ਕੀ ਜੋਤਿ ਬਢਾਨੇ ਵਾਲੀ ਦਵਾ ਲਗਾਵੇ॥

ਗੋਲੀ । ਜੋ ਨੇਤ੍ਰ ਕੀ ਪੀੜ ਔਰ ਨਾਖੂਨਾ ਔਰ ਬਹੁ-
ਤ ਆਂਸੂਓਂ ਕਾ ਵਹਨਾ ਇਤਨੇ ਰੋਗੋਂ ਕੋ ਭਾਣ ਕਰਤੀ ਹੈ ਅ-
ਰਹਰ ਕੇ ਪਤੋਂ ਕਾ ਰਸ ੧੪ ਮਾਸ਼ੇ ਲੇ ਕਪੜ੍ਹੇ ਮੇਂ ਛਾਨ ਨੀਮ
ਕੇ ਘੋਟੇ ਸੇ ਜਿਸ ਸੇ ਪੈਸਾ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹੋ ਉਸ ਸੇ ਘੋਟੇ ਔਰ ਉਸ
ਮੇਂ ਦਸ ਕਾਗਜ਼ੀ ਨੀਬੂ ਕਾ ਰਸ ਮਿਲਾਕੇ ਫਿਰ ਉਸੇ ਖੂਬ ਖ-
ਰਲ ਕਰੇ ਫਿਰ ਜਬ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਇ ਤਬ ਉਸਕੀ ਗੋਲੀ ਬ-

ਨਾਕੇ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ। ਗੋਲੀ ॥ ੩੧

ਯਹ ਗੋਲੀ ਮਾਂਡਾ ਔਰ ਫੂਲੀ ਤਥਾ ਜਾਲੇ ਕੋ ਗੁਣ ਕਰੈ ਸਿ
ਰਸ ਕੇ ਬੀਜੋਂ ਕੀ ਮੀਂਗੀ ਖਿਰਨੀ ਕੇ ਬੀਜੋਂ ਕੀ ਮੀਂਗੀ ਇ
ਨ ਦੋਨੋਂ ਕੋ ਸਿਰਸ ਕੇ ਪੱਤੋਂ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਮਿਲਾ ਕਰ ਖਰਲ
ਕਰੈ ਫਿਰ ਇਸ ਕੀ ਗੋਲੀ ਬਨਾ ਕਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੇ ਦੂਧ ਮੇਂ
ਘਿਸ ਕਰ ਲਗਾਵੈ। ਗੋਲੀ ॥

ਜੋ ਫੂਲੀ ਔਰ ਜਾਲੇ ਕੋ ਗੁਣ ਕਰੈ ਜਵਾਹਰਹੂ ਪਲਾਸ
ਪਾਪੜਾ ਸੇਂਧਾ ਨੂਨ ਲਾਲ ਚੰਦਨ - ਇਨ ਸਬ ਕੋ ਕੂਟ ਛਾ
ਨ ਕਰ ਗੋਲੀ ਬਨਾ ਕਰ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਘਿਸ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ।

ਗੋਲੀ

ਜੋ ਫੂਲੀ ਔਰ ਵਾਫ ਨਿਗਾਲ ਜਾਲੇ ਔਰ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ
ਕੋ ਗੁਣ ਕਰੈ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਫਲ ਕੀ ਮੀਂਗੀ ਰੀਠਾ ਕੀ ਮੀਂਗੀ ਖਿ
ਰਨੀ ਕੇ ਬੀਜੋਂ ਕੀ ਮੀਂਗੀ ਔਰ ਕਾਲੀ ਹਰੜ ਕੀ ਗੁਠਲੀ
ਕੀ ਮੀਂਗੀ ਇਨ ਸਬ ਕੋ ਬਰਾਬਰ ਲੇ ਪੀਸ ਛਾਨ ਨੀਬੂ ਕੇ ਰਸ
ਮੇਂ ਪੇਟ ਗੋਲੀ ਬਨਾ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ।

ਗੋਲੀ ॥ ਲਾਲ ਚੰਦਨ ਏਕ ਤੋਲਾ ਭੂਨੀ ਫਟ
ਕਰੀ ਇਨ ਦੋਨੋਂ ਕੋ ਬਰਾਬਰ ਲੇ ਪੀਸ ਛਾਨ ਗਵਾਰ ਕੇ ਪਾਠੇ
ਮੇਂ ਖਰਲ ਕਰ ਗੋਲੀ ਬਨਾਵੈ ਔਰ ਸਮਯ ਪਰ ਉਸ ਗੋਲੀ
ਕੋ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਘਿਸ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ।

ਗੋਲੀ ॥

ਜੋ ਨਾਖੂਨੇ ਔਰ ਸੁਫੈਦੀ ਨਜ਼ਲੇ ਕੇ ਪਾਨੀ ਉਤਰਨੇ ਆਦਿ ਕੋ ਗੁ-
ਣ ਕਰੈ ਸਾਬਨ ਪਾਂਚ ਤੋਲੇ ਦਸ ਮਾਸੇ ਨੀਲਾ ਥੋਥਾ ੩॥
ਮਾਸੇ ਫਾਲ ੩॥ ਮਾਸ਼ੇ ਸਾਬਨ ਕੋ ਛੁਰੀ ਸੇ ਟੁਕ ਟੁਕ ਕਰ ਕੇ
ਲੋਹੇ ਕੇ ਬਾਸਨ ਮੇਂ ਰਖ ਕਰ ਆਂਚ ਪਰ ਗਲਾਵੈ ਉਸ ਕੇ

ਪੀਛੇ ਨੀਲਾ ਥੋਥਾ ਪੀਸਕਰ ਮਿਲਾਵੈ ਫਿਰ ਰਾਲ ਕੋ ਮ-
ਹੀਨ ਪੀਸਕਰ ਸਾਬੁਨ ਮੇਂ ਮਿਲਾਵੈ ਔਰ ਉਸ ਬਾਸਨ
ਕੋ ਆਂਚ ਪਰ ਹੀ ਰਹਨੇ ਦੇ ਫਿਰ ਉਸ ਕੋ ਲੋਹੇ ਕੇ ਦਸਤੇ ਸੇ
ਘੋਟੇ ਜਬ ਕਾਲਾ ਹੋ ਜਾਵੈ ਉਤਾਰ ਲੇ ਫਿਰ ਇਸ ਮੇਂ ਸੇ ਏਕ
ਖਸਖਸ ਕੇ ਦਾਨੇ ਕੀ ਬਰਾਬਰ ਸੀਪੀ ਮੇਂ ਰਗੜ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰ
ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਫਿਰ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਕੋ ਤੀਨ ਦਿਨ ਬੀਚ
ਮੇਂ ਦੇਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ॥ ਅਥਵਾ

॥ਹਲਦੀ ਦਾਰਚੀਨੀ ਆਂਵਾਹਲਦੀ ਸ਼ਾਹ
ਔਰ ਹਰ ਮਾਸੇ ਲੇ ਨੀਮ ਕੇ ਪਤੇ ਪੌਨੇ ਦੋ ਤੋਲੇ ਕੂਟ ਛਾ-
ਨ ਕਰ ਛੈ ਮਹੀਨੇ ਕੇ ਬਛੜੇ ਕੇ ਮੂਤ੍ਰ ਮੇਂ ਦੋ ਪਹਰ ਰਗੜ ਕ-
ਰ ਗੋਲੀ ਬਨਾਲੇ ਔਰ ਛਾਯਾ ਮੇਂ ਸੁਖਾਲੇ ਫਿਰ ਗੁਲਾਬ ਜਲ
ਮੇਂ ਘਿਸਕਰ ਲਗਾਵੈ॥ ਦਵਾ

॥ਹਲਦੀ ਲੰਬੀ ਚੌੜੀ ਏਕ ਗਾਂਠ ਲੇ ਉਸ ਮੇਂ ਛੇ-
ਦ ਕਰ ਕੇ ਥੋਹੂੰ ਕੀ ਏਕ ਕੱਚੀ ਰੋਟੀਓਂ ਮੇਂ ਵੀਚ ਮੇਂ ਉਸ ਗਾਂਠ
ਕੋ ਰਖਕਰ ਤਵੇ ਕੇ ਊਪਰ ਆਂਚ ਪਰ ਤਪਾਵੇ ਜਬ ਰੋਟੀ
ਜਲ ਜਾਇ ਤਬ ਹਲਦੀ ਕੋ ਬਾਹਰ ਨਿਕਾਲ ਲੇ ਫਿਰ ਇਸ
ਹਲਦੀ ਕੋ ਫਿਟਕਰੀ ਕੇ ਸੰਗ ਘਿਸਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ॥

ਗੋਲੀ ॥ਬਾਰਹਸਿੰਗੇ ਕੇ ਸੀਂਗ ਕੋ ਪ੍ਰਥਮ ਪਾ-
ਨੀ ਮੇਂ ਪੀਸੇ ਫਿਰ ਨੀਬੂ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਖੂਬ ਪੀਸਕਰ ਕਾਲੀ ਮਿ-
ਰਚ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਗੋਲੀ ਬਨਾਵੈ ਫਿਰ ਘਿਸਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾ-
ਵੈ॥

ਸੁਰਮਾ

ਜੋ ਜਾਲੇ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰੇ ਔਰ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ ਕੋ ਖੋਵੇ ਮਿਸਰੀ ਦੋ
ਭਾਗ ਸੇਂਧਾ ਲੂਨ ਏਕ ਭਾਗ ਉਨ ਦੋਨੋਂ ਕੋ ਮਿਲਾਕਰ ਪੀਸੇ ਔਰ
ਸੁਰਮਾ ਸਮਾਨ ਕਰ ਕੇ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ॥

ਅਥਵਾ

ਕਬੂਤਰ ਤਥਾ ਮੁਰਗੀ ਕੀ ਬੀਠ ਕੋ ਨੀਮ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਖਰਲ ਕ
ਰ ਕੇ ਤਾਂਬੇ ਕੇ ਬਾਸਨ ਮੇਂ ਰਖੇ ਫਿਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਲਗਾਵੈ।

ਅਥਵਾ

ਅਬਾਬੀਲ ਕੀ ਬੀਠ ਸਹਿਦ ਮੇਂ ਮਿਲਾ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ
ਇਸ ਦਵਾ ਕੋ ਤਿਬ ਫਰੇਦੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਤਮ ਲਿਖੀ ਹੈ ਇਸ ਸੇ
ਜਾਲਾ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ
ਬਾਰਹਸਿੰਘੇ ਕਾ ਸੀਂਘ ਦੂਧ ਮੇਂ ਪੀਸ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਨ
ਅਥਵਾ ਸੇਪੇ ਨੇਨ ਕੀ ਸੱਲਾਈ ਬਨਾ ਕਰ ਦਿਨ ਮੇਂ ਕੋਈ ਬ
ਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਨਾ ਜਾਲਾ ਜਾਏ।
ਅਥਵਾ- ਚਿੜੀਆ ਕੀ ਬੀਠ ਪੀਸ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਤੋ
ਨਾਖੂਨਾ ਦੂਰ ਹੋਇ।
ਅਥਵਾ ਕਟੇਰੀ ਕੀ ਜੜ੍ਹ ਕੋ ਨੀਬੂ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਘਿਸ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰ
ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਤੋ ਧੁੰਦ ਜਾਇ।
ਅਥਵਾ ਹਰੜ ਕੀ ਜੜ੍ਹ ਕੋ ਘਿਸ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ।
ਅਥਵਾ- ਬੋਹੜ ਕਾ ਦੂਧ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਆਂਜੈ।
ਅਥਵਾ- ਬੈਂਗਨ ਕੀ ਜੜ੍ਹ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਘਿਸ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਆਂਜੈ
ਜਾਲਾ ਜਾਇ। ਅਥਵਾ ਟਰੜ ਕੀ ਤੋੜ੍ਹ ਥੀ ਕੇ ਬੀਜੋਂ ਕੀ ਮੀਂਗੀ
ਮੀਠੇ ਤੇਲ ਮੇਂ ਘਿਸ ਕਰ ਲਗਾਵੈ ਤੋ ਫੂਲੀ ਜਾਇ।
ਅਥਵਾ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਫੇਨ ਪੀਸ ਕਰ ਲਗਾਵੈ ਔਰ ਬਾਜੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ
ਫੇਨ ਕੋ ਤੇਲ ਮੇਂ ਲਗਾਨਾ ਲਿਖਤੇ ਹੈਂ।
ਅਥਵਾ ਪੁਤ੍ਰਵਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੇ ਦੂਧ ਮੇਂ ਮਿਸਰੀ ਪੀਸ ਕਰ
ਲਗਾਵੈ ਤੋ ਬਚੇ ਕੀ ਫੂਲੀ ਜਾਇ।
ਅਥਵਾ ਸੋਂਠ ਫਿਟਕਰੀ ਸੇਂਧਾ ਨੋਨ ਇਨ ਤੀਨੋਂ ਕੋ ਬਰਾਬਰ

ਲੇਕੂਟ ਛਾਨਕਰ ਨਿਤਨ ਪ੍ਰਤਿ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੇ ਤੋ ਫੂਲਾ ਜਾਇ ਔਰ ਜਾਲਾ ਮਿਟੇ।

ਅਥਵਾ ਗਧੀ ਕੇ ਖੁਰ ਕੋ ਆਗ ਮੇਂ ਜਲਾਕਰ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਕਰ ਲਗਾਵੈ ਤੋ ਜਾਲਾ ਜਾਇ।

ਅਥਵਾ ਚਮੇਲੀ ਕੇ ਫੂਲੋਂ ਕੀ ਗੋਲੀ ਜੋ ਜੋਤਿ ਘਟ ਜਾਨੇ ਕੇ ਇਲਾਜ ਮੇਂ ਲਿਖ ਆਏ ਹੈਂ ਵਹੁ ਜਾਲੇ ਕੋ ਭੀ ਦੂਰ ਕਰਤੀ ਹੈ।

ਅਥਵਾ ਲਾਲ ਪਿਆਜ ਕਾ ਰਸ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਤੋ ਨਾਖੂਨਾ ਦੂਰ ਹੋਇ।

ਅਥਵਾ ਤੇਜ ਪਾਤ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕਾ ਜਾਲਾ ਜਾਇ।

ਅਥਵਾ ਅਤਯੰਤ ਕਲਮੀ ਸੋਰਾ ਮਹੀਨ ਪੀਸਕਰ ਉਸ ਮੇਂ ਥੋੜੀ ਸੀ ਹਲਦੀ ਮਿਲਾਵੇ ਕਿ ਜਿਸ ਸੇ ਰੰਗਤ ਆ ਜਾਵੇ ਫਿਰ ਉਸ ਕੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੀ ਜੋਤਿ ਬਢੈ ਔਰ ਨਾਖੂਨਾ ਔਰ ਜਾਲੇ ਆਦਿ ਬਹੁਤ ਰੋਗੋਂ ਕੋ ਗੁਣ ਕਰੈ।

ਅਥਵਾ ਬਿਸਖਪਰੇ ਕੀ ਜੜ੍ਹ ਔਰ ਸੁਫੇਦਾ ਯਹ ਦੋਨੋਂ ਪੀਸ ਕਰ ਲਗਾਵੈਂ ਤੋ ਨਾਖੂਨਾ ਜਾਇ॥

ਅਥਵਾ ਰੇਂਡੀ ਏਕ ਨਗ ਮਿਸਰੀ ੩॥ ਮਾਸੇ ਚਾਕਸੂ ਸੁਧਰਸ ਮਾਸ਼ੇ ਇਨ ਸਬ ਕੋ ਮਹੀਨ ਪੀਸਕਰ ਆਂਖੋਂ ਮੇਂ ਡਾਰੇ ਤੋ ਫੂਲੀ ਜਾਇ।

ਅਥਵਾ

ਜੰਗਲ ਬਬੂਲ ਕਾ ਗੋਂਦ ਸੁਫੈਦਾ ਕਾਸ਼ਗਰੀ ਇਨ ਸਬ ਕੋ ਬਰਾਬਰ ਲੇ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਕਰ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਲੰਬੀ ਗੋਲੀ ਬਨਾਕਰ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਘੋਲ ਕਰ ਲਗਾਵੈ ਤੋ ਫੂਲੀ ਜਾਇ॥

ਅਥਵਾ

ਆਮਲੇ ਦੋ ਤੋਲੇ ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ ਜੋ ਕੂਟਕਰ ਕੇ ਦੋ ਘੰਟੇ ਪਾਨੀ ਮੇਂ

ਔਟਾਵੈ ਔਰ ਫਿਰ ਛਾਨਕਰ ਨਿਤ੍ਯ ਤੀਨ ਬੇਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਟ-
ਪਕਾਵੈ ਤੋ ਜਾਲਾ ਦੂਰ ਹੋਇ॥

ਸੁਰਮਾ

ਜੋ ਫੂਲੀ ਜਾਲੇ ਨਾਖੂਨੇ ਆਦਿ ਕੋ ਭ੍ਰਣ ਕਰੈ ਹਰੀਰੂਰੀ ੧੪
ਮਾਸ਼ੇ ਮਹੀਨ ਪੀਸਕਰ ਨੀਬੂ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਖੂਬ ਘੋਟ ਸੁਖਾ-
ਇ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਇਆ ਕਰੈ॥

ਅਥਵਾ

ਨੌਸਾਦਰ ਫਿਟਕਰੀ ਇਨ ਦੋਨੋ ਕੋ ਪੀਸ ਮਹੀਨ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ
ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਤੋ ਜਾਲਾ ਫੂਲੀ ਰਤੌਂਧੀ ਜਾਇ॥
ਅਥਵਾ ਪਿਆਜ਼ ਆਧ ਸੇਰ ਲੇ ਉਸੇ ਕੂਟਕਰ ਉਸ ਕਾ ਰ-
ਸ ਨਿਕਾਲ ਉਸ ਮੇਂ ਕਪੜਾ ਭਿਗੋਵੇ ਫਿਰ ਸੁਖਾਵੇ ਔਰ ਧੂਲ
ਮਿਟੀ ਕਾ ਵਚਾਵ ਰਖੇ ਫਿਰ ਉਸਕੀ ਬਤੀ ਬਨਾਕਰ ਪਾਵ
ਸੇਰ ਮੀਠੇ ਤੇਲ ਮੇਂ ਜਲਾਕਰ ਉਸਕਾ ਕਾਜਲ ਪਾੜ੍ਹ ਰਖੇ ਫਿ-
ਰ ਉਸਕੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਤੋ ਜਾਲਾ ਜਾਏ॥
ਦਵਾ ਯਹ ਮਿਜ਼ਾਫ਼ੀ ਵੈਦੋਂ ਕੀ ਬਨਾਈ ਹੁਈ ਜੋ ਇਸੇ ਪੰਦ੍ਰਹ
ਦਿਨ ਕਾਮ ਮੇਂ ਲਾਵੇ ਤੋ ਫੂਲੀ ਦੂਰ ਹੋਵੈ ਜਾਇਫਲ ਕਾਵਕ-
ਲ ਨੀਮ ਕੀ ਛਾਲ ਗਿਲੋਇ ਕੜਵਾ ਚਿਰਾਇਤਾ ਲਾਲ ਚੰਦ-
ਨ ਪਿਤਪਾਪੜਾ ਖਸ ਗੁਲ ਮੁੰਡੀ ਯਹ ਸਬ ਦਵਾ ਏਕ ਏਕ
ਤੋਲਾ ਲੇ ਫਿਰ ਇਨਕੋ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਓਟਾਕਰ ਛਾਨ ਲੇ ਫਿਰ ਇਸ
ਮੇਂ ਚੌਦਹ ਮਾਸ਼ੇ ਨਿਰਮਲ ਸ਼ਹਦ ਮਿਲਾਕਰ ਪੀਵੇ॥

ਅਥਵਾ

ਲਾਲ ਚੰਦਨ ਹਾੜ੍ਹਦੇਰ ਨੀਮ ਕੀ ਛਾਲ ਆਮਾ ਹਲਦੀ ਤ੍ਰਿਫ-
ਲਾ ਅਡੂਸਾ ਏ ਸਬ ਦੋ ਤੋਲੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਮਾਸੇ ਫੁਟਕੀ ੜ॥ ਤੋ-
ਲੇ ਅਮਲਤਾਸ ਕਾ ਗੂਦਾ ੪ ਤੋਲੇ ਆਠ ਮਾਸੇ ਕੜਵਾ ਚਿਰਾਇ

ਤਾਪੌਨੇਦੋ ਤੋਲਾ ਸੌਂਠ ੧੪ ਮਾਸੇ ਗਿਲੋਇ ੧੪ ਮਾਸ਼ੇ ਨਾਗਰ ਮੋਥਾ ੧੪ ਮਾਸ਼ੇ ਸਬਕੋ ਕੂਟਕਰ ਨਿਤਯ ਦੋ ਤੋਲੇ ਚਾਰ ਮਾਸੇ ਲੇ ਕਰ ਤੀਨ ਪਾਵ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਔਟਾਵੇ ਜਬ ਆਧ ਪਾਵ ਰਹ ਜਾਏ ਤਬ ਛਾਨ ਕਰ ਦੋ ਤੋਲੇ ਚਾਰ ਮਾਸੇ ਨਿਰਮਲ ਸਹਿਦ ਮਿਲਾ ਕਰ ਪੀਵੇ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚੌਦਹ ਦਿਨ ਸੇਵਨ ਕਰੇ ਤੋ ਫੂਲੀ ਜਾਏ

ਮੁੰਡੀ ਪਾਕ

ਯਹ ਪਾਕ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਰੋਗੋਂ ਕੋ ਅਤਿ ਗੁਣ ਦਾਇਕ ਹੈ ਤ੍ਰਿਫਲਾ ਕ ਵਕਲ ੧ ਤੋਲਾ ਜਵਾਹੜ ੧ ਤੋਲਾ ਕਾਬਲੀ ਹਰੜ ਕਾ ਵਕਲ ੧ ਤੋਲਾ ਪਿਤਪਾਪੜਾ ੧ ਤੋਲਾ ਮੁਲੇਠੀ ੧ ਤੋਲਾ ਔਰ ਸਬਕੀ ਬਰਾਬਰ ਗੁਲ ਮੁੰਡੀ ਲੇ ਔਰ ਹਰੜ ਆਦਿ ਕੋ ਘੀ ਮੇਂ ਭੂਨ ਲੇ ਫਿਰ ਸਬਕੋ ਕੂਟ ਪੀਸ ਤਿਗੁਨੇ ਕੰਦ ਕੀ ਚਾਸ਼ਨੀ ਕਰ ਉਸਮੇ ਸਬ ਦਵਾ ਮਿਲਾ ਕਰ ਪਾਕ ਬਨਾ ਲੇ ਫਿਰ ਇਸ ਮੇ ਸੇ ਦੋ ਤੋਲੇ ਨਿਤ ਖਾਏ ਔਰ ਅਤ੍ਯੰਤ ਗੁਣ ਕਰਤਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ ਸੋਂਠ ਹੜਰ ਕੀ ਛਾਲ ਕੁਲੱਥ ਖਾਪਰਾ ਫਿਟਕੜੀ ਮਾਜੂਫਲ ਯਹ ਸਬ ਔਖਧਿ ਬਰਾਬਰ ਲੇ ਔਰ ਭੀਮਸੈਨੀ ਕਪੂਰ ਕਸਤੂਰੀ ਆਮਿਧ ਮੋਤੀ ਯਹ ਏਕ ਔਖਧਿ ਕੇ ਤੋਲ ਸੇ ਆਧੀ ਲੇ ਪੀਛੇ ਇਨ ਸਬਕੋ ਖਰਲ ਮੇਂ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਨੀਬੂ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਪਾਂਚ ਦਿਨ ਖਰਲ ਕਰ ਪੀਛੇ ਇਸ ਕੀ ਗੋਲੀ ਬਨਾ ਕਰ ਗੋਲੀ ਕੋ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਘਿਸ ਅੰਜਨ ਕਰੈ ਤੋ ਤਿਮਰ ਜਾਇ ਔਰ ਇਸ ਗੋਲੀ ਕੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੇ ਦੂਧ ਮੇਂ ਘਿਸ ਅੰਜਨ ਕਰੈ ਤੋ ਫੂਲਾ ਪਟਲ ਜਾਇ ਔਰ ਸਹਿਤ ਮੇਂ ਘਿਸ ਅੰਜਨ ਕਰੈ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰ ਸੇ ਜਲ ਗਿਰਨਾ ਬੰਦ ਹੋਇ ਔਰ ਗੋਮੂਤ੍ਰ ਮੇਂ ਘਿਸ ਅੰਜਨ ਕਰੈ ਤੋ ਰਤੌਂਧੀ ਜਾਇ ਔਰ ਕੇਲੇ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਘਿਸ ਅੰਜਨ ਕਰੈ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰ ਕੇ ਮਾਸ ਕੀ ਬ੍ਰਿਧਿ ਜਾਇ।

ਅਥਵਾ

ਨੀਲਾਥੋਥਾ ੫ ਟੰਕ ਫੂਲੀ ਫਿਟਕਰੀ ੫ ਟੰਕ ਭਿਗੋਈ ਪੀਪ
ਲ ਕੇ ਬੀਜ ੫ ਟੰਕ ਮਿਸਰੀ ੫ ਮਾਸ਼ੇ ਇਨ ਸਬ ਕੋ ਮਹੀਨ ਪੀ-
ਸ ਕਾਜਲ ਸਮਾਨ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਅੰਜਨ ਕਰੇ ਤੋ ਫੂਲਾ ਫਲ
ਕਾ ਜਾਇ।

ਅਥਵਾ

ਸੀਖ ਕੀ ਨਾਭਿ ਵਹੇੜੇ ਕੀ ਮੀਗੀ ਵਹੇੜੇ ਕੀ ਛਾਲ ਮੈਨਸਿਲ
ਪੀਪਲ ਮਿਰਚ ਕੂਠ ਵਚ ਯਹ ਸਬ ਔਖਧਿ ਬਰਾਬਰ ਲੇ
ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਬਕਰੀ ਕੇ ਦੂਧ ਮੇਂ ਖਰਲ ਕਰ ਗੋਲੀ ਬਨਾਵੈ
ਫਿਰ ਇਸ ਗੋਲੀ ਕੋ ਘਿਸ ਅੰਜਨ ਕਰੈ ਤੋ ਤਿਮਰ ਨੇਤ੍ਰ ਕੀ
ਮਾਸ ਬ੍ਰਿਧਿ ਪਟਲ ਕਾਂਚ ਰਤੋਂਧੀ ਫੂਲਾ ਇਤਨਾ ਰੋਗ ਜਾਇ।
ਅਥਵਾ ਹਲਦੀ ਨੀਮ ਕੇ ਪਤੇ ਪੀਪਲ ਮਿਰਚ ਵਾਇਵੜ੍ਹੰ
ਗ ਨਾਗਰਮੋਥਾ ਹਰੜ ਕੀ ਛਾਲ ਯਹ ਸਬ ਬਰਾਬਰ ਲੇ ਇ
ਨੇ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਕਰ ਰੀ ਕੇ ਮੂਤ੍ਰ ਮੇਂ ਤੀਨ ਦਿਨ ਖਰਲ ਕਰੇ ਫਿ
ਰ ਇਸ ਕੀ ਗੋਲੀ ਬਨਾ ਛਾਯਾ ਮੇਂ ਸੁਖਾ ਗੋਮੂਤ੍ਰ ਮੇਂ ਘਿਸ ਅੰ-
ਜਨ ਕਰੈ ਤੋ ਤਿਮਰ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰੈ ਔਰ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਘਿਸ ਅੰਜਨ
ਕਰੈ ਤੋ ਕਾਂਚ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰੈ ਔਰ ਸਹਿਤ ਮੇਂ ਘਿਸ ਅੰਜਨ ਕਰੈ
ਤੋ ਪਟਲ ਜਾਇ ਔਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੇ ਦੂਧ ਮੇਂ ਘਿਸ ਕਰ ਅੰਜਨ
ਕਰੈ ਤੋ ਫੂਲਾ ਜਾਇ।

ਅਥਵਾ ਹਰੜ ਕੀ ਛਾਲ ੧ ਭਾਗ ਵਹੇੜੇ ਕੀ ਛਾਲ ਦੋ ਭਾਗ ਅ
ਮਲੇ ੪ ਭਾਗ ਸਿਤਾਵਰ ਦੋ ਟਕੇ ਭਰ ਮੁਲੇਠੀ ਦੋ ਟਕੇ ਭਰ ਤ-
ਜ ਦੋ ਟੰਕ ਸੇਧਾ ਨੋਨ ੫ ਟੰਕ ਇਨ ਸਬ ਕੀ ਬਰਾਬਰ ਮਿਸਰੀ
ਲੇ ਫਿਰ ਇਨ ਸਬ ਕੋ ਏਕਤ੍ਰ ਕਰ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਦੋ ਟੰਕ ਸ਼ਹਿ
ਦ ਔਰ ਘ੍ਰਿਤ ਕੇ ਸਾਥ ੪੦ ਦਿਨ ਖਾਇ ਤੋ ਤਿਮਰ ਪਟਲ ਕਾਂ
ਚ ਰਤੋਂਧੀ ਫੂਲਾ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਸੇ ਜਲ ਵਹਨਾ ਸਦਾ ਵਾਇ ਆਦਿ ਰੋ-

ਗਜ਼ਾਇ॥ ਅਥਵਾ ਤ੍ਰਿਫਲਾ ਕਾ ਰਸ ਏਕ ਸੇਰ ਜਲ ਭਾਂ-
ਗੜ੍ਹੇ ਕਾ ਰਸ ਏਕ ਸੇਰ ਅਡੂਸੇ ਕਾ ਰਸ ੧ ਸੇਰ ਸਿਤਾਵਰ ਕਾ
ਰਸ ੧ ਸੇਰ ਬਕਰੀ ਕਾ ਦੂਧ ੧ ਸੇਰ ਆਮਲੇ ਕਾ ਰਸ ੧ ਸੇਰ ਕ-
ਮਲਗੱਟਾ ਮੁਲੇਠੀ ਤ੍ਰਿਫਲਾ ਪੀਪਲ ਮੁਨੱਕਾ ਦਾਖ ਮਿਸਰੀ
ਕਟੇਲੀ ਇਨ ਸਬ ਕਾ ਰਸ ਆਧ ਸੇਰ ਲੇ ਇਨ ਸਭ ਮੇਂ ਦੋ ਸੇ-
ਰ ਗੋ ਕਾ ਘ੍ਰਿਤ ਡਾਲ ਕਰ ਮਧੁਰੀ ਆਂਚ ਸੇ ਪਕਾਵੇ ਜਬ ਸਬ
ਕੇ ਰਸ ਜਲ ਜਾਏਂ ਔਰ ਘ੍ਰਿਤ ਮਾਤ੍ਰ ਆਇ ਰਹੇ ਤਬ ਇਸਕੇ
ਘ੍ਰਿਤ ਕੋ ਕਿਸੀ ਅਛੇ ਬਾਸਨ ਮੇਂ ਧਰ ਰਾਖੇ ਫਿਰ ਇਸ ਘ੍ਰਿਤ
ਮੇਂ ਸੇ ਦੋ ਟਕੇ ਭਰ ਨਿਤ੍ਯ ਖਾਇ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰ ਕਾ ਤਿਮਿਰ ਕਾਂਚ ਫੂਲ
ਸਵਲ ਵਾਯੁ ਆਦਿ ਸਬ ਰੋਗ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਜਾਏਂ ਯਹ ਨੁਸਖਾ
ਤਿਬ ਅਕਬਰੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਹੀ ਕਰਕੇ ਲਿਖਾ ਹੈ ਔਰ
ਲਿਖਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਨੇ ਇਸ ਦਵਾ ਕੋ ਕਈ ਦਫੇ ਅਜ਼ਮਾਯਾ ਹੈ॥

ਅਬ ਬੱਚੋਂ ਕੇ ਨੇਤ੍ਰ ਦੁਖਨਿਆਂ ਮੇ ਉਨਕਾ ਯਤਨ

ਇਸਕਾ ਨਿਦਾਨ ਤੋ ਵਹੀ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਹਮ ਰਮਦ ਰੋਗ ਕਾ
ਕਹਿ ਆਏ ਹੈਂ ਜਬ ਬੱਚੇਂ ਕੀ ਆਂਖ ਦੁਖਨੇ ਆਵੇਂ ਤੋ ਤੀਨ ਦਿਨ
ਤਕ ਕੁਛ ਦਵਾ ਨ ਲਗਾਵੇਂ॥ ਬਾਦ ਉਸਕੇ ਯਹ ਦਵਾ ਕਰੈ॥

ਦਵਾਈ

ਫਿਟਕਰੀ ਕੋ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਪੀਸ ਉਸ ਮੇਂ ਰੂਈ ਭਿਗੋ ਕਰ ਫਾਯਾ
ਬਨਾਵੇ ਔਰ ਉਸ ਫਾਏ ਕੋ ਕੜਛੀ ਯਾ ਬੇਲੀ ਮੇਂ ਘੀ ਗਰਮ
ਕਰਕੇ ਉਸ ਮੇਂ ਪਕਾਵੇ ਜਬ ਉਸ ਫਾਏ ਕਾ ਚਟਕਨਾ ਬੰਦ ਹੋ
ਜਾਏ ਤਬ ਠੰਡਾ ਕਰਕੇ ਰਖੇ ਔਰ ਪਾਤੇਨੀ ਮਾਟੀ ਕੋ ਪਾਨੀ ਮੇਂ
ਭਿਗੋ ਕਰ ਉਸਕੀ ਟਿਕੀਆ ਬਨਾਵੈ ਪ੍ਰਥਮ ਉਸ ਟਿਕਿਆ
ਕੋ ਫਾਹੇ ਸੇ ਚਾਰ ਘੜੀ ਪਹਿਲੇ ਬਨਾ ਕਰ ਕਿਸੀ ਪਾਨੀ ਭਰੇ
ਮਾਟੀ ਕੇ ਬਰਤਨ ਕੇ ਚਿਪਕਾ ਦੇ ਜਬ ਉਸ ਮੇਂ ਤਰੀ ਪਹੁੰਚ ਜ-

ਇਤਬ ਉਤਾਰ ਲੇ ਪ੍ਰਥਮ ਉਸ ਫਿਟਕਰੀ ਕੇ ਫਾਹੇ ਕੋ ਨੇਤ੍ਰ ਪਰ ਰਖੇ ਬਾਦ ਉਸਕੇ ਉਸ ਮਾਟੀ ਕੀ ਟਿਕਿਆ ਕੋ ਫਾਹੇ ਪਰ ਰਖ ਊਪਰ ਸੇ ਕਪੜੇ ਕੀ ਪੱਟੀ ਬਾਂਧੇ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੀਨ ਚਾਰ ਦਿਨ ਕਰਨੇ ਸੇ ਬੱਚੇ ਕਾ ਰਮਦ ਜਾਏ।

ਅਥਵਾ

ਗੇਰੂ ਕੋ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਘਿਸੇ ਔਰ ਉਸ ਮੇਂ ਥੋੜੀ ਫਿਟਕੜੀ ਭੀ ਡਾਲੇ ਫਿਰ ਇਸ ਗੇਰੂ ਮੇਂ ਰੂਈ ਕੇ ਭਿਗੋ ਕਰ ਫਾਹੇ ਬਨਾਵੇ ਔਰ ਉਨਕਾ ਇਓਂ ਕੋ ਊਪਰ ਲਿਖੀ ਰੀਤਿ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਰਾਖੇ ਔਰ ਊਪਰ ਸੇ ਵਹੀ ਟਿਕੀਆ ਮਾਟੀ ਕੀ ਧਰੇ ਜੋ ਊਪਰ ਕੀ ਦਵਾ ਮੇਂ ਵਰਣਨ ਕਰ ਆਏ ਹੈਂ ਫਿਰ ਕਪੜੇ ਕੀ ਪੱਟੀ ਬਾਂਧ ਦੇ ਇਸੀ ਤਰਹ ਤੀਨ ਚਾਰ ਦਿਨ ਕਰੈ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰ ਅਛੇ ਹੋਇ।

ਅਥਵਾ

ਦੂਧ ਕੀ ਮਲਾਈ ਕੋ ਰੂਈ ਕੇ ਫਾਹੇ ਕਰ ਰਖ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਬਾਂਧੇ ਔਰ ਊਪਰ ਸੇ ਵਹੀ ਮਾਟੀ ਕੀ ਟਿਕਿਆ ਬਾਂਧੇ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰ ਅਛੇ ਹੋਏ।

ਦਵਾ

ਰਸੌਤ ਮੇਂ ਥੋੜੀ ਫਿਟਕਰੀ ਡਾਲ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਘਿਸ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਊਪਰ ਪਤਲਾ ਲੇਪ ਕਰੈ ਤੋ ਫਾਇਦਾ ਕਰੈ।

ਦਵਾ

ਬਬੂਲ ਕੀ ਕੋਮਲ ਪਤਿਆ ਲਾ ਕਰ ਉਨੇ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਕਰ ਉਸਕੀ ਟਿਕਿਆ ਬਨਾ ਕਰ ਮਾਟੀ ਕੇ ਬਾਸਨ ਕੋ ਜੋ ਪਾਨੀ ਸੇ ਭਰਾ ਹੋ ਉਸਕੇ ਚਿਪਕਾ ਦੇ ਬਾਦ ਦੋ ਘੰਟੇ ਕੇ ਉਸ ਟਿਕਿਆ ਕੋ ਦੁਖਤੀ ਆਂਖ ਪਰ ਬਾਂਧੇ ਤੋ ਸਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਰਮਦ ਜਾਏ।

ਜਾਨਨਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਹਮਨੇ ਜੋ ਫਾਹੋਂ ਕੇ ਊਪਰ ਮਾਟੀ ਕੀ ਟਿਕਿਆ ਥਾਪਨਾ ਲਿਖਾ ਹੈ ਉਸਕਾ ਕਾਰਣ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਜਬ ਫੋੜੇ

ਕੀ ਆਂਖ ਦੂਖਨੇ ਆਤੀ ਹੈਂ ਤੋ ਆਂਖੇ ਫੂਲ ਜਾਤੀ ਹੈਂ ਤੋ ਇਨ
ਟਿਕੀਓਂ ਕੇ ਬਾਧਨੇ ਸੇ ਆਂਖੇਂ ਫੂਲਨੇ ਨਹੀਂ ਪਾਤੀ।

ਔਰ ਜਬ ਬਚੋਂ ਕੀ ਆਂਖ ਚਿਪਕ ਜਾਇ ਤੋ ਉਸਕਾ ਉਪਾ
ਇ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਕੇ ਸਮੇ ਹਥੇਲੀ ਪਰ ਥੋੜਾ ਸਾ ਤੇਲ
ਔਰ ਪਾਨੀ ਰਖ ਕਰ ਦੂਸਰੀ ਹਥੇਲੀ ਸੇ ਖੂਬ ਰਗੜੇ ਜ
ਬ ਵਹ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਇ ਤਬ ਉਸੇ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਮਲੇ ਫਿਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ
ਕੋ ਕਪੜੇ ਸੇ ਪੋਂਛ ਦੇ ਪਰੰਤੂ ਪਾਨੀ ਸੇ ਨ ਧੋਵੇ ਕਿਉਂ ਕੇ ਦੂਖ
ਤੀ ਆਖ ਮੇਂ ਪਾਨੀ ਲਗਾਨਾ ਹਾਨੀ ਕਰਤਾ ਹੈ।

ਦਵਾ

ਯਹ ਦਵਾ ਬਾਲਕ ਔਰ ਜਵਾਨ ਸਬਕੋ ਫਾਇਦਾ ਕਰਤੀ ਹੈ
ਔਰ ਸਾਹ ਹਜਰੀ ਕਾ ਅਜਮਾਇਆ ਹੂਆ ਨੁਸਖਾ ਹੈ ਰ-
ਸੌਤ ਔਰ ਬਡੀ ਹੜਰ ਇਨ ਦੋਨੋਂ ਔਖਧਿਓਂ ਕੋ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਘਿ-
ਸ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਲੇਪ ਕਰੇ ਤੋ ਬਾਤ ਪਿਤ ਕਫ ਇਨ ਤੀਨੋਂ ਪ੍-
ਕਾਰ ਕੇ ਦੋਖੋਂ ਕੀ ਆਂਖ ਦੂਖਨੀ ਕੋ ਫਾਇਦਾ ਕਰੇ।

ਦਵਾ

ਹਰੜ ਕੀ ਛਾਲ ਸੇਂਧਾ ਨੋਨ ਗੇਰੂ ਰਸੌਤ ਯਹ ਸਬ ਬਰਾਬ-
ਰ ਲੇ ਫਿਰ ਇਨੇ ਜਲ ਸੇ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਊਪਰ ਲੇ
ਪ ਕਰੇ ਯਹ ਦਵਾ ਬਾਲਕ ਔਰ ਜਵਾਨ ਸਬਕੇ ਮੁਫੀਦ ਹੈ।

ਅਥਵਾ

ਨੀਬੂ ਕੇ ਰਸ ਕੋ ਲੋਹੇ ਕੇ ਪਾਤ੍ਰ ਮੇਂ ਡਾਲੇ ਪੀਛੇ ਉਸ ਕੋ ਲੋਹੇ ਕੇ
ਘੋਟੇ ਸੇ ਘੋਟ ਕਰ ਗਾਢਾ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਲੇਪ ਕਰੈ ਤੋ ਸਬ
ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਨੇਤ੍ਰ ਦੂਖਤੇ ਅਛੇ ਹੋਏਂ।

ਔਰ ਯਹ ਲੇਪ ਕਈ ਦਫੇ ਅਜਮਾਇਆ ਹੈ ਔਰ ਬਾਲ ਅ-
ਵਸਥਾ ਸੇ ਲੇ ਕਰ ਸਬ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੋਂ ਕੋ ਫਾਇਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ।

ਲੇਪ

ਅਫੀਮ ਏਕ ਮਾਸੇ ਫੂਲੀ ਫਿਟਕਰੀ ਏਕ ਮਾਸੇ ਲੋਧ ਏਕ ਮਾ-
ਸੇ ਇਨ ਤੀਨੋਂ ਕੋ ਨੀਬੂ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਪੀਸ ਲੋਹੇ ਕੇ ਪਾਤ੍ਰ ਮੇਂ ਥੋੜ੍ਹਾ
ਗਰਮ ਕਰੇ ਪੀਛੇ ਇਸ ਕਾ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਊਪਰ ਲੇਪ ਕਰੇ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ
ਕਾ ਸਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ ਦੂਖਨਾ ਬੰਦ ਹੋਇ॥

ਅਥਵਾ

ਪਠਾਨੀ ਲੋਧ ਏਕ ਮਾਸੇ ਫੂਲੀ ਫਿਟਕਰੀ ਏਕ ਮਾਸੇ ਰਸੌਤ
ਏਕ ਮਾਸੇ ਮੁਲੇਠੀ ੧ ਮਾਸ਼ੇ ਇਨੇ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਗਾਵਾਰ ਪਾਠੇ ਕੇ
ਰਸ ਮੇਂ ਅਥਵਾ ਪੋਸਤੁ ਕੇ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਏਕ ਮਾਸੇ ਭਰ ਕੀ ਪੋਟਲੀ ਕਰੈ
ਫੇਰ ਇਸ ਪੋਟਲੀ ਕੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਫੇਰੇ॥

ਅਥਵਾ

ਔਰ ਜੋ ਦੂਖਤੇ ਹੂਏ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਵਾਯੁ ਭਰ ਜਾਏ ਔਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਸੂ
ਲ ਚਲੈ ਤੋ ਉਸ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਯਹ ਦਵਾ ਲਗਾਵੈ ਪਠਾਨੀ ਲੋਧ-
ਕੋ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਕਪੜੇ ਮੇਂ ਛਾਨ ਕਰ ਘ੍ਰਿਤ ਮੇਂ ਭੂਨੇ ਪੀਛੇ ਉ
ਕਾ ਗਰਮ ਪਾਨੀ ਸੇ ਸੇਕ ਕਰੇ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰ ਕਾ ਸੂਲ ਮਿਟੇ॥

ਅਥਵਾ

ਖਾਨੇ ਕਾ ਸੂਖਾ ਚੂਨਾ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਕਰ ਘ੍ਰਿਤ ਮੇਂ ਮਿਲਾ ਕ-
ਰ ਦੋਨੋ ਕਨਪਟੀਓਂ ਪਰ ਲੇਪ ਕਰੇ ਤਾ ਸੂਲ ਬੰਦ ਹੋਇ॥

ਅਥਵਾ

ਜਿਸ ਮਨੁਖ੍ਯ ਕੋ ਸੈਂਦਾ ਅਰ ਬਾਤ ਬਾਦੀ ਸੇ ਨੇਤ੍ਰ ਦੂਖਨੇ
ਆਯਾ ਹੋ ਉਸ ਕੋ ਯਹ ਦਵਾ ਹੈ ਨੀਮ ਕੇ ਪਤੇਂ ਕਾ ਰਸ ਪਾਨੀ
ਡਾਲ ਕਾਢੈ ਫਿਰ ਉਸ ਮੇਂ ਲੋਧ ਕੋ ਪੀਸ ਗਰਮ ਕਰੇ ਪੀਛੇ
ਉਸ ਕਾ ਆਖੋਂ ਪਰ ਲੇਪ ਕਰੇ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰ ਅਛੇ ਹੋਂਇ॥

ਰਵਾ

੪੨ ਜੇ ਰਕਤ ਪਿਤ ਔਰ ਵਾਯੁ ਸੇ ਆਂਖ ਦੁਖੇ ਤੋ ਯਹ ਦਵਾ ਕਰੈ ਕਿ
੯੪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੇ ਦੂਧ ਕੀ ਆਠ ਬੂੰਦ ਨੇਤ੍ਰ ਮੇਂ ਨਿਤ੍ਯ ਪ੍ਰਤਿ ਡਾਲੇ
ਤੋ ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਸਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਨੇਤ੍ਰ ਪੀੜਾ ਜਾਇ।

ਅਥਵਾ

ਜੋ ਵਾਯੁ ਸੇ ਨੇਤ੍ਰ ਮੇਂ ਸੂਲ ਚਲੈ ਔਰ ਦਵਾ ਕਰਨੇ ਸੇ ਆਰਾਮ ਨ ਹੋਇ ਤੋ ਉਸਕੇ ਲਲਾਟ ਕੀ ਨਸ ਕੀ ਭ੍ਰੂ ਪਿਰ ਕਢਾਵੈਂ ਅਥਵਾ ਭੌਂ ਕੇ ਊਪਰ ਦਾਗ ਦੇ ਤੋ ਸੂਲ ਬੰਦ ਹੋਇ।

ਅਥਵਾ

ਸੁਹਾਜਨੇ ਕੇ ਪਤੋਂ ਕੀ ਪੀਂਡੀ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਊਪਰ ਬਾਂਧੇ ਤੋ ਕਫ ਸੇ ਉਤਪੰਨ ਨੇਤ੍ਰ ਸੂਲ ਬੰਦ ਹੋਇ।

ਅਥਵਾ

ਨੀਮ ਕੀ ਹਰੀ ਹਰੀ ਪਤੀਓਂ ਕੀ ਪੀਂਡੀ ਬਨਾਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਬਾਂਧੈ ਤੋ ਕਫ ਜਨਿਤ ਸੂਲ ਬੰਦ ਹੋ।

ਔਰ ਜੋ ਗਰਮੀ ਸੇ ਨੇਤ੍ਰ ਮੇਂ ਸੂਲ ਚਲੈ ਤੋ ਯਹ ਦਵਾ ਕਰੈ ਆਮਲੇ ਕੋ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਪੀਸ ਉਸਕੀ ਪੀਂਡੀ ਅਰਥਾਤ ਟਿਕਿਆ ਬਨਾਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਬਾਂਧੇ ਤੋ ਗਰਮੀ ਕਾ ਸੂਲ ਜਾਇ।

ਅਥਵਾ

ਤ੍ਰਿਫਲਾ ਲੋਧ ਇਨੇਂ ਕਾਂਜੀ ਕੇ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਪੀਸ ਪੀਛੇ ਘ੍ਰਿਤ ਮੇਂ ਤਲੇਂ ਫਿਰ ਇਸਕੀ ਪੀਂਡੀ ਬਨਾਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਪਰ ਬਾਂਧੇ ਤੋ ਗਰਮੀ ਕਾ ਸੂਲ ਮਿਟੇ।

ਔਰ ਜੋ ਕੰਦਾਪਿ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਫੂਲੇ ਚਲੇ ਔਰ ਸੂਜਨ ਚਲੇ ਔਰ ਖੁਜਲੀ ਭੀ ਚਲੈ ਤੋ ਉਸਕੇ ਵਾਸਤੇ ਯਹ ਦਵਾ ਕਰਨੀ ਯੋਗ ਹੈ - ਸੋਂਠ ਨੀਮ ਕੇ ਪਤੇ ਇਨ ਮੇਂ ਥੋੜਾ ਸੇਂਧਾ ਨੋਨ ਮਿਲਾਇ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਇਸਕੀ ਪੀਂਡੀ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਬਾਂਧੇ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਫੂਲੇ ਖੁਜਲੀ

ਸੁਜਨ ਆਦਿ ਰੋਗ ਜਾਇ।

ਨਿਰੋਗ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੀ ਪਹਿਰਾਨ

ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਕੁਛ ਭੀ ਪੀੜਾ ਨ ਰਹੇ ਔਰ ਕੁਛ ਭੀ ਖਾਜ ਔਰ ਸੁਜਨ ਨਹੀ ਹੋਇ ਔਰ ਆਂਸੂ ਆਦਿ ਆਵੈਂ ਨਹੀ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕਾ ਵਰਣ ਅਛਾ ਹੋਇ ਔਰ ਸਬ ਮਹੀਨ ਵਸਤੂ ਭੀ ਯਥਾਰਥ ਦੀਖਨੇ ਲਗੇਂ ਤੌ ਉਸ ਮਨੁਖ੍ਯ ਕੇ ਨੇਤ੍ਰਨ ਕਾ ਰੋਗ ਗਿਆ ਜਾਨੀਏ ਯਹ ਪਰੀਖ੍ਯਾ ਹੈ ਔਰ ਜਬ ਤਕ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਰੋਗ ਰਹੇ ਤਬ ਤਕ ਇਤਨੀ ਵਸਤੂ ਨਹੀ ਕਰੀਏ ਸੋ ਲਿਖਤੇ ਹੈਂ ਰੋਗ ਵਾਲਾ ਸੁਰਮਾ ਔਰ ਕਾਜਲ ਆਦਿ ਕਾ ਲਗਾਨਾ ਘ੍ਰਿਤ ਔਰ ਕਸੈਲੀ ਵਸਤੂ ਔਰ ਖਟਾਈ ਆਦਿ ਕੁਪਥ੍ਯ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗਨ ਕਰੇ ਔਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੰਗ ਨ ਕਰੈ।

ਔਰ ਬਾਜੇ ਬਾਜੇ ਹਕੀਮ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਨੇਤ੍ਰ ਰੋਗ ਵਾਲਾ ਮਨੁਖ੍ਯ ਪਾਨ ਔਰ ਗਰਿਸ਼ਟ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਭੀ ਨ ਖਾਇ ਔਰ ਸਨਾਨ ਭੀ ਨ ਕਰੈ ਇਤਨੀ ਬਾਤੇਂ ਕਾ ਮਨੁਖ੍ਯ ਕੋ ਜਰੂਰ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਨਾ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ।

ਢਲਕੇ ਕਾ ਇਲਾਜ

ਜੋ ਯਹ ਰੋਗ ਗਰਮੀ ਸੇ ਹੋ ਤੋ ਸੁਰਮਾ ਲਗਾਵੇ ਔਰ ਸਰਦੀ ਸੇ ਹੋ ਤੋ ਵਾਸਲੀਕੂਨ ਲਗਾਵੈ ਔਰ ਜੋ ਆਂਖੇਂ ਕੀ ਕਮਜੋਰੀ ਸੇ ਹੋ ਤੋ ਜਲੀ ਹੂਈ ਪੀਲੀ ਹਰੜ ਔਰ ਸੇਂਧਾ ਨਮਕ ਔਰ ਮਾਜੂਫਲ ਬਰਾਬਰ ਕੂਟ ਛਾਨ ਕਰ ਆਂਖ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈਂ।

ਔਰ ਜੋ ਥੋੜੀ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਮੇਂ ਆਂਸੂ ਵਹ ਕਰ ਥਮ ਰਹਾ ਕਰੇ ਤੋ ਉਸ ਕੋ ਹਿੰਦੀ ਮੇਂ ਮਤਨਾ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਉਪਾਇ ਉਸ ਕਾ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਮੁਆਦ ਕੋ ਨਿਕਾਲੇ ਔਰ ਉਸ ਕੇ ਪੀਛੇ ਆਂਸੂ ਵਹਾਨੇ ਵਾਲੀ ਦਵਾ ਲਗਾਵੇ ਜੈਸੇ ਵਾਸ ਲੀਕੂਨ ਔਰ

ਸਿਆਫਹ ਅਹਮਰ ਲਗਾਨਾ ਉੱਤਮ ਹੈ॥

ਵਾਸਲੀਕੂਨ ਬਨਾਨੇ ਕੀ ਬਿਧਿ

ਚਾਂਦੀ ਕਾ ਮੈਲ ੨੨॥ ਮਾਸ਼ੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰਫੇਨ ੨੨॥ ਮਾਸੇ ਸੁਫੈ-
ਦਾ ਕਲਈ ਜੌਦ ਨਮਕ ਤੁਰਕੀ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਨੌਸਾਦਰ ਪੀ-
ਪਲ ਯਹ ਸਬ ਦਵਾ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ ਜਲਾ ਹੂਆ ਸੁਰ-
ਮਾ ੩੧॥ ਮਾਸ਼ੇ ਲੌਂਗ ੧॥। ਮਾਸੇ ਛਡੀਲਾ ੧॥। ਮਾਸ਼ੇ ਕਪੂ-
ਰ ੮ ਰਤੀ ਤੇਜਪਾਤ ੩॥ ਮਾਸ਼ੇ ਜੁੰਦਬਿਦਸਤਰ ੩॥ ਮਾਸ਼ੇ
ਵਾਲਛੜ ੩॥ ਮਾਸ਼ੇ ਇਨ ਸਬਕੋ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਸੁਰਮਾ
ਬਨਾਲੇ ਔਰ ਲਗਾਵੈ॥

ਸਿਆਫਹ ਅਹਮਰ ਕੀ ਵਿਧਿ

ਭੁਲਾ ਹੂਆ ਸਾਦਨਾ ੨੧ ਮਾਸ਼ੇ ਬਬੂਲ ਕਾ ਗੋਂਦ ੧੭॥ ਮਾ-
ਸੇ ਜਲਾ ਹੂਆ ਤਾਬਾ ੭ ਮਾਸ਼ੇ ਜੰਗਾਲ ਜਲਾ ਹੂਆ ੭ ਮਾਸੇ
ਅਫੀਮ ੧॥। ਮਾਸੇ ਏਲੂਆ ੧॥। ਮਾਸੇ ਕੇਸਰ ੧॥ ਦਾਂਗ
ਇਨ ਸਬਕੋ ਪੀਸਕਰ ਲੰਬੀ ਗੋਲੀ ਬਨਾਲੇ ਔਰ ਪਕਤ
ਜਰੂਰਤ ਪੈ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਘਿਸਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ॥

ਗੋਲੀ

ਯਹ ਗੋਲੀ ਨੇਤ੍ਰ ਕੀ ਖੁਜਲੀ ਔਰ ਢਲਕੇ ਕੋ ਗੁਣ ਕਰੈ ਦ-
ੜੀ ਹਰੜ ਕੀ ਗੁਠਲੀ ਕੀ ਮੀਂਗੀ ਦੋ ਭਾਗ ਵਹੇੜੇ ਕੀ ਮੀਂਗੀ
ਤੀਨ ਭਾਗ ਆਮਲੇ ਕੀ ਗੁਠਲੀ ਕੀ ਮੀਂਗੀ ਤੀਨ ਭਾਗ ਇ-
ਨ ਤੀਨੋਂ ਕੋ ਮਹੀਨ ਪੀਸਕਰ ਰਾਖੇ ਔਰ ਜਮੇ ਪਰ ਪਾਨੀ
ਮੇਂ ਘਿਸਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੇ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਸੇ ਪਾਨੀ ਵਹਨਾ ਬੰਦ
ਹੋਇ॥

ਗੋਲੀ

ਸਿਰਸ ਕੇ ਬੀਜ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਫਲਪਸਾ ਇਨ ਸਬਕੋ
ਬਰਾਬਰ ਲੇ ਅਲਗ ਅਲਗ ਕੂਟ ਪੀਸਕਰ ਸਹਿਦ ਮੇਂ ਮਿ-

ਲਾਕਰ ਗੋਲੀ ਬਨਾਵੈ ਔਰ ਘਿਸਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਯਾ ਕਰੈ
ਤੌ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਸੇ ਪਾਨੀ ਵਹਨਾ ਬੰਦ ਹੋਇ।

ਗੋਲੀ

ਜਵਾਹਰ ਹੜ ਮਾਜੂਫਲ ਬਾਲ ਛੜ ਬੜੀ ਹਰੜ ਕਾ ਵਕ
ਲਾ ਇਨ ਸਬ ਕੋ ਬਰਾਬਰ ਲੇਕਰ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਪੀਸ ਕਰ ਗੋ-
ਲੀ ਬਨਾਕਰ ਨੇਤ੍ਰ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਤੌ ਢਲਕਾ ਬੰਦ ਹੋਇ।

ਰਿਗਾੜਾ

ਯਹ ਰਿਗਾੜਾ ਕੋਯੇ ਕੀ ਸੁਰਖੀ ਔਰ ਢਲਕਾ ਔਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਕੀ
ਲਾਲੀ ਔਰ ਖੁਜਲੀ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰੈ। ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਫੇਨ ਸੁਫੈਦ ਕਥ
ਭੁਨੀ ਫਿਟਕਰੀ ਬੜੀ ਹਰੜ ਕਾ ਵਕਲ ਰਸੌਤ ਅਫੀਮ
ਨੀਲਾ ਥੋਥਾ ਸਬ ਬਰਾਬਰ ਲੇਕਰ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਮੇਂ ਘੋਟ
ਕਰ ਰਗਾੜਾ ਬਨਾ ਲੇ।

ਸੁਰਮਾ

ਜੋ ਢਲਕੇ ਕੋ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਫਾਇਦਾ ਕਰੈ ਬੜੀ ਹਰੜ ਕੀ
ਗੁਠਲੀ ਕੀ ਭਸਮ ਦਸ ਮਾਸ਼ੇ ਮਾਜੂਫਲ ਸੇਂਧਾ ਨੋਨ ਯਹ
ਪਾਂਚ ਪਾਂਚ ਮਾਸ਼ੇ ਇਨ ਸਬ ਕੋ ਮਹੀਨ ਪੀਸਕਰ ਸੁਰਮਾ
ਬਨਾ ਲੇ ਫਿਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਆਂਜੇ ਤੌ ਢਲਕਾ ਬੰਦ ਹੋਇ।

ਔਰ ਬਾਜੇ ਹਕੀਮੋਂ ਨੇ ਬੜੀ ਹਰੜ ਕੀ ਭਸਮ ਕੀ ਜਗ
ਹ ਛੋਟੀ ਹਰੜ ਕੀ ਭਸਮ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਸੁਰਮਾ

ਕਾਲਾ ਨੋਨ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਯਹ ਦੋਨੋਂ ਏਕ ਏਕ ਭਾਗ ਪੀਪ
ਲ ਦੋ ਭਾਗ ਸਮੁਦ੍ਰ ਫੇਨ ਆਧਾ ਭਾਗ ਸੁਰਮਾ ਸਭ ਸੇ ਤਿਗੁਨ
ਲੇਕਰ ਮਹੀਨ ਪੀਸਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੇ ਤੌ ਢਲਕਾ ਬੰਦ ਹੋ

੪੬ ਘੋੜੇ ਕਾ ਊਪਰ ਕਾ ਦਾਂਤ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਪੀਸਕਰ ਨੇਤ੍ਰ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ
੯੫ ਤੋ ਢਲਕਾ ਬੰਦ ਹੋਇ।

ਦਵਾ

ਯਹ ਦਵਾ ਢਲਕੇ ਕੋ ਵਿਸੇਖ ਗੁਣ ਕਰਤੀ ਹੈ ਪ੍ਰਨਿ ਹੂਈ ਰੂ
ਈ ਕੀ ਤੀਨ ਬਤੀ ਬਨਾਕਰ ਦੋ ਤੋਲੇ ਪਹੂੜੇ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਦੋ ਵਾਰ
ਭਿਗੋਕਰ ਸੁਖਾਵੈ ਔਰ ਫਿਰ ਆਕ ਕੇ ਦੂਧ ਮੇਂ ਭਿਗੋਕਰ ਛਾਯ
ਮੇਂ ਸੁਖਾਕਰ ਰੈਂਡੀ ਕੇ ਤੇਲ ਮੇਂ ਚਿਰਾਗ ਭਰਕਰ ਉਸੀ ਮੇਂ ਉ-
ਨੀ ਬਤੀਓਂ ਕੋ ਭਿਗੋ ਕਰ ਜਲਾਵੈ ਔਰ ਕਾਜਲ ਪਾੜ੍ਹ ਕਰ
ਉਸ ਮੇਂ ਥੋੜੀ ਭੁਨੀ ਫਿਟਕਰੀ ਮਿਲਾਕਰ ਥੋੜਾ ਨੀਲਾ ਥੋਥ
ਮਿਲਾਵੈ ਔਰ ਨਿਤ ਜ ਪ੍ਰਤਿ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਯਾ ਕਰੈ।

ਅਥਵਾ

ਕੁਦਰੂ ਗੋਂਦ ਕੋ ਗੁਲਾਬ ਜਲ ਮੇਂ ਮਿਲਾਕਰ ਉਸ ਮੇਂ ਨੇਤ੍ਰੋਂ
ਕੋ ਧੋਵੈ ਔਰ ਗੁਲਾਬ ਜਲ ਨ ਮਿਲੇ ਤੋ ਪਾਨੀ ਹੀ ਲੇ ਲੇਵੈ ਤੋ-
ਭੀ ਢਲਕੇ ਕੋ ਫਾਇਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ

ਆਵਨੂਸ ਕੀ ਲਕੜੀ ਕੋ ਘਿਸ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਤੋ ਢ-
ਲਕਾ ਬੰਦ ਹੋਇ।

ਅਥਵਾ

ਅਥਵਾ ਬਹੀ ਹਰੜ ਕਾ ਵਕਲ ਔਰ ਚਾਕਸੂ ਦੋਨੋ ਬਰਾਬ
ਰ ਲੇ ਪੀਸਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ।

ਅਥਵਾ

ਬਬੂਲ ਕੇ ਪਤੋਂ ਕਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਕਰ ਰਸ ਕਾਢੈ ਪੀਛੇ ਰਸ ਕੋ ਔਰ
ਗਾਢਾ ਕਰੈ ਫਿਰ ਇਸ ਮੇਂ ਸਹਿਤ ਮਿਲਾਇ ਅੰਜਨ ਕਰੈ ਤੋ
ਨੇਤ੍ਰ ਸੇ ਪਾਨੀ ਵਹਨਾ ਬੰਦ ਹੋਇ।

ਅਥਵਾ

ਨਿਰਮਲੀਕੇ ਫਲ ਕੋ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਘਿਸ ਅੰਜਨ ਕਰੈ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰ ਕਾ ਪਾਨੀ ਵਹਨਾ ਬੰਦ ਹੋਇ॥

ਅਥਵਾ

ਨਿਰਮਲੀਕੇ ਫਲਕੋ ਸਹਿਤ ਮੇਂ ਘਿਸ ਥੋੜ੍ਹਾ ਕਪੂਰ ਮਿਲਾਇ ਅੰਜਨ ਕਰੈ ਤੋ ਨੇਤ੍ਰ ਨਿਰਮਲ ਹੋਇ॥

ਰੰਜੇ ਕਾ ਇਲਾਜ

ਜੋ ਯਹ ਰੋਗ ਜਨਮ ਹੀ ਸੇ ਹੋਇ ਤੋ ਇਸਕਾ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਔਰ ਜੋ ਕਿਸੀ ਰੋਗ ਕੇ ਕਾਰਣ ਸੇ ਹੋਇ ਤੋ ਇਸਕੋ ਥਰ ਸੁਲਏਨ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਉਸਕਾ ਉਪਾਇ ਕਾਰਣ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੈ॥

ਜੋ ਯਹ ਰੋਗ ਤਰੀ ਕੀ ਅਧਿਕਤਾ ਸੇ ਹੋਇ ਤੋ ਦੇਹ ਕੋ ਔਰ ਆਖੋਂ ਮੇਂ ਜੋ ਮੁਆਦ ਹੈ ਉਸੇ ਸਾਫ ਕਰੇ ਔਰ ਜੋ ਖੁਸਕੀ ਸੇ ਹੋ ਤੋ ਤਰੀ ਪਹੁੰਚਾਵੇ॥

ਔਰ ਜੋ ਯਹ ਰੋਗ ਖੁਸਕੀ ਸੇ ਹੋ ਤੋ ਉਸ ਸੇ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇਤਾ ਇਸਮੇਂ ਔਰ ਮੋਤੀਆ ਬਿੰਦ ਮੇਂ ਇਤਨਾ ਹੀ ਅੰਤਰ ਹੈ ਕਿ ਮੋਤੀਆ ਬਿੰਦ ਮੇਂ ਪਹਿਲੇ ਭੁਨਗੇ ਸੇ ਉਡਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਤੇ ਹੈਂ ਔਰ ਇਸਮੇਂ ਯਹ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋਤੀ ਆਂਖ ਖੂਬ ਲੀ ਹੋ ਜਾਇਗੀ ਔਰ ਦਸਤਕਾਰੀ ਸੇ ਲਾਭ ਨ ਹੋਗਾ ਯਹ ਰੋਗ ਜੋ ਬਚੋਂ ਕੀ ਆਂਖ ਮੇਂ ਹੋ ਜਾਇ ਤੋ ਜਵਾਨ ਹੋਨੇ ਪਰ ਜਾਤਾ ਰਹੇਗਾ॥

ਔਰ ਏਕ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਅਪਨੀ ਕਿਤਾਬ ਮੇਂ ਲਿਖਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਬਾਲਕ ਜਨਮ ਲੇਤੇ ਸਮਯ ਹੀ ਕੰਜੀ ਆਖੋਂ ਵਾਲਾ ਹੋ ਤੋ ਮਨੁਖ੍ਯ ਕੋ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਉਸ ਲੜਕੇ ਕੋ ਉਸੀ ਵਕਤ ਸੇ ਕਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਾ ਦੂਧ ਪਿਲਾਵੈ॥

ਅਥਵਾ

੬੧ ਸੇਖਰਈਸ ਨੇ ਅਪਨੀ ਕਿਤਾਬ ਮੇਂ ਲਿਖਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰਾਇ
ਨ ਕੇ ਤਾਜਾ ਫਲੋਂ ਮੇਂ ਸਲਾਈ ਚਬੋ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਫੇਰੇ ਔਰ ਉ
ਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਾਜਰ ਕਾ ਛਿਲਕਾ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਕਰ ਲਗਾ
ਨਾ ਅਤਿ ਗੁਣ ਕਰਤਾ ਹੈ।

ਔਰ ਇਸ ਰੋਗ ਕਾ ਇਲਾਜ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਪੁਸਤਕੋਂ ਮੇਂ
ਤੋ ਕਹੀਂ ਲਿਖਾ ਨਹੀ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਯੂਨਾਨੀ ਕਿਤਬੋਂ ਮੇਂ ਲਿਖਾ ਹੈ
ਸੋ ਹਮਨੇ ਭੀ ਅਪਨੀ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਮੇਂ ਲਿਖ ਦੀਆ ਹੈ ਪਰੰਤੂ
ਹਮਕੋ ਉਸ ਇਸ ਮੇਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀ ਹੈ।

ਅ ਨਾਸੂਰ ਕਾ ਇਲਾਜ

ਯਹ ਰੋਗ ਨਾਕ ਕੇ ਕੋਏ ਕੀ ਤਰਫ ਹੋਤਾ ਹੈ ਜਬ ਉਸੇ ਉਂਗਲੀ
ਸੇ ਦਬੇ ਤੋ ਉਸ ਮੇਂ ਸੇ ਰਾਧ ਔਰ ਲੋਹੂ ਨਿਕਲਤਾ ਹੈ ਉਸਕਾ
ਉਪਾਇ ਹਮ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਭਾਗ ਮੇਂ ਭੀ ਲਿਖ ਚੁਕੇ
ਹੈਂ ਔਰ ਕੁਛ ਯਹਾਂ ਭੀ ਲਿਖਤੇ ਹੈਂ।

ਪ੍ਰਥਮ ਇਸ ਰੋਗ ਮੇਂ ਫਸਤ ਵ ਜੁਲਾਬ ਦੇਨਾ ਉਤਮ ਹੈ ਉ-
ਸ ਕੇ ਪੀਛੇ ਜਿਆਦਹ ਗਰਦ ਘਾਵ ਪਰ ਲਗਾਵੇ ਪਰੰਤੁ
ਦਵਾ ਲਗਾਨੇ ਸੇ ਪਹਿਲੇ ਘਾਵ ਕੋ ਰੂਈ ਸੇ ਪੋਂਛ ਲੇ।

ਔਰ ਘਾਵ ਕੋ ਸਾਫ ਕਰ ਡਾਲੇ ਔਰ ਔਖਧਿ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵ
ਕੇ ਥੁਏ ਮੁਦਾਰ ਮਾਸ ਕੋ ਕਾਟ ਡਾਲੇ ਔਰ ਜੋ ਇਸ ਸੇ ਆਰਾਮ ਨ
ਹੋ ਤੋ ਦਾਗ ਦੇਂ ਔਰ ਮਰਹਮ ਅਸਫੇਦਾਜ ਲਗਾਵੇ।

ਜਿਆਦਹ ਗਰਦ ਕੀ ਵਿਧਿ

ਏਲੂਆ ਕੁੰਦਰ ਇਨਜਰੂਤ ਦਮੁਲਅਖਵੈਨ ਗੁਲਨਾਰ ਸੁ
ਰਮਾ ਫਿਟਕਰੀ ਯਹ ਸਬ ਦਵਾ ਏਕ ਏਕ ਤੋਲਾ ਲੇ ਔਰ ਜੰਗ
ਲੀ ਨਮਾਜ਼ੇ ਲੇ ਇਨ ਸਬ ਕੋ ਮਹੀਨ ਪੀਸ ਕਰ ਰਗੜਾ ਬ-

ਨਾਲੇ ਔਰ ਵਕਤ ਪਰ ਘਾਵ ਮੇਂ ਟਪਕਾਵੇ ਔਰ ਯਹ ਸਗਅ
ਫੈ ਕੀ ਬਿਧਿ ਕਿਸੀ ਕਿਤਾਬ ਮੇਂ ਤੋ ਲੰਬੀ ਚੌੜੀ ਬਨਾਕਰ ਰ-
ਖਨਾ ਔਰ ਵਕਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਕੇ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਘਿਸਕਰ ਕਾਮ ਮੇਂ
ਲਾਵੇਂ ਔਰ ਬਾਜੀ ਕਿਤਾਬੋਂ ਮੇਂ ਫਿਗਾੜ੍ਹਾ ਕੋ ਸਿਆਫਹ ਲਿ-
ਖਾ ਹੈ

ਮਰਹਮ ਅਫਿਦਾਜ ਕੀ ਬਿਧਿ

ਰੌਗਨ ਭ੍ਰਾਲ ੪ ਤੋਲੇ ਮੋਮ ੧ ਤੋਲਾ ਲੇ ਪ੍ਰਥਮ ਮੋਮ ਕੋ ਰੌਗ-
ਨ ਭ੍ਰਾਲ ਮੇਂ ਪਿਗਲਾ ਲੇ ਫਿਰ ਇਸ ਮੇਂ ਇਤਨਾ ਸੁਫੈਦਾ ਮਿਲ-
ਕਿ ਵਹੁ ਰੌਗਨ ਵ ਮੋਮ ਦੋਨੋ ਕੋ ਉਠਾ ਲੇ ਫਿਰ ਇਸ ਮੇਂ ਔਰ ਕੋ
ਸੁਫੈਦੀ ਮਿਲਾਵੈ ਔਰ ਕਬੀ ਥੋੜਾ ਸਾ ਕਪੂਰ ਭੀ ਮਿਲਾ ਲੇਤੇ
ਹੈਂ ਔਰ ਇਸ ਕੀ ਮਰਹਮ ਬਨਾਕਰ ਕਾਮ ਮੇਂ ਲਾਵੈ।

ਔਰ ਦੂਸਰੀ ਰੀਤਿ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਫਕਤ ਸੁਫੈਦਾ ਔਰ
ਸੁਫੈਦ ਮੋਮ ਔਰ ਰੌਗਨ ਭ੍ਰਾਲ ਇਨ ਤੀਨੋ ਕੋ ਹੀ ਮਿਲਾਕਰ
ਮਰਹਮ ਬਨਾ ਲੇ।

ਔਰ ਬਹੁਤ ਸੇ ਹਕੀਮ ਯਹ ਭੀ ਲਿਖਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਯਹ
ਨਾਸੂਰ ਬੰਦ ਹੋਕਰ ਫੂਲ ਜਾਤਾ ਹੈ ਤੋ ਉਸ ਵਕਤ ਕਨੇਰ ਕੇ
ਬੀਜ ਇਸੜੀ ਕੇ ਦੂਧ ਮੇਂ ਯਾ ਗਧੀ ਕੇ ਦੂਧ ਮੇਂ ਪਕਾਕੇ ਥੋੜ੍ਹੀ
ਸੀ ਕੇਸਰ ਮਿਲਾਕਰ ਲਗਾਵੈ ਇਸ ਸੇ ਦੂਰ ਹੋਕਰ ਫਿਰ ਨ ਹੋ-
ਗਾ।

ਅਥਵਾ

ਸੇਲਖੜੀ ਕੋ ਰੇਂਡੀ ਕੇ ਤੇਲ ਮੇਂ ਘਿਸੇ ਜਬ ਵਹੁ ਗਾਢਾ ਹੋ
ਜਾਇ ਤਬ ਉਸ ਮੇਂ ਰੂਈ ਕੀ ਬਤੀ ਭਿਗੋਕਰ ਨਾਸੂਰ ਮੇਂ ਰਖ-
ਨਾ ਫਾਇਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ।

ਅੰਥਵਾ

ਦੀਏ ਕੀ ਕੀਚੜ ਕੋ ਕਪੜੇ ਮੇਂ ਲਗਾਕਰ ਨਾਸੂਰ ਪਰ ਰਖੇਂ।

ਅਥਵਾ

੫੦ ਬਬੂਏਕੇ ਸਾਗ। ਕੇ ਪਤੇ ਤਆਖੂ ਕਾ ਫੂਲ ਇਨਦੋਨੋ ਕੋ ਲੇਕਰ-
੪· ਘੀ ਮੇਂ ਘੋਟਕਰ ਨਾਸੂਰ ਪਰ ਲਗਾਵੈਂ।

ਅਥਵਾ

ਹੁਕੇਕੇ ਨੈਚੇ ਮੇਂ ਸੇ ਜੋ ਕੀਚੜ ਨਿਕਲਤੀ ਹੈ ਵਹੁ ਔਰ ਅਫੀ
ਮ ਦੋਨੋ ਬਰਾਬਰ ਲੇਕਰ ਪੀਸਕਰ ਬਤੀ ਬਨਾ ਨਾਸੂਰ ਪਰ-
ਰਖੇਂ।

ਅਥਵਾ

ਸਮੁਦ੍ਰ ਸੋਖ ਨਭਮ ਪੀਸ ਕਰ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਮਿਲਾਕਰ ਬ-
ਤੀ ਬਨਾਕਰ ਨਾਸੂਰ ਪਰ ਰਖੇਂ।

ਅਥਵਾ

ਨੀ। ਔਰ ਪੈ ਮੰਦੋ ਬੇਰ ਕੇ ਪਤੇ ਪੀਸਕਰ ਕਪ-
ੜੇ ਮੇਂ ਲਗਾ ਕਰ ਨਾਸੂਰ ਪਰ ਰਖਨਾ ਫਾਇਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ

ਸੁਫੈਦ ਕਥ ਏਲੂਆ ਇਨ ਦੋਨੋ ਕੋ ਪੀਸਕਰ ਨਾਸੂਰ ਪਰ
ਲਗਾਨਾ ਅਤਯੰਤ ਗੁਣ ਕਰਤਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ

ਕੁਤੇ ਕੀ ਜੀਭ ਕਾਟ ਕਰ ਜਲਾਵੈਂ ਔਰ ਉਸਕੀ ਰਾਖ ਕੋ ਮ-
ਨੁਖ ਕੇ ਥੁਕ ਮੇਂ ਸਾਨਕਰ ਲਗਾਵੈ।

ਅਥਵਾ

ਗਿਲੋਇ ਹਲਦੀ ਇਨ੍ਹ ਦੋਨੋ ਕੋ ਕੂਟ ਕਰ ਮੀਠੇ ਤੇਲ
ਮੇਂ ਔਟਾਵੈ ਫਿਰ ਛਾਨਕਰ ਨਾਸੂਰ ਪਰ ਲਗਾਵੈ।

ਅਥਵਾ

ਸ਼ਹਦ ਕੋ ਔਟਾਵੇ ਜਬ ਗਾਢਾ ਹੋ ਜਾਏ ਤਬ ਥੋੜਾ ਸਮੁਦ੍ਰ
ਫਨ ਮਿਲਾਕਰ ਉਸ ਮੇਂ ਰੂਈ ਕੀ ਬਤੀ ਭਿਗੋਕਰ ਨਾਸੂਰ
ਪਰ ਰਖੇਂ।

ਅਥਵਾ

ਮਸੂਰ ਕੋ ਵਿਨੌਲੇ ਔਰ ਅਨਾਰ ਕਾ ਛਿਲਕਾ ਇਨ ਦੋਨੋਂ ਕੋ
ਬਰਾਬਰ ਲੇ ਪੀਸ ਛਾਨ ਕਰ ਲਗਾਵੈ।

ਅਥਵਾ

ਰਸੌਤ ਗੇਰੂ ਜਵਾਹਰ ਦੂ ਪੋਸਤ ਕੇ ਡੋਡੇ ਇਨ ਸਬ ਕੋ ਪੀਸ
ਕਰ ਨਾਸੂਰ ਪਰ ਲੇਪ ਕਰਨੇ ਸੇ ਸੀਘ੍ਰ ਫਾਇਦਾ ਹੋਇ।

ਅਥਵਾ

ਅਸਲ ਹੀਰਾ ਹੀਂਗ ਕੋ ਸਿਰਕੇ ਮੇਂ ਘੋਟੇ ਕਰ ਨਾਸੂਰ ਪਰ
ਭੁਨ ਭੁਨਾ ਲੇਪ ਕਰੈ ਤੋ ਨਾਸੂਰ ਜਾਇ।

ਅਥਵਾ

ਪੁਰਾਨੀ ਕੱਚੀ ਭੀਤ ਕਾ ਕੋਇਲਾ ਗਰਮ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਪੀਸ
ਕਰ ਨਾਸੂਰ ਪਰ ਲਗਾਨਾ ਅਤਿ ਗੁਣ ਕਰਤਾ ਹੈ।

ਪਰਵਾਲ ਕਾ ਯਤਨ

ਜੋ ਵਾਲ ਪਲਕ ਕੇ ਉਲਟੇ ਹੋਕਰ ਆਂਖ ਮੇਂ ਜਾ ਲਗੇ ਔਰ
ਚੁਭਾ ਕਰੇਂ ਉਸੇ ਯੂਨਾਨੀ ਹਕੀਮ ਸ਼ਰਮੁਨ ਕਲਿਵ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ
ਔਰ ਜੋ ਵਾਲ ਪਲਕ ਕੇ ਸਿਵਾਇ ਅਪਨੀ ਜਗਾਹ ਕੇ ਭੀ
ਤਰਕੀਤ ਤਰਫ ਨਿਕਲੇਂ ਔਰ ਉਨਕੇ ਚੁਭਨੇ ਸੇ ਆਂਖ ਖਰਾਬ
ਕਰ ਉਸ ਕੋ ਸ਼ਰ ਜਾਇਦ ਕਹਤੇ ਹੈਂ।

ਉਪਾਇ ਉਸ ਕਾ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਮੂਆਦ ਕੋ ਸਾਫ
ਕਰੈ ਫਿਰ ਵਹੁ ਵਾਲ ਜੋ ਨਏ ਉਗੇ ਹੈਂ ਉਨ ਕੋ ਚੀਮਟੀ ਸੇ
ਖਿਚਾੜੇ ਔਰ ਉਸ ਠੌਰ ਪਰ ਨੌਸਾਦਰ ਰਗੜਦੇਂ ਤੋ ਫਿਰ
ਕਭੀ ਪਰਵਾਲ ਨ ਹੋਂਗੇ।।

ਅਥਵਾ

ਚੇਂਟੀ ਕੇ ਅੰਡੇ ਔਰ ਇਨਜੀਰ ਕਾ ਦੂਧ ਔਰ ਉਸ ਕਲੀ

ਕਾ ਰੁਧਿਰ ਜੋ ਕੁਤੇ ਯਾ ਊਂਠ ਕੇ ਬਦਨ ਮੇਂ ਹੋਤੀ ਹੈ ਯਾ ਹਰੇ
ਮੇਂਢਕ ਕਾ ਰੁਧਿਰ ਯਾ ਹੁਦਹੁਦ ਜਾਨਵਰ ਕਾ ਪਿਤਾ ਉਸ
ਜਗੇ ਪਰ ਮਲੇ ਤੋ ਪਰਵਾਲ ਜਾਇ॥

ਅਥਵਾ

ਜਾਂ ਕੋਈ ਵਸਤੁ ਨ ਮਿਲੇ ਤੋ ਕੇਵਲ ਭੇਟੀ ਕੇ ਅੰਡੇ ਹੀ ਮਲ-
ਨਾ ਕਾਫੀ ਹੈ॥

ਅਥਵਾ

ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਫੇਨ ਕੋ ਈਸਬਗੋਲ ਕੇ ਲੁਆਬ ਮੇਂ ਪੀਸ ਕਰ ਲ-
ਗਾਨਾ ਵਾਲ ਉਤਪੰਨ ਹੋਨੇ ਕੀ ਜਗਹ ਕੋ ਸੁੰਨ ਕਰ ਦੇਤਾ ਹੈ

ਅਥਵਾ

ਵਾਲੋ ਕੋ ਉਖਾੜ ਕਰ ਉਸ ਜਗਹ ਖਟਮਲ ਕਾ ਰੁਧਿਰ ਲਗਾਵੈ

ਅਥਵਾ

ਵਾਲੋਂ ਕੋ ਉਖਾੜ ਕਰ ਨੌਸਾਦਰ ਕੋ ਬਕਰੀ ਕੇ ਪਿਤੇ ਮੇਂ ਮਿਲ
ਕਰ ਪਤਲਾ ਲੇਪ ਕਰੈ॥

ਫਕੀ

ਜੋ ਹਰਵਾਨੇ ਰੋਂ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸੇ ਰੋਗੋਂ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰੇ ਹੈ ਮੁੰਡੀ ਕੀ
ਜੜ ਛਾਯਾ ਮੇਂ ਸੁਖਾ ਕਰ ਉਸ ਕੀ ਬਰਾਬਰ ਬੂਰਾ ਮਿਲਾ
ਕਰ ਸਾਤ ਮਾਸ਼ੇ ਨਿਤ੍ਯ ਪੰਦ੍ਰਹ ਦਿਨ ਤਕ ਖਾਇ॥

ਤੁਰਫ ਕਾ ਯਤਨ

ਤੁਰਫ ਉਸ ਰੋਗ ਕੋ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਮੁਲਤਹਿਮਾ ਜੋ ਪਹਿ-
ਲਾ ਪਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਪਰ ਰੁਧਿਰ ਕੀ ਫੁਟਕੀ ਸੀ ਪੜ ਜਾ-
ਤੀ ਹੈ ਉਪਾਇ ਉਸ ਕਾ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਕਬੂਤਰ ਯਾ ਬਤਕ ਕਾ
ਕੱਚਾ ਪਰ ਉਖਾੜ ਕਰ ਉਸ ਕੇ ਰੁਧਿਰ ਕੀ ਬੂੰਦ ਅਕੇਲੀ
ਆਂਵਲੇ ਇਕ ਮਨੀ ਕੇ ਸੰਗ ਨੇਤ੍ਰ ਮੇਂ ਟਪਕਾਵੈ॥

ਅਥਵਾ

ਕੁੰਦਰਕੇ ਜਲਾਕਰ ਉਸਕੀ ਧੂਨੀ ਆਖੋਂ ਕੌ ਦੇਤੋ ਯਹ ਰੋਗ ਜਾਇ ਔਰ ਜੋ ਉਸਕਾ ਕਾਰਨ ਅੰਤਿ ਪ੍ਰਸੂ ਹੋ ਤੋ ਪਾਹਿਲੇ ਫ-ਸਤ ਕਰੈ ਔਰ ਪਛਨੇ ਲਗਾਵੈ ਔਰ ਜੁਲਾਬ ਦੇ।

ਸਬਲੂ ਕਾ ਯਤਨ

ਸਵਲ ਰੋਗ ਉਸਕਾ ਨਾਮ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਰੋਗ ਮੇਂ ਆਖੋਂ ਕਾ ਰੰ-ਗ ਲਾਲ ਔਰ ਮੋਟੀ ਹੋ ਜਾਤੀ ਹੈ ਔਰ ਖੁਜਲੀ ਹੋਤੀ ਹੈ ਜੋ ਇ-ਸਮੇਂ ਆਂਸੂ ਭੀ ਨਿਕਲੇਂ ਔਰ ਪਲਕੋਂ ਮੇਂ ਪਾਣੀ ਭਰਾ ਰਹੇ ਤੋ ਉਸ ਕੋ ਸਵਲ ਰਤਬ ਕਹੇਂਗੇ ਔਰ ਜੋ ਐਸਾ ਨ ਹੋ ਤੋ ਸਵਲ ਯਾ-ਬਿਸ ਕਹੇਂਗੇ ਉਪਾਇ ਇਸਕਾ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰੋਰੂ ਨਜ਼ਦੀਕ ਫ-ਸਤ ਖੋਲੇ ਪੀਛੇ ਮਾਥੇ ਕੀ ਰਗ ਔਰ ਕੋਏ ਕੀ ਰਗ ਕੀ ਫਸਤ ਖੋਲੇ ਔਰ ਜੋ ਯਹ ਰੋਗ ਥੋੜਾ ਹੋ ਤੋ ਜਿਆਫੇ ਦੀਨਾਰ ਆਂਖ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਔਰ ਜੋ ਰੋਗ ਭਾਰੀ ਹੋ ਤੋ ਜਿਆਫੇ ਅਹਮਰ ਔਰ ਵਾਸਲੀਕਨ ਲਗਾਵੈ ਔਰ ਜਬ ਘਲੋ ਵਿਸਮੇ ਸੁਰਮਾ ਔਰ ਔਖਧੋ ਕੇ ਲਗਾਨੇ ਸੇ ਪਹਿਲੇ ਔਰ ਪੀਛੇ ਗਰਮ ਅਸ੍ਥਾਨ ਮੇਂ ਬੈਠਕਰ ਸਨਾਨ ਕਰਨਾ ਅਵਸ਼੍ਯ ਹੈ ਜਬ ਰਮਦ ਔਰ ਸਵਲ ਦੋਨੋਂ ਮਿਲੇ ਹੁਏ ਹੋਇ ਤੋ ਦੋਨੋਂ ਕੇ ਚਿਨ੍ਹ ਪਾਏ ਜਾਇੰਗੇ ਐਸੇ ਰੋਗ ਮੇਂ ਨ ਗਰਮ ਔਖਧਿ ਨ ਠੰਡੀ ਔਖਧਿ ਦੇਨਾ-ਚਾਹੀਏ ਪਰੰਤੂ ਮੁਵਾਦ ਕੋ ਨਿਕਾਲੇ ਔਰ ਅੰਡੇ ਕੀ ਸੁਫੈਦੀ ਆਂਖ ਪਰ ਮਲੇ ਤੋ ਇਨ ਦੋਨੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਮਿਲੇ ਰੋਗ ਕੋ ਫਾਇਦ ਕਰੈ ਔਰ ਜਿਆਫੇ ਅਹਮਰ ਕੀ ਬਨਾਨੇ ਕੀ ਵਿਧਿ ਪਾਹਿਲੇ ਕ-ਹ ਆਏ ਹੈਂ।

ਜਿਆਫੇ ਦੀ ਨਾਰ ਦੀ ਵਿਧਿ

੦੯ ਜਰਦ ਚੋਵਾ ਧੋਇਆ ਹੂਆ ਸਾਧਨਾ ਏਲੂਆ ਜਿਆਫਾਜ ਮਾਮੀਰਾ ਬਰਾਬਰ ਲੈਕਰ ਸਬਕੋ ਪੀਸ ਰਗੜ ਬਨਾਲੇ।

ਔਰ ਵਾਸਲੀਕੂਨ ਬਨਾਨੇ ਕੀ ਵਿਧਿ ਪੰਨੇ ੨੬ ਮੇਂ ਪਹਿਲੇ ਲਿਖ ਆਏ ਹੈਂ।

ਔਰ ਜਿਆਫੇ ਅਹਮਰ ਕੀ ਬਿਧਿ ਪੰਨੇ ੪੪ ਮੇਂ ਲਿਖ ਆਏ ਹੈਂ।

ਮੁਲਤਹਿਮਾ ਕੀ ਸੂਜਨ ਕਾ ਜਤਨ

ਮੁਲਤਹਿਮਾ ਜੋ ਨੇਤ੍ਰ ਕਾ ਪਹਿਲਾ ਪਰਦਾ ਹੈ ਵਹੁ ਫੂਲ ਜਾਵੈ ਤੋ ਉਸਕਾ ਉਪਾਇ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਯਹ ਸੂਜਨ ਰੀਹ ਕੇ ਕਾਰਣ ਸੇ ਹੋਇ ਤੋ ਚਿਨ੍ਹ ਉਸਕਾ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਉਤਪੰਨ ਹੋਗਾ ਔਰ ਪਹਿਲੇ ਆਂਖ ਕੇ ਕੋਨੇ ਮੇਂ ਮਾਖੀ ਜਾਮਛਰ ਕੇ ਕਾਟਨੇ ਕੀ ਸੀ ਜਲਨ ਹੋਗੀ ਔਰ ਜੋ ਬਲਗਮ ਅਰਥਾਤ ਕਫ ਸੇ ਹੋ ਤੋ ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ ਉਤਪੰਨ ਹੋਗਾ ਔਰ ਪੀੜਾ ਬਹੁਤ ਨ ਹੋਗੀ ਔਰ ਉਂਗਲੀ ਕੇ ਦਬਾਨੇ ਸੇ ਚਿਹਨ ਰਹਿ ਜਾਇਗਾ ਔਰ ਜੋ ਮੁਆਦ ਬਹੁਤ ਔਰ ਪਤਲਾ ਹੋਗਾ ਤੋ ਵਹੁ ਚਿਹਨ ਦੇਰ ਤਕ ਨ ਹੋਗਾ ਉਪਾਇ ਉਸਕਾ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਜੈਸਾ ਮੁਆਦ ਹੋਵੈ ਸਾਹੀ ਜੁਲਾਬ ਦੇਂ ਔਰ ਠੰਢੀ ਗਮਦ ਰੋਗ ਕੀ ਔਸ਼ਧੇਂ ਕਾਮ ਮੇਂ ਲਾਵੇ ਔਰ ਜੋ ਯਹ ਰੋਗ ਰੀਹ ਸੇ ਹੋ ਤੋ ਤੀਨ ਦਿਨ ਤਕ ਉਪਾਇ ਨ ਕਰੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਨਾ ਔਖਧਿ ਕੀਏ ਹੀ ਆਪ ਸੇ ਆਪ ਆਰਾਮ ਹੋ ਜਾਤਾ ਹੈ ਯਹ ਇਸ ਰੋਗ ਕਾ ਨਿਦਾਨ ਕਹਾ।

ਮਲਤਹਿਮਾ ਕੀ ਖੁਸਲੀ ਕਾ

ਯਤਨ

ਇਸ ਰੋਗ ਮੇਂ ਬਹੁਧਾ ਪਲਕੇਂ ਲਾਲ ਔਰ ਘਾਇਲ ਹੋ ਜਾਤੀ ਹੈਂ ਉਪਾਇ ਉਸਕਾ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਨਮਕੀਨ ਔਰ ਚਰਪਰਾ ਭੋਜਨ ਨ ਖਾਏ ਔਰ ਫਸਤ ਖੋਲੇ ਤਥਾ ਜੁਲਾਬ ਦੇਂ ਔਰ ਜਸਤ ਕੋ ਨਰਖੁਲ ਪਰ ਰਗੜ ਕਰ ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ ਔਰ ਗਰਮ ਪਾਨੀ ਸੇ ਮੁਖ ਧੋਵੇ॥

ਦੋਕਤ੍ਰੁਲ ਮੁਲਤਹਿਮਾ ਕਾ ਯਤਨ॥

ਜਿਸ ਮਨੁਖ੍ਯਨ ਕੀ ਆਂਖ ਮੇਂ ਕੋਏ ਕੀ ਔਰ ਬੜੇ ਔਰ ਲਾਲ ਔਰ ਕਾਲੇ ਦਾਨੇ ਪਰ ਜਾਤੇ ਹੈਂ ਉਸਕੋ ਦੋਕਤ੍ਰੁਲ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਔਰ ਜੋ ਕਾਲੇ ਦਾਨੇ ਪੜ ਜਾਤੇ ਹੈਂ ਉਸਕੋ ਦੋਕਤ੍ਰੁਲ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ॥ ਉਪਾਇ ਉਸਕਾ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਮੁਆਦ ਅਧਿਕ ਹੋ ਤੋ ਉਸਕੋ ਸਾਫ ਕਰੈ ਨਹੀ ਤੋ ਗੁਲਾਬ ਮੇਂ ਕਪੜਾ ਭਿਗੋ ਕਰ ਆਂਖ ਪਰ ਰਖਨਾ ਅਛਾ ਹੈ ਔਰ ਇਸਸੇ ਅਧਿਕ ਉਪਾਇ ਕੀ ਅਵਸ਼ਕਤਾ ਇਸ ਰੋਗ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਔਰ ਕੋਈ ਨਹੀ ਹੈ॥

ਨੇਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਜਲਨ ਹੋਨੇ ਕਾ ਯਤਨ

ਜੋ ਯਹ ਗਰਮ ਮੁਆਦ ਕੇ ਕਾਰਣ ਸੇ ਹੋ ਤੋ ਉਸ ਮੁਆਦ ਕੋ ਨਿਕਾਲੇ ਔਰ ਜੋ ਕੋਈ ਮੁਆਦ ਨਹੀ ਹੋਇ ਤੋ ਤੂਤੀਆ ਕੋ ਕੱਚੇ ਅਰ ਖੱਟੇ ਅੰਗੂਰ ਕੇ ਰਸ ਮੇਂ ਭਿਗੋ ਕਰ ਸਲਾਈ ਸੇ ਆਂਖ ਮੇਂ ਲਗਾਵੈ॥

ਅਥਵਾ

ਹਰੀ ਕਾਸਨੀ ਕੇ ਪਤ੍ਰ ਕੂਟ ਕਰ ਉਸਕੇ ਰਸ ਕੋ ਤੇਲ ਮੇਂ ਮਿਲਾ ਕਰ ਲਗਾਵੈ ਔਰ ਜੋ ਇਸਮੇਂ ਥੋੜਾ ਕਪੂਰ ਭੀ ਮਿਲਾ ਲੇਯ ਤੋ ਅਤਿ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ॥

ਅਬ ਆਂਖ ਮੇਂ ਕਿਸੀ ਵਸਤੁ ਕੇ ਪੜ ਜਾਨੇ ਸੇ ਆਂਖ ਕੜਕੇ ਉਸਕਾ

ਜਤਨ।।

੦੫ ਜਿਸ ਮਾਨੁਖ੍ਯਨ ਕੀ ਆਂਖ ਮੇਂ ਕੋਈ ਵਸਤੁ ਗਿਰ ਪੜੇ ਤੋ ਉਸ ਮਨੁਖ੍ਯਨ ਕੋ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਆਂਖ ਕੋ ਮਲੇ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਕੋਈ ਵਸਤੁ ਹੋ ਤੋ ਆਂਖ ਮੇਂ ਮਲਨੇ ਸੇ ਚੁਭ ਜਾਇ ਤੋ ਬੜੀ ਹਾ. ਨੀ ਕਰਤੀ ਹੈ।

ਉਪਾਇ ਉਸਕਾ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਆਂਖ ਕੋ ਗਰਮ ਪਾਨੀ ਸੇ ਧੋਵੇ ਔਰ ਇਸੜੀ ਕਾ ਦੂਧ ਨੇਤ੍ਰ ਮੇਂ ਡਾਲੇ।

ਔਰ ਜੋ ਵਹੁ ਵਸਤੁ ਦਿਖਾਈ ਦੇਤੀ ਹੋ ਤੋ ਉਸੇ ਰੂਈ ਕੇ ਫਾਹੇ ਸੇ ਯਾ ਨਰਮ ਕਪੜੇ ਸੇ ਉਠਾਲੇ।

ਅਥਵਾ ਜੋ ਵਸਤੁ ਭੀਤਰ ਚਿਪਟੀ ਹੁਈ ਹੋਇ ਤੋ ਔਰ ਵਹ ਛੁਟ ਨ ਸਕੈ ਤੋ ਨਿਸ਼ਾਸਤੇ ਕੋ ਪੀਸ ਕਰ ਆਂਖ ਮੇਂ ਭਰ ਦੇ ਔਰ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਤਕ ਬੈਠੇ ਰਹੇਂ ਇਸ ਸੇ ਵਹੁ ਵਸਤੁ ਨਿਸ਼ਾਸਤੇ ਸੇ ਲਿਪਟ ਜਾਇਗੀ ਫਿਰ ਉਸੇ ਅਲਗ ਰੂਈ ਸੇ ਉਠਾਲੇ।

ਔਰ ਜੋ ਕੋਈ ਭੁਨਗਾ ਯਾ ਮਛਰ ਆਦਿ ਆਂਖ ਮੇਂ ਗਿਰਾ ਹੋਇ ਤੋ ਮੁਲਤਾਨੀ ਮਾਟੀ ਯਾ ਗੇਰੂ ਪੀਸ ਕਰ ਆਂਖ ਮੇਂ ਡਾਲੇ।। ਔਰ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਤਕ ਆਂਖ ਕੋ ਬਾਂਧ ਦੇਵਹੁ ਉਸ ਮੇਂ ਲਿਪਟ ਆਵੇਗਾ ਫਿਰ ਉਸ ਕੋ ਰੂਈ ਸੇ ਉਠਾਲੇ।।

ਅਥਵਾ

ਜਬ ਮਨੁਖ੍ਯਨ ਕੀ ਆਂਖ ਮੇਂ ਭੁਨਗਾ ਯਾ ਮਛਰ ਜਾ ਪੜੇ ਉਸ ਸਮਯ ਮਨੁਖ੍ਯਨ ਕੋ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਦਸ ਬੀਸ ਕਦਮ ਉਲਟਾ ਚਲੇ ਤੋ ਭੁਨਗਾ ਯਾ ਮਛਰ ਨਿਕਲ ਜਾਇਗਾ।

ਅਥਵਾ

ਔਰ ਜੋ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਕਾ ਚੂਰਾ ਆਦਿ ਆਂਖੋਂ ਮੇਂ ਜਾ ਪੜੇ ਉਸ ਸਮਯ ਵਹ ਚਿਮਟੀ ਜੋ ਪਰਵਾਲ ਆਦਿ ਉਖਾੜਨੇ ਕੇ ਵਾਸਤੇ

ਬਨਵਾਈ ਜਾਤੀ ਹੈ ਉਸ ਸੇ ਨਿਕਾਲੇਂ ਯਾ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ ਬਨੇ ੫੭
ਨਿਕਾਲ ਡਾਲੇ ਔਰ ਨਿਕਾਲਨੇ ਕੇ ਪੀਛੇ ਇਸ ਝੀਕਾ ਦੂਧ ਔਰ ੦੮
ਅੰਡੇ ਕੀ ਸੁਫੈਦੀ ਮਿਲਾਕਰ ਆਂਖ ਮੇਂ ਡਾਲੇ ਇਸ ਸੇ ਬੰਦ ਕਰਨੇ ਮੇਂ ਆਂਖ ਨਹੀਂ ਚਿਪਟੇਗੀ।

ਆਂਖ ਮੇਂ ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਚੋਟ ਲਗ ਜਾਏ ਉਸਕਾ ਯਤਨ

ਜੋ ਚੋਟ ਕੇ ਲਗਨੇ ਸੇ ਆਂਖ ਮੇਂ ਲਾਲੀ ਯਾ ਸੂਜਨ ਹੋ ਤੋ ਉਪਾਇ ਉਸਕਾ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਫਸਤ ਖੋਲੇ ਔਰ ਮਲੈਯਨ ਨੁਕੂ ਅਫ-ਵਾਕ ਕਾ ਪਿਲਾਵੈ।

ਇਸਕੇ ਪੀਛੇ ਅੰਡੇ ਕੀ ਸੁਫੈਦੀ ਰੌਗਨ ਗੁਲ ਮੇਂ ਮਿਲਾਕੇ ਆਂ-ਖ ਪਰ ਲਗਾਇ ਔਰ ਜੋ ਪੀੜਾ ਜਾਨੇ ਕੇ ਪੀਛੇ ਚੋਟ ਕਾ ਚਿਨ ਅਰਥਾਤ ਮਿਲਾਹਟ ਰਹਿ ਜਾਇ ਤੋ ਧਨੀਆ ਪੋਦੀਨਾ ਔਰ ਕਾਲਾ ਪਥਰ ਜੋ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚੋਂ ਮੇਂ ਨਿਕਲਤਾ ਹੈ ਔਰ ਹਰਤਾਲ ਇਨਕੋ ਪੀਸ ਕਰ ਲੇਪ ਕਰੇ ਇਸ ਸੇ ਨੀਲਾਹਟ ਜਾਤੀ ਰਹੇਗੀ।

ਅਥਵਾ

ਤਲਵਾਰ ਯਾ ਪਥਰ ਕੀ ਚੋਟ ਮੁਲਤਹਿਮਾਂ ਨਾਮ ਨੇਤ੍ਰ ਕੇ ਪਰਦੇ ਪਰ ਲਗੀ ਹੋਇ ਤੋ ਉਸਕਾ ਉਪਾਇ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਫਸਤ ਖੋਲੇ ਔਰ ਕਈ ਵਾਰ ਜੁਲਾਬ ਦੇਂ ਔਰ ਅੰਡੇ ਕੀ ਜਰਦੀ ਆਂਖੋਂ ਪਰ ਲੇਪ ਕਰੇਂ ਇਸਕੇ ਪੀਛੇ ਵਹੁ ਉਪਾਇ ਕਰੈ ਜੋ ਆਂਖ ਕੇ ਘਾਵ ਕੇ ਉਪਾਇ ਆਗੇ ਲਿਖਾ ਜਾਏਗਾ।

ਆਂਖ ਕੇ ਘਾਵ ਕਾ ਯਤਨ-

ਯਹ ਘਾਵ ਨੇਤ੍ਰ ਕੇ ਸਬ ਪਰਦੋਂ ਮੇਂ ਹੋਤਾ ਹੈ ਪਰੰਤੁ ਜੋ ਘਾਵ ਕੇਵਲ ਮੁਲਤਹਿਮਾ ਪਰ ਲਗਾ ਹੋ ਔਰ ਸਬ ਪਰਦੇ ਬਚੇ ਰਹੈਂ ਉਸੇ ਸਾਬਿਮ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਇਸ ਮੇਂ ਪੀੜਾ ਕਮ ਹੋਤੀ ਹੈ।

ਮੁਲਤਹਿਮਾ-ਕਰਨਿਆ-ਅਵਨਿਆ. ਇਨਤੀਨੋਂ ਪਰਦੋਂਕੇ
ਘਾਵਕੋਤੋ ਆਖੋਂ ਸੇਦੇਖ ਸਕਤੇ ਹੈਂ ਪਰੰਤੂ ਔਰ ਪਰਦੋਂਕੇ ਘਾ
ਵ ਮੇਂ ਕੇਵਲ ਪੀੜਾਹੀ ਅਧਿਕ ਮਾਲੂਮ ਹੋਤੀ ਹੈ ਔਰ ਜਬ
ਤਕ ਪੀਵ ਨਹੀਂ ਪੜਤੀ ਔਰ ਕੋਈ ਚਿਨ੍ਹ ਘਾਵਕਾ ਨਹੀਂ ਮਾ-
ਲੂਮ ਹੋਤਾ ਉਪਾਇ ਉਸਕਾ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰੇਰੂ ਨਸ ਕੀ ਫਸ੍ਦ
ਤੁਰੰਤ ਖੋਲੇ ਔਰ ਐਸੀ ਔਖਧੇ ਦੇਤੇ ਰਹੇਂ ਜਿਨਸੇ ਕਬਜ਼ ਨਕੇ
ਵੇ ਔਰ ਜੋ ਪੀੜਾ ਹੋ ਤੋ ਇਸਤੋ ਇਸਤਰੀ ਕਾ ਦੂਧ ਟਪਕਾਵੈ ਔਰ ਜੋ ਵਹੁ
ਘਾਵ ਜਲਦੀ ਨ ਪਕੇ ਤੋ ਧੋਈ ਹੁਈ ਮੇਥੀ ਕਾ ਲੁਆਬ ਟਪਕਾ
ਵੈ ਅਰਥਾਤ ਮੇਥੀਂ ਕੇ ਬੀਜੋਂ ਕੋ ਦੋ ਪਹਰ ਤਕ ਪਾਨੀ ਮੇਂ ਭਿਗੋਰ-
ਖੇ ਫਿਰ ਨਿਕਾਲਕਰ ਬੀਸ ਗੁਨੇ ਪਾਨੀ ਸੇ ਪਕਾਵੇ ਜਬ ਵਹ-
ਪਾਨੀ ਆਧਾ ਰਹ ਜਾਏ ਉਸਕੋ ਹਿਲਾਕਰ ਨਿਕਾਲਨੇ ਇਸੀ
ਕੋ ਧਈ ਮੇਥੀ ਕਾ ਲੁਆਬ ਕਹਤੇ ਹੈਂ।

ਅਥਵਾ

ਜਬ ਘਾਵ ਪਕ ਕਰ ਵਹਨੇ ਲਗੇ ਤਬ ਦੂਧ ਔਰ ਸ਼ਹਿਤ ਮਿ-
ਲਾਕਰ ਆਂਖੋਂ ਮੇਂ ਡਾਲੇਂ ਇਸਸੇ ਘਾਵ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਇਗਾ ਇਸ
ਕੇ ਪੀਛੇ ਸਿਆਫ਼ ਕੁੰਦਰ ਕਾ ਆਖ ਮੇਂ ਲਾਵੇਂ।

ਸਿਆਫ਼ ਕੁੰਦਰ ਕੀ ਬਿਧਿ

ਕੁੰਦਰ ੩੫ ਮਾਸ਼ੇ ਉਸ਼ਕ ੧੭॥ ਮਾਸ਼ੇ ਇਨਜ਼ਰੂਤ ੧੭॥ ਮਾਸ਼ੇ-
ਕੇਸਰ ੭ ਮਾਸ਼ੇ ਇਨ ਸਬਕੋ ਮਹੀਨ ਪੀਸਕਰ ਮੇਥੀ ਕੇ ਲੁ-
ਆਬ ਮੇਂ ਪੀਸਕਰ ਰਗੜਾ ਬਨਾਕਰ ਆਂਖ ਮੇਂ ਲਗਾਵੇ ਔਰ
ਜੋ ਘਾਵ ਔਰ ਫੁਨਸੀ ਐਸੇ ਪਕਾ ਹੋਇ ਤੋ ਇਸਕੋ ਲਗਾਕਰ
ਪਟੀ ਬਾਂਧਨਾ ਅਤਿ ਯੋਗਯ ਹੈ।

ਅਥਵਾ

ਜੋ ਅਸਰ ਘਾਵ ਪਰ ਜਾਨੇ ਪਰ ਭੀ ਰਹ ਜਾਏ ਤੋ ਯੇ ਉਪਾਇ

ਸੀਤਲਾ ਕੇ ਦਾਨੋ ਕੇ ਘਾਵ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਕੋ ਹੈ ਵਹੀ ਕਾਮ ਮੇਂ ਲਾਵੇ

ਅਥ ਕਮਨਾ ਕਾ ਵਰਣਨੈ

ਯਹ ਕਈ ਰੋਗੋਂ ਕਾ ਨਾਮ ਹੈ ਏਕ ਤੋ ਯਹ ਕਿ ਜਬ ਪਲਕ ਗੀਹ ਸਭਾਰੀ ਹੋ ਜਾਇ ਔਰ ਫੂਲ ਜਾਏ ਔਰ ਸੋਏ ਕੇ ਜਗਨੇ ਕੇ ਪੀਛੇ ਐਸਾ ਮਾਲੂਮ ਹੋਵੇ ਕਿ ਆਖੋਂ ਮੇਂ ਧੂਲ ਪੜ ਗਈ ਹੈ॥ ੧॥

ਦੂਸਰਾ ਰੋਗ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਕਰਨਿਆ ਨਾਮ ਪਰਦੇ ਕੇ ਪੀਛੇ ਪੀਵ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਜਾਵੇ॥ ੨॥

ਤੀਸਰੇ ਮੁਲਤਹਿਮਾ ਪਰ ਲਾਲੀ ਹੋ ਇਸ ਸੇ ਕਮ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਔਰ ਸਬ ਵਸਤੂ ਧੁੰਧਲੀ ਮਾਲੂਮ ਹੋਂ।

ਔਰ ਵਹ ਜੋ ਕੇਵਲ ਪਲਕ ਕਾ ਰੋਗ ਹੈ ਉਸਕਾ ਉਪਾਇ ਪਲਕ ਕੇ ਰੋਗੋਂ ਮੇਂ ਅਗਾੜੀ ਲਿਖੇਂਗੇ।

ਔਰ ਕਰਨਿਆ ਕੇ ਰੋਗ ਕਾ ਯਤਨ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਮੇਖੀ ਔਰ ਅਲਸੀ ਕਾ ਲੁਆਬ ਆਂਖ ਮੇਂ ਡਾਲਕਰ ਮੁਵਾਦ ਕੋ ਪਕਾਵੇ ਔਰ ਕਈ ਬਾਰ ਗਰਮ ਪਾਨੀ ਸੇ ਸਨਾਨ ਕਰੈ ਇਸਕੇ ਪੀਛੇ ਸਾਫ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲੀਏ ਭੂਪਾ ਮਾਖੀ ਪੀਸਕਰ ਆਂਖ ਮੇਂ ਲਗਾਵੇ -
ਔਰ ਜੋ ਇਸ ਸੇ ਲਾਭ ਨ ਹੋ ਤੋ ਦਸਤਕਾਰੀ ਕਰੈ ਔਰ ਨਹੀਂ ਤੋ ਇਸੇ ਛੋੜੇ ਨਹੀਂ ਐਸਾ ਨ ਹੋ ਕਿ ਕੋਈ ਔਰ ਰੋਗ ਉਠ ਖੜਾ ਹੋ ਔਰ ਜੋ ਮੁਲਤਹਿਮਾ ਕੇ ਰੋਗ ਹੈ ਉਸਕਾ ਵਹੀ ਉਪਾਇ ਕਰੈ ਜੋ ਬਾਦੀ ਕੇ ਰਮਦ ਰੋਗ ਕਾ ਲਿਖ ਆਏ ਹੈਂ।

ਔਰ ਅਕਿਲੇ ਮੇਥੀ ਔਰ ਬਾਬੂਨਾ ਔਰ ਅਸੇ ਲੇ ਲੈਕ ਮੁਲਕ ਕੋ ਔਟਾ ਕੇ ਆਖ ਮੇਂ ਡਾਰੋ।

ਆਂਖ ਮੇਂ ਧਮਕ ਹੋਨੇ ਕਾ ਯਤਨ

ਯਹ ਵਹੁ ਰੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜਾਜੇ ਮਨੁਖ ਕੀ ਆਂਖ ਮੇਂ ਅੰਦਰ ਧਮਕ ਸੀ ਮਾਲੂਮ ਹੋਤੀ ਹੈ ਔਰ ਤਰੂਆ ਸੇ ਛਿਦ ਤੜੇ ਹੈਂ ਔਰ

ਐਸਾ ਮਾਲੂਮ ਹੋਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਦਬਾਵਤਾ ਹੈ ਔਰ ਕਭੀ ਪੀੜਾ
ਜਾਤੀ ਰਹਤੀ ਹੈ ਔਰ ਕਭੀ ਫਿਰ ਹੋ ਆਤੀ ਹੈ ਜੈਸੇ ਆਧਾਸੀ
ਸੀ ਔਰ ਗਮਣ ਕਾ ਕੋਈ ਚਿਨ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ ਹੈ।
ਉਪਾਇ ਇਸ ਕਾ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਇਤਰੀਫਲ ਕਸਨੀਜੀ ਖ-
ਵਾਵੈ ਤੋ ਧਾਮਕ ਬੰਦ ਹੋਇ।

ਇਤਰੀਫਲ ਕਸਨੀਜੀ ਕੀ ਬਿਧਿ

ਬੜੀ ਹਰੜ ਕਾ ਬਕਲ ਕਾਬਲੀ ਹਰੜ ਕਾਲੀ ਹਰੜ ਧ-
ਨਿਆਂ ਯਹ ਸਬ ਦਵਾ ਏਕ ਏਕ ਤੋਲਾ ਲੇ ਕੂਟ ਛਾਨ ਕਰ
ਘੀ ਮੇਂ ਮਕਰੋਇ ਕਰ ਤਿਗੁਨੇ ਸਹਿਦ ਕੀ ਚਾਸਨੀ ਮੇ ਮਿਲ
ਕਰ ਮਾਜੂਨ ਅਰਥਾਤ ਪਾਕ ਬਨਾ ਲੇ ਔਰ ਦੋ ਤੋਲੇ ਨਿਤ ਖਾਏ

ਅਥਵਾ

ਇਸ ਰੋਗ ਮੇਂ ਇਤਰੀਫਲ ਮੁਲੈਯਨ ਕਾ ਖਾਨਾ ਭੀ ਗੁਣ ਕ-
ਰਤਾ ਹੈ।

ਇਤਰੀਫਲ ਮੁਲਾਇਨ ਕੀ ਬਿਧਿ

ਕਾਬਲੀ ਹਰੜ ਕਾ ਵਕਲ ਬੜੀ ਹਰੜ ਕਾ ਬਕਲ ਆਂਵ-
ਲੇ ਕਾ ਬਕਲ ਵਹੇੜੇ ਕਾ ਵਕਲ ਕਾਲੀ ਹਰੜ ਯਹ ਸਬ ਦ-
ਵਾ ਤੀਨ ਤੀਨ ਤੋਲੇ ਗੁਲਾਬ ਕੇ ਫੂਲ ਸਨਾਇ ਨਿਸੋਤ ਛਿਲੀ
ਹੁਈ ਯਹ ਸਬ ਦਵਾ ਚੌਦਹ ਚੌਦਹ ਮਾਸੇ ਸੌਂਠ ਪੌਨੇ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ
ਇਨ ਸਬ ਕੋ ਕੂਟ ਛਾਨ ਕਰ ਬਦਾਮ ਰੌਗਨ ਮੇਂ ਮਕਰੋਹ ਕ-
ਰ ਤਿਗੁਨੇ ਸਹਿਦ ਕੰਦ ਕੀ ਚਾਸਨੀ ਮੇਂ ਮਿਲਾ ਕਰ ਮਾਜੂ-
ਨ ਬਨਾਵੇ ਔਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਖਵਾਵੇ।

ਪਾਸ਼ੋਯਾ

ਖਾਰੀ ਨੋਨ ਦੋ ਤੋਲੇ ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ - ਗੇਹੂੰ ਕੀ ਭੂਸੀ ਦੋ ਮੁਠੀ ਬੇਰ
ਕੀ ਪਤੀ ਖਤਮੀ ਕੀ ਪਤੀ ਮਕੋਇ ਕੇ ਪਤੇ ਯੇਹ ਸਬ ਆ-